

P. O. vol.
5030

P. O. rel. 5030

Bugge

Gamle
NORSKE FOLKEVISER.

Samlede og udgivne

af

Sophus Bugge.

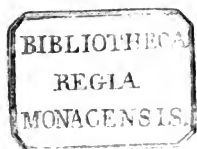
KRISTIANIA.

Trykt paa Feilberg & Landmarks Forlag

hos Carl C. Werner & Co.

1858.

179 - 181

FORORD.

Det er ikke min Hensigt i disse Forord at gaa ind paa en Undersøgelse af Norges gamle Folkeviser, deres Charakter og Historie. Jeg vil her kun i faa Ord gjøre Rede for nærværende Samlings Beskaffenhed og Formaal, for de Regler, efter hvilke Viserne ere trykte, samt meddele nogle orthographiske og grammatiske Bemærkninger.

Rundt om i vort Land leve i Folkets Minde Viser, som have gaat fra Mund til Mund gjennem Aarhundreder; ingen Landsdel eier saa stor Rigdom af dem, som övre Telemarken. Det er först i den seneste Tid, da disse Viser ere nær ved at gaa i Forglemmelse, at man har skjænket dem nogen synderlig Opmærksomhed, at man har begyndt at optegne dem og bringe dem til almindelig Kundskab. Det er navnlig M. B. Landstad, som har den store Fortjeneste, ved sin særdeles righoldige Samling af „norske Folkeviser“ (Christiania 1858) först at have gjort Almenheden bekendt med denne Folke-digtning i videre Maalestok og at have reddet mangt et værdifuldt Stykke fra Undergang. Allerede tidligere vare flere vigtige Viser med større Nöiagtighed og Troskab udgivne af Jörgen Moe.

Paa de Reiser, som jeg i Somrene 1856 og 1857 med offentlig Stipendium foretog mig i övre Telemarken, har jeg været saa heldig at samle mange og vigtige, for Almenheden forhen ubekjendte, gamle Viser samt desuden at erholde rigtigere, fuldstændigere eller væsentlig forskjellige Optegnelser af de fleste forhen udgivne. Ved velvillige Meddelelser af Andres Optegnelser ere mine Samlinger blevne forögede. Jeg har da ikke ansét det for rigtigt at opsætte Udgivelsen heraf altfor længe. Men paa den anden Side vilde det være uraadeligt alt nu at ville begynde paa en afsluttet, nogenlunde fuldstændig Udgave af vore gamle Folkeviser; ti den Rigdom heraf, som vore Fjeldbygder bevare, er hidtil langtfra ikke udtömt; endnu er Meget, saare Meget,

IV

ja sikkerlig Mere, end det, som hidtil er samlet, at finde ikke alene i Telemarken, men ogsaa i de fleste andre Bygder i Norge. Jeg har derfor tænkt at udgive de Viseoptegnelser, jeg har erholdt eller senere maatte overkomme, efterhaanden, i forskjellige mindre, skilte Samlinger.

Den Række, som her til en Begyndelse meddeles, udgjør kun en mindre Del af det, jeg har samlet. Flere vigtige Viser har jeg her ikke taget med, fordi jeg haaber om ikke lang Tid at skaffe mig fuldstændigere Oplysninger om dem ved at blive bekendt med endnu utrykte færøiske, danske eller svenske Sidestykker. Dog vover jeg ikke nu at bestemme, naar jeg kan lade en ny Række følge.

Samlingerne ville indeholde egentlige Viser samt Vers og Rim. Kun Folkedigtning i strengere Forstand optages; Viser i Folkesproget, som ere forfattede ved Pennen, ville her ikke blive udgivne.

Jeg indskrænker mig ikke til at meddele hidtil utrykte Optegnelser; ogsaa Tekster, som forhen have været trykte, optages her, hvis de have været udgivne mindre nøiagtig eller kunne forudsættes at være mindre bekendte, eller hvis deres Meddelelse her af en anden Grund synes ønskelig.

Det har ikke været mit Formaal her at meddele Viserne i en forædlet og rensat Form, til Folkelæsning. Jeg har ikke ved egne Tilsætninger udfyldt Huller; jeg har ikke, uden udtrykkelig at angive det, rettet formentlige Feil og forvanskede Udtryk; jeg har ikke sammensmeltet til én Form forskjellige Optegnelser af samme Vise, uden nøiagtig at bemærke, hvad jeg har taget af hver; endelig har jeg ikke villet gennemføre overalt én normal Sprogform.

Det, som først og fremst er nødvendigt, er et helt igjennem fast Grundlag, hvorpaa der med Sikkerhed kan bygges. Jeg har da villet gengivet Viserne tro og nøiagtig i det Hele som i alle Enkeltheder, saa at man kan faa saavidt muligt fuld Kundskab om, hvorledes de lyde i Folkets Mund.

Hvor jeg af én Vise har forskellige, i Sagnform eller Udtryk fra hverandre mer afvigende Optegnelser, trykkes hver enkelt særskilt, saaledes at den, som synes mig fuldstændigst eller bedst, sættes først, og følges af de andre efter deres nærmere eller fjernere Slægtskab med den. Naar derimod de forskellige Optegnelser af samme Vise stemme mer overens, forenes de til én Tekst, og Afvigelserne mellem dem henvises til Anmærkningerne. Kun nogle faa Afvigelser i enkelte Ord og

Ordformer eller Ordstilling, der i enhver Henseende ere aldeles uvæsentlige, forbigaaes. Jeg har her overalt heller villet tage for Meget end for Lidet med.

Ligesom det overhoved har været mit Formaal at gjengive Viserne tro og nøiagtig, som de lyde i Folkets Mund, saaledes ogsaa i sproglig Henseende. Intet Ord, ingen Ordform er forandret, uden at dette udtrykkelig er bemærket.*) Jeg har ikke forsøgt at overføre alle Viser til én og samme Dialekt eller til én normal Sprogform, dannet ved Benyttelse af de forskjellige Bygdemaal og af det gamle norske Sprog. Heller ikke iagttager jeg inden hver enkelt Visetekst en consequent Sprogform, naar den ikke af Kvæderen selv blev iagttagen.

Baade forældede og unorske — danske eller svenske — Udtryk og Former bibeholdes, hvor de af Sangeren ere benyttede; de ere af Betydning for Spørsmaalet om Visernes Historie. Ved danske Ord og Ordformer i Viseteksterne anvender jeg da den samme Skrivemaade, som ellers for Skriftsproget.

Egenhederne ved Udtalen i de forskjellige Bygder blive saavidt muligt gjengivne. Jeg har herved dog havt Ivar Aasens Bemærkninger i Prøver af Landsmaalet (S. III f.) for Öie: „Jeg antager, at man, saalænge man har med en bestemt Dialekt at gjøre, maa tage et fortrinligt Hensyn til Udtalen, men tillige ogsaa have Ordenes oprindelige Form for Öie. De Egenheder, som lettelig kunne betegnes ved bekjendte Bogstaver, maa altsaa vise sig i Skriften; men de Egenheder, hvis Betegning vilde blive vanskelig og maaske forvildende for Læseren, maa heller overlades til den mundtlige Meddelelse og kun antydes anmærkningsvis. Hvor Ordets fulde Form kan beholdes uden at støde an imod Udtalen, der maa den ogsaa indføres. Hvor Udtalen er uvis eller staar paa et Melletrin, maa man ogsaa helst beholde den oprindelige Form. Hvor derimod Udtalen har en bestemt og tydelig Afvigelse fra den oprindelige Form, der maa Udtalen følges.“

Det er mig her en Glæde at udtale, hvor meget jeg overhoved skylder denne vor store Sprogmands mesterlige Arbejder. De have været mig uundværlige som Hjælpemidler til at lære Folkesproget i det Hele at kjende og især som Veiledning til at opfatte Lydene og gjengive dem i Skrift. Ja jeg burde vistnok oftere, end jeg her har

*) Kun det *aa*, hvormed mange Sangere begynde hvert Vers, har jeg udenvidere udeladt, hvor det var aldeles overflødigt for Mening.

VI

gjort, have fulgt Ivar Aasens sikre og skarpe Opfatning istedenfor mit eget uvante Öre.

Jeg skal her meddele nogle faa, vistnok utilstrækkelige, Bemærkninger om Ordenes Skrivemaade og Udtale, idet jeg forresten henviser til Aasens Grammatik. Da alle de i nærværende Samling meddelte Viseoptegnelser paa faa Undtagelser nær ere fra övre Telemarken, især den vestlige Del, er det kun det i denne Bygd brugelige Maal, som her haves for Öie.

Vokalens lukte Udtale betegner jeg ved Accent. Dog har jeg undladt Betegningen af den lukte Udtale af *i* og *y* foran fordoblede Konsonanter og Konsonantforbindelser (jvfr. Aasens Gram. § 47), hvor den heller ikke i det gamle Sprog blev betegnet. Oftere ellers er den lukte Lyd ikke betegnet, hvor det burde være gjort; saaledes burde overalt have været skrevet *kné*, *létt*, o. s. v. — Den aabne og den lukte *ö*-Lyd er her i Skrift ikke adskilt.

Det har i Telemarken oftere været mig vanskeligt at opfatte, om et Ord udtaltes med *aa* eller med den aabne *o*-Lyd. Jeg har oftest trot at höre *tvaa*, *kvaar*, *naatt* og valgt denne Skrivemaade, der stemmer med oldn. *tvá*, *hvárr*, *nátt*, medens Aasen skriver *tvo*, *kvor*, *nott*. — Med Aasen har jeg skrevet *laand*, *haand* o. s. v., og ikke *lond*, *hond*, uagtet den oprindelige Lyd her er *o*.

Heller ikke mellem det aabne *e* og *æ* kunde jeg overalt tydelig skjelne; jeg har da helst fulgt Aasen. Dog har jeg i nogle Tilfælde, hvor Udtalen forekom mig at være vaklende, skrevet *e*, medens han skriver *æ*; jeg har saaledes foretrukket *tek*, *dreg*, *her*, hvilke Former stemmer med det gamle Sprog, der o. fl.

Det aabne *i* bruges i flere Bygder af det vestlige Telemarken i Udlyden, hvor ogsaa det gamle Sprog har *i*, for det ellers brugelige *e*. Jeg har i nogle Optegnelser skrevet *e*, i andre *i*, og har heri fulgt hver enkelt Sangers Udtale. Ofte hörte jeg kun en ubestemt Mellemlyd mellem *i* og *e*; og jeg tilstaar, at min Gjengivelse her ikke er fuldkommen paalidelig. Tydeligst og i flest Tilfælde höres *i* i Mo Præstegjeld med Annekset Skafsaa. En Dag, jeg kjørte opefter Veien i Vinje, kom en Mand ud af en Hytte og hilste med de Ord: „Æ' karanne úti aa fer ídag?"; herom bemærkede min Skydskarl, at man kunde höre paa Maalet, at Manden var en Mobygge og ingen Vinjesogning, siden han sagde *úti* og ikke *úte*. — Det aabne *i* bruges (især i Mo og Skafsaa) oftere i Udlyden, ogsaa der, hvor

VII

det ikke oprindelig hører hjemme, saaledes i mange Adverbier, hvor den oprindelige Lyd er *a*, f. Eks. *fulli* = *fulla*, *heimi* = oldn. *heima*, *gjönni*, *gjenni* = oldn. *gjarna*, *iddi* = oldn. *illa*, *aarli* (XI, A, 1) = oldn. *árla*, *granni* (XX, 21).

Det lukte *i* og *y* gaar især i Vinje, Mo og Skafsaa over til det aabne *i* (eller *e*, som jeg her oftest trode at høre) og *y* foran *n* og *m*; jeg skriver da *vin*, *lin*, *grime*, *dyne*, *synes*. Flere Kvædere erklærede denne Udtale for forældet. Den samme Overgang fra lukt *i* til aabent *i* (eller *e*) forekommer ogsaa i Eiendomspronominerne i Udlyden, hvor *n* er udfaldet (se nedenfor).

Med Aasen skriver jeg *u* foran *nn*, *nd*, *nl*, *ng*, *nk*, *ns*, *mb*, og *mp*, altsaa *kunna*, *hund*, *ung* og ikke *kónna*, *hónd*, *óng*, uagtet Lyden er det lukte *ó* nærmere.

Præpositionerne *fyre*, der ogsaa udtales *fyr*, *fy*, *för*, *fe*, og *for*, der undertiden udtales næsten som *för*, bruges tildels i Flæng, og jeg kunde ikke overalt sikkert opfatte, hvilken af begge Sangeren brugte.

Den eiendommelige Udtale af *k* og *g* foran de bløde Vokaler skriver jeg med Aasen i Fremlyden *kj* og *gj* foran *e*, *æ* og *ö* (*kjenne*), men *k* og *g* foran *i* og *y* (*kiste*). I Indlyden derimod skriver jeg *kj* og *gj* ogsaa foran *i* og *y*, da man ellers let vilde udtale Ordene feilagtig. — *veggji*, *bakkji* o. s. v. udtales (i det vestlige af övre Telemarken) som *vejji*, *bakjkji* (*kj* betegner her som almindelig den enkelte Lyd).

tj er i Telemarken gaet over til *kj*, som her ligefrem gjen-gives, saaledes *sekje*, *sætte*. Ligesaa er *stj* gaet over til *skj*, som her igjen er faldet sammen med *sj*; da jeg skriver *sjella* (= oldn. *sjaldan*), men derimod *skjera* (≡ oldn. *skera*), fordi denne Skrivemaade ikke let giver Anledning til feilagtig Udtale, skriver jeg ogsaa *skjönn* (= oldn. *stjarna*). Skrivemaaden *stjönn* vilde derimod give Anledning til en for den enkelte Dialekts Vedkommende feilagtig Udtale.

Efter Udtalen skriver jeg *ll*, hvor den oprindelige Lyd er *ld*. Inconsequent er Harald (I), *skuld* (XXII, 19).

Stavelsernes forskjellige Betoning har jeg ikke (uden i Ordforklaringerne) betegnet.*) — En Betegning af den stærkere Betoning

*) I Ordforklaringerne er Hovedstavelsens stærke Betoning betegnet ved ' ; f. Eks. *blaug'e*.

VIII

vilde have været vanskelig at gjennemføre, men havde i flere Tilfælde været til stor Nytte, saaledes f. Eks. for at kunne skjelne Dativformen maali (med den almindelige Betoning) fra Nominativ-Accusativformen maali (med den stærkere, egentlig Enstavelsesordene tilhørende Betoning), eller Flertalsformen létté (almind. Betoning) fra Enkelttalsformen létté (stærk Betoning).

Om de grammatiske Former maa jeg henvise til Ausens Grammatik; jeg skal her kun tilføie nogle faa Bemærkninger om endel forældede Former.

Dativ er nu i daglig Tale næsten gaat af Brug i övre Telemarken, men i Viserne er denne Kasus endnu hyppig bevaret. Jeg skal her omtale de forskjellige Former. 1) Af Substantiver i Enkelttallet. Dativ af stærke Hankjönsord har baade i den ubestemte og bestemte Form samme Endelse *i* (*e*) (oldn. *i*, bestemt *inum*) men i den bestemte Form har Hovedstavelsen stærk Betoning, i den ubestemte almindelig; f. Eks. *ti manni*, VII, A, 34. B, 21. C, 18 (ubestemt); *ótó dinom gare*, V, 16 (ubestemt); *i lundi*, XI, A, 1 (ubestemt); *paa steiveggji*, IV, 10 (bestemt); *i fa'isgari*, VII, A, 14 (bestemt). Undertiden forekommer ogsaa en Form paa *om* (af oldn. *inum*), som kun er bestemt: *i aldrom mi'*, VIII, 3. 9; saaledes maa vel ogsaa *i drýgslom*, V, 12 forklares.

Af svage Hankjönsord dannes Dativ paa *a*; denne Form bruges oftest bestemt, men er egentlig saavel ubestemt som bestemt (oldn. *a*, bestemt *anum*); saaledes: *æ' komen ó skúla heim*, IV, 18; *Huga-ball kasta han leiksoppa*, V, 11; *ó móirsmaga*, VII, C, 18 (A, 34: *ó mó'ismagji*. B, 21: *ó móersmagji*); *du gjet inkji huga halli*, IX, A, 2.

Af stærke Hunkjönsord dannes undertiden i den ubestemte Form Dativ paa *i* (*e*): *kasta sopp av hendi*, IV, 3; *unde kvaare hendi*, VI, 26; *unde líe*, VII, A, 1. C, 1 (oldn. *hlíði*); *i heii*, VII, C, 5 (oldn. *heiði*), Nominativ-Accusativformen udtales forskjellig herfra med stærkere Betoning paa Hovedstavelsen og med skarpere *i*-Lyd.

I den bestemte Form forekommer nogle Gange Dativ paa *en* (oldn. *inni*), som: *fyr mínne færen*, VI, 7; saaledes maa man vel ogsaa forklare *mæ tussegreipen*, VII, B, 20. C, 16. D (5).

Hyppigere forekomme Dativer af svage Hunkjönsord i den bestemte Form paa *unne* (oldn. *unni*), f. Eks. *i tungunne hass*,

VII, A, 20; ti kyrkjunne, VII, C, 12 (hvor ti uregelmæssig er forbundet med Dativ); í stogunne, VI, 15. XII, A, 13.

Af de stærke Intetkjønsord dannes baade i den ubestemte og den bestemte Form Dativ paa *i* (*e*), oldn. *i*, bestemt *inu*; saaledes í hovdi me, VII, A, 1; í maali, I, 2; ó staali, I, 12. Ved de to sidste Ord adskiller Dativen sig fra Nom.-Acc. maali, staali derved, at Hovedstavelsen i Dativ har almindelig Betoning, i Nom.-Acc. derimod den stærkere (Enstavelsesordenes); *i*-Lyden høres ogsaa i de to Forholdsformer forskjellig; i Dativformen nærmer den sig mer til *e*, i Nom.-Acc. er den skarpere, spidsere.

2) Af alle Substantiver dannes i Flertallet Dativer paa *ó*, der oftest have bestemt, sjældnere ubestemt Betydning, oldn. *um*, bestemt *unum*; saaledes: paa skíó I og II, A og B i Omkv.; ó nasó I, 4; í oddó, I, 6; fyr aaró XXII, 23; av díne sveinó, VII, A, 10 (ubestemt); mæ raue permó, VIII, 1 (ubestemt). — De Ord, hvis Rodvokal er *a*, faa regelmæssig Omlydsvokalen *o*, saaledes: ti síne monno, IV, 23 (ubestemt). — Enkeltstaaende i de telemarkske Viser er Dativ pl. af den bestemte Form paa skínó, II, 1 (oldn. skíðunum).

3) Ved Adjektiver og de adjektiviske Pronominer findes i Enkelttallet en Dativendelse *om*, oldn. *um*. Den hører egentlig hjemme i Masc., saaledes: av tverrom hesti, IV, 27; ótó dínom gare, V, 16; men udstrækkes ogsaa til Femininum: einom morgostund, VII, A, 8, og til Neutrum: í einom takji, I, 6; paa líslom bili, VII, B, 6.

Eiendomspronominerne danne i Dat. sg. fem. mínne, VI, 7. 18. XXII, 19; díinne, VI, 9; sínne, VI, 32.

Ogsaa af Adjektiver forekommer i Flertallet en Dativform paa *ó*, i hvilken Rodvokalen *a* omlyder til *o*: av sonnó, IV, 7.

Af de personlige Pronominer forekomme undertiden Dativformerne *mé*, *dé*, *sé*, IX, A, 3. XXVII Omkv.

Af den gamle Genitivendelse *ar* ved Substantiver i Enkelttallet findes nogle Levninger: ti grunnar, I, 21; te kostar, IV, 4 *a*. — Ofte er den bevaret ved Sætningsbygning: festarmöy, frearlaus, giftarmaal; men her udstrækkes Brugen af denne Endelse uregelmæssig for vidt, saaledes: baarartré, XXVI, A, 10, rigtigere baaretré, -XXVI, B, 10; Danarkungjen, VII, C, (7), rigtigere Danakungjen; sylvarskaal, rigtigere sylve-

skaal. — leikarvoll er derimod dannet ligesom af et Substantiv leikar, m., men Ordets ældre Form er leikvoll. Ogsaa Adjektiver antage oftere ved Sammensætning Endelsen *ar*, f. Ex. frjaanarorm, XIII, A, 13.

En forældet Accusativendelse ved Adjektivernes ubestemte Form i Haukjönnet er *an*. Denne anvendes, dog ikke i de Viseoptegnelser hvis Sprog er mest alderdommeligt, for den bestemte Form uden Hensyn til Kasus og i alle Kjøn: saaledes: í hðian lofte V, 2; paa viddan hei, VI, 7 Var.; fljótan folen, VII, B, 5. C, 5 (A: fljóte folen); den villan ravnem, IX, C, 2. 7 (A: den vidde ravnem); ungan Ingellbrett, XXIII *b c* (a: unge Ingelbrett).

Af Eiendomspronominerne forekomme forkortede Flertalsformer *mí*, *dí*, *sí* (for: *míne* o. s. v.). Ogsaa i Enkelttallets Dativ bruges disse forkortede Former ved Masculinum og Neutrum (oldn. Dativ *mínum*, masc.; *mínu*, neutr.). Saavel i disse to Tilfælde som i Enkelttallets Hunkjónsformer *mí*, *dí*, *sí* gaar *í* ofte, især i Vinje, Mo og Skafsaa, over til det aabne *í* eller, som jeg snarere trode at høre, *e*. Mærk saaledes i Flertallet: *sí* systar, XIII, A Omkv.; *sí* hendar, XII, A, 15; *mí* rónir, XIV, A, 1; *sí* syninne, XX, 20; systrunganne *sí*, IV, 25 (hvor *si* er trykt); paa *sí* kné, VII, A, 28; uppaa *mí* (me) vegne, IX, A, 9; *dí* (de) lóvar, XVIII, A, 4; fyr hendanne *mí* (me) XXII, 12. I Dativ: í aldri *sí*, V, 8; í aldrom *mí* (me), VIII, 9; i búri *dí* (de), XXIV, B, 3. Paa Grund af den nævnte Udtale af Vokalen i Eiendomspronominerne er det ofte vanskeligt at skjelne mellem Former heraf og de personlige Pronominers Dativer *mæ*, *de*, *se* (oldn. *mér*, *þér*, *sér*). Jeg har skrevet: han sette se haand unde kinn, IV, 6; av hovde se, V, 15; í hovdi me, IX, A, 1, og her antaget den samme Brug af de personlige Pronominers Dativ som i Gammelnorsk, f. Eks. leysti hann bönd af fótum sér (Munch og Unger § 107); men muligens have vi ogsaa i de nævnte Eksempler Former af Eiendomspronominerne.

Endelig kan her bemærkes, at egne Former for Flertallet i Verberne, der i det almindelige Talesprog ere forældede, ofte forekomme i Viseoptegnelserne. Saaledes bunde, IV, 19; gjenge, IV, 9; dutte, IV, 27; saate, IV, 29; vita, V, 19; hava, VI, 16 a; fenge, VII, C, 6; o. fl.

De forældede Former, som forekomme i Viseoptegnelser fra Telemarken, stemme som oftest overens med Sprogbrugen i Sætersdalen. Det er overhoved sikkert, at Maalet i det vestlige af øvre Telemarken baade i Lydforhold, grammatiske Former og Ordforraad tidligere sluttede sig langt nærmere til det Sætersdalske, end nu er Tilfældet.

Ingen af de her meddelte Viser er holdt i et saa alderdommeligt Sprog, har bevaret saa mange gamle Former og Ord, som de, jeg har hørt af en gammel Kone Hæge (Helge) Aarmote i Mo Præstegjeld. Hun havde i sin Barndom af sin gamle Fader lært en Mængde Viser, som hun mindedes forunderlig godt. Dog pleiede hun ikke nu at kvæde disse i den samme gamle Sprogform, i hvilken hun havde modtaget dem af Faderen, og med Sikkerhed vidste hun ofte at angive, hvor Faderen havde brugt andre Ordformer og Udtryk eller udtalt Ordene anderledes, end hun nu pleiede. Saaledes brugte Hæge nu ikke gjerne Dativ; hun kvad almindelig av evre brunnen, VII, A, 17; paa stadden stende, VII, A, 9; ti síne mennar, IV, 25; for 'o (= haanom) og 'ø (= hæna) sagde hun gjerne 'en og 'a. Heller ikke pleiede hun nu at bruge egne Former for Verbernes Flertal. Jeg har optaget de forældede Former, hvor Hæge med Bestemthed erklærte, at hendes Fader havde brugt dem, men ogsaa kun der.

De Viserne forudskikkede Indledninger gjøre ingenlunde For-
dring paa Fuldstændighed. Jeg har især villet give Oplysning om Vi-
sernes Udbredelse, fornemmelig hos nordiske Stammer; det Meste skylder
jeg her Svend Grundtvigs grundige og omfattende Undersøgelser
i hans store Udgave af Danmarks gamle Folkeviser, et Værk, som
er aldeles uundværligt for enhver, der vil erhverve sig nøiagtigt
Kjendskab til de nordiske Folkeviser. — Desuden har jeg vedföiet
Bemærkninger om Visernes Herkomst og om de i dem forekommende
mythiske Forestillinger.

Det Meste af det, som de efter hver enkelt Vise trykte Anmærk-
ninger indeholde, vil kun have Interesse for de færreste Læsere.
Hertil höre især Afbigelsener i de forskjellige Optegnelser, hvoraf man
vel vil synes, at jeg har medtaget for Meget. I Anmærkningerne
ere ogsaa de Rettelser, som ere foretagne i Teksterne, angivne, og
Formodninger om forskjellige Forvanskninger fremsatte. Endelig
meddeles her Oplysninger til enkelte Vers.

XII

I Ordforklaringerne optager jeg ikke de Ord, som ere tilstrækkelig forklarede i Ivar Aasens ypperlige Ordbog over det norske Folkesprog.

Til Slutning maa jeg aflægge min Tak til flere Mænd, som have ydet mig beredvillig Hjælp ved dette Arbeides Udgivelse. — Herr Pastor Jørgen Moe, hvem Studiet af vor Folkedigtning skylder saameget, har med en Velvilje og Tillid, som jeg ikke noksom kan paaskjønne, stillet til min fri Raadighed sine rige Samlinger af norske Folkeviser, især fra Telemarken og Hardanger, hvoraf flere Optegnelser her ere benyttede. — Herr Løitnant Svend Grundtvig i Kjøbenhavn, hvem jeg skylder flere værdifulde Oplysninger til de her meddelte Viser, har med opofrende Godhed paa flere Maader fremmet mine Undersøgelser af norske Folkeviser. — Ogsaa Herr Organist Ludv. M. Lindeman bevidner jeg min Erkjendtlighed, fordi han beredvillig har givet mig Adgang til sine Optegnelser af norske Folkeviser og fordi han har meddelt mig Melodier til tre af de her udgivne Tekster.

Kristiania, Mai 1858.

Sophus Bugge.

Indhold.

I. Hemingjen aa Harald kungen	1.
II. Hemingjen aa gyvri	6.
III. Ríke Ródenigaar aa ðrni	11.
IV. Ívar Elison	15.
V. Hugaball	21.
VI. Margjit aa Jón i Vaddelfó	29.
VII. Lítan Lavrans	35.
VIII. Venil fráva aa Drimbedrósi	48.
IX. Ravnen bere bo	53.
X. Hakji aa bergemannen	60.
XI. Magnus aa havfrúva	63.
XII. Nykkjen	66.
XIII. Ólav aa Kari	71.
XIV. Stífg lítan	76.
XV. Draugjen	80.
XVI. Líti Kjersti paa baalen	82.
XVII. Dei frearlausé menn	84.
XVIII. Maria	87.
XIX. Unge Vaakukadd	92.
XX. Signelill aa hennes synir	95.
XXI. Den víse kvinna	98.
XXII. Olov Agjisdóttir	102.
XXIII. Unge Ingelbrett	110.
XXIV. Far aa dóttir	115.
XXV. Maalfrí	122.
XXVI. Maarstífg aa hass möy	127.
XXVII. Kjóvanne	130.
XXVIII. Kveldsbön	132.
Ordforklaringer	133.
Rettelser og Tillæg	153.

I.

Hemingjen aa Harald kungen.

To norske Optegnelser af denne Vise ere forhen udgivne, en fra Aamotsdal af Landstad i norske Folkev. Nr. 15 A, hvor ogsaa en Meddelelse fra Sellgjord er benyttet*); en anden fra Skafsaa af Landst. Nr. 15 B, hvor flere vilkaarlige Ændringer ere foretagne, og af J. Moe i norsk Folkekalender for 1850 S. 79**)

I sin *færøiske* Form er Visen nu trykt i Hammershaimbs færøiske Kvæder II, Nr. 17: Geyti Áslaksson.

I de før trykte Optegnelser ere flere Træk, som efter Tormod Torvessøns Vidnesbyrd (hist. Norv. III, S. 371) forekom i den norske Vise paa hans Tid, udfaldne, saaledes Svømmekampen med

*) Olav Glosimot i Sellgjord o. Fl. kaldte Helten tydelig „Heningen“, hvorom Landst. S. 186 tviler.

***) Jeg har ogsaa hørt Visen af Bendik Sveigdalen, Landstads og Moes Kilde, og skal da meddele følgende Oplysninger med Hensyn til nogle af de betydeligste Afvigelser mellem dem.

I V. 6 L. 1 kvad Bendik for mig: batt, som hos Moe, ikke: vatt, som hos Landstad.

V. 8 L. 2: den mjör mæ möyar, som M., ikke: den mjöðen heran, hvilket vistnok er en vilkaarlig Ændring af L.

V. 9 som hos L.; mangler hos M.

V. 13 L. 3: aabruklaug, som M., ikke óbrúkleg, vistnok en vilkaarlig og falsk Ændring af L.

V. 14 L. 3: baandómen, som M.; ikke baanetolunn, som L.

V. 22 L. 4: kurr, som M.; ikke kúr, som L.

Landst. V. 23. 24 foran V. 19. 20. 21. 22, som hos M.

V. 25 L. 2: deg, som L.; ikke dæ, som M.

V. 29 L. 1: den eine haandi, som L.; ikke hovde, som M.

V. 29 L. 2: hærebeini, som M.; herðebeininne, som L. har, er en sprogstridig Form.

Landst. V. 31, der mangler hos M., paastod Kvæderen ikke at kjende.

Kongen og Borttagelsen af hans Kniv*). I den her meddelte Optegnelse gjenfinde vi disse Træk, om end ufuldstændig udførte, indbragte paa et urigtigt Sted og afændrede: Svømmekampen danner her det sidste Led; Kongen vil stikke Hemingen ihjel, men denne tager Kniven fra ham, kaster den ud for Fjord, og sønderlemmer ham. — I V. 20 er endnu et uklart Minde om Hemingens Svømmekamp med Kongens Frænde Niklas Torbergssøn tilbage, hvilket ses ved at sammenligne den færøiske Vises V. 48. 49:

„Niklas eitur mágur mín,
han trýr so væl pá Krist,
han skal teg Heming á sundi spreingja,
hartil hevur han lyst.“
Leiktu teir á sundinum
eina so litla tíð,
deyðan færdu teir kongins mág
aftur í grøna líð.

Uagtet det ingensteds i den norske Vise udtrykkelig siges, at Kong Harald er Harald Haardraade (Munch, det norske Folks Historie, II, S. 345), er det dog sikkerlig ham, der menes her ligeaa vel som i den færøiske Vise og i den islandske Sage.

Om Sagnet i det Hele henviser jeg til Fr. Schiern, historiske Studier, 1ste Del og til Munch, det norske Folks Historie, I, 1, S. 72. 73 Anm. II, S. 344 f.

(a: Optegnelse efter Sang af Konen Hæge (Helge) Aarmote i Mo
b og c: Stumper meddelte af to af hendes Brødre.)

1. Kungen sit fyr breie bóri,
tala han mæ síne menn:
„Eg veit inkji líkjen mín,
úfódde saa æ' han enn.“
Heming unge kunne paa skíó renne.

*) At det er urigtigt, naar Landstad S. 188 i sin Variant B. V. 24. 29 vil finde Antydninger til disse Træk, viser den her meddelte Optegnelse.

2. Ti saa svara smaadrengjen,
han va' saa snögg í maali:
„Eg veit einom avringskjempa,
som vrie bló ó staali.“

3. Dæ va' Harald kungen,
ríster paa syllbúdde knív:
„Seier du meg 'kji skíringsnavni,
saa sko' dæ kostá dít lív.“

(Smaadrengen nævner Hemingen og siger, at Faderen heder Aslak og har tre Sønner.)

4. „Saa æ' hesten aat Hemingjen,
naar du han paa vegjen möter,
han æ' som ormen í augó sjaa
aa ellen ó nasó fröser.“

(Atter mangler Noget. Kongen reiser til Aslak og træffer ham.)

5. „Heming heiter sonen mín;
— hott trú eg maatte'n njótel —
han kann væl paa skió renne
aa hevning's bæri skjóte.“

* * *

6. Hemingjen aa saa Harald kungen
övdé síne brugdir,
femta skot í einom takji,
aa pílinne hövdes í oddó.

7. „Dæ ser eg paa deg Hemingjen,
at du æ' gúten snjadde;
du sko' skjóte valnoti
av dín bróers skaddi.“

8. „Sko' eg skjóte valnoti
av mín bróers skaddi,
saa sko' du meg kungen næste stande
aa sjaa, hossi lytinne fadde.

9. Du tar inkji mín sæle bróeren
stande bleik aa blaa;
eg sko' skjóte valnoti,
hó sko' kji liggje att ot haav.“

10. Den eine þlí tók 'en av
aa den are la' 'en paa,
saa skaut han den valnoti,
hó laag inkji att ot haav.
11. „Undeleg æ' du Hemingjen,
paa kvaare le du brýter;
naar du spenner bogjen dín,
du aktar 'kji, kven du skýter.“
12. „Ha' eg silt skoti íhel bró'i mín,
at dæ hev saa iddi silt hendt,
saa ha' denni sama blanke þlí
ígjenom deg Harald silt rent.“
13. „Dæ hýrer eg paa deg Hømingjen,
at du æ' gúten snjadde:
du sko' renne fjöddi dæ,
som drengjinne Snara kadde.“
14. „Sko' eg renne fjöddi dæ,
som drengjinne Snara kadde,
saa sko' du meg kungen næste stande
aa sjaa, hossi gúten mon fadde.“
15. Hemingjen rende Snarafjöddi,
han rende dæ í ein kringle;
saa syntes kungen, som saag derpaa,
som skjönnunne rapar av himli.
16. Hemingjen rende Snarafjöddi,
saa sk'i skradd paa snjór;
han treiv í kungens akslebein,
saa nasanne gruvla í jór.
17. Hemingjen rende Snarafjöddi,
saa sk'i skradd paa skræi;
han treiv í kungens akslebein
aa reiv sund adde hass klæi.
18. „Dæ ser eg paa deg Hemingjen,
du vi' meg inkji mekje;
du sko' taka kalle jökulen
aa ellen ótó 'en kvekje.“

19. „Sko' eg taka kalle jökulen
aa ellen ótó 'en kvekje,
saa sko' du ljósi í vatni tenne
aa pröve, um dæ æ' bete.“
20. „Höyr du liten smaadrengjen,
hott eg seie deg:
du sko' Hemingjen paa sundi sprengje,
meint fraa sjave meg.“
21. Hemingjen la' seg paa havi út
aa væl han symja kunne;
kungen tók upp syllbúdde kníven
aa tenkte paa stinge'n ti grunnar.
22. Saa tók 'en av 'en syllbúdde kníven
aa kasta den útfyr fjór:
„Denni ha' silt blivi dauen mín,
dæ va' hoste seint, du fór.“
23. Saa hoggji 'en av haanom haand aa fót
aa akslebeini bæi:
„Saa plaga adde væbnemennar
sníe kungens klæi.“
Heming unge kunne paa skíó renne.

V. 3 efter c. L. 2. b: skaffar du meg 'kji kjempa den.
Hvad der staar i Parenthes mellem V. 3 og 4 og mellem V. 4
og 5 er efter c; jvfr. Landst. B.

V. 6. L. 2. b: brugdi. L. 4. b: möttest mæ oddó.

V. 7 efter b. L. 2. a: at du mon meg inkji akte.

L. 4. a: nakkji.

V. 9 efter b.

V. 11. 12 efter c.

V. 11 findes anderledes formet og anvendt hos Landst. A. V. 4,

Var. Hemingen unge og Harald kongin
pá ymsne moddo brýt,
nær dei hava spend up boganne sine,
dei aktar 'ki kven som skýt.

Foran V. 12 mangler maaske et Vers, der kan have lydt om-
trent som Landst. A, V. 9:

Harald talað til Hemingen:
 No er den trætta úte;
 men hot ville du með den bogapili,
 som du i doggeri skjúlte?

V. 13. efter *a*; Hæge havde ogsaa hørt følgende Vers:

„Höyre du unge Hemingjen,
 eg vi' inkji lata deg fara:
 no sko' du renne fjöddi dæ.
 som drengjinne kadde Snara.“

Dette synes rigtigere end Landst. B. V. 25.

V. 15. 18. 19. 20. 21 efter *c*.

Hæge mindedes ikke V. 21, men sagde, at „Hemingen og Kongen kom paa Baad sammen,“ hvilket dog ikke synes at kunne være rigtigt.

II.

Hemingjen aa Gyvri.

Denne Vise behandler et Æmne, der kanske hyppigere end noget andet møder os i de germaniske Folks mythiske Minder: En fager Mø, som er røvet af onde Naturmagter, vindes igjen af en ung Kjæmpe. Dets natursymbolske Grundlag viser sig endnu klart i de gamle Gudemyther, men er overskygget eller tabt af Sigte i mangfoldige Sagn, Æventyr og Viser, hvori dette Æmne gjenfindes. Det er den samme Heming som den i foregaaende Vise besungne, der her af Folket er gjort til den frelsende Helt, som paa sine Ski fører den røvede Mø tilbage fra Bjerget. Uden Grund er dette benegtet af Landstad norske Folkev. S. 28 f. At Navnet *Heming* her er det ene rigtige, ses af dets Forekomst paa saa mange forskjellige Steder (i Bohus Len og Wermland, i de tilstødende Egne af Norge, i Hardanger, Telemarken, Valdres, forvansket til Næmingen, og paa Rommerike) og allerede i ældre Tid (i svenske Haandskrifter fra 16de og 17de Aarh., hos Torvessön † 1719). — At Hovedpersonen i begge Viser er den samme, er desuden tydelig nok betegnet ved det fælles

Omkvæd, som endog findes i Landstads Nr. 3, uagtet Navnet der er forvansket til Hermod; ti dette Omkvæd kan ikke feilagtig være indkommet i nærværende Vise, hvor jo Heming omtales som den ypperlige Skiløber og Skytte. Derimod tror jeg ikke, at man kan lægge nogen Vægt paa, at begge Viser i den her aftrykte ufuldstændige Opskrift B ere faldne sammen.

Flere *norske* Optegnelser ere för udgivne: af Jörgen Moe en fra Hardanger i norsk Folkekal. 1850, S. 83, og en fra Sörum paa Rommerike, anf. St. S. 85; af Lindeman en fra Valders i Univ. og Skole-Ann. f. 1850, S. 494, af Landstad en fra Telemarken (Selligjord) i norske Folkev. Nr. 3. Desuden omtales Visen af Tormod Torvessön (Hist. Norv. III, S. 371.)

Paa *svensk* er den trykt efter gamle Haandskrifter hos Arw. Nr. 13; Begyndelsen af en anden Optegnelse hos Arw. I, S. 423; Afzel. Sagohäfd. I, S. 43.

Særegent för vor Opskrift A er det förste Vers, som gjenfindes hos Arw. V, 1 saaledes:

Däth första barn som Norcka fick,
dän kallades Bagga Sven,
först lärde han på skjide löppa,
sedan beeta hiortar och rehn.

Sagnformen i B afviger deri, at den lader Jomfruen i Bjerget være Hemingens Söster.

A.

(Meddelt af en 84aarig Kone, Jorunn Kosa i Fyrresdal.)

1. Kungen ha' ein liten dreng,
liten æ' den aa aa kleine;
fyste lærde han paa skínó renne
aa síá te skjóte reinen
Hemingjen unge kunne væl paa skíó renne.
2. Dæ va' Hemingjen unge,
han renner seg framte mæ fjelle;
der fann han ei gammel gjögr,
som snorta mæ nosi í ellen.

3. „Siter du her du gamle gjøgr
aa snortar mæ nosi í ellen.“
„Kor vil du av du ussel dreng?
du kjeme saa seint um kvellen.“
4. „Eg æ' ingjen ussel dreng,
um du meg saa mon kadde,
men eg æ' komen í fjelle út
for blíve der blandt dei adde.“
5. „Æ' du komen í fjelle út
for blíve der blandt dei adde,
saa vi' eg reise meg upp í land
aa lata 'kort bryllaup kadde.“
6. Bukkskinnstevlar dró hó paa fót,
va' femten alnir lange,
fíre alnir va' dei breie
aa dei va' hoste trange.
7. Dæ va' Hemingjen unge
fann paa saa gott eitt raa,
saa fann han paa dæ lyklekippi,
som te dæ fjelle laag.
8. Saa læste han upp den fyste dynn,
saa læste han upp den andre,
saa læste han upp den tree dynn,
der sat ei jomfrúve fanga.
9. „Gud vælsigne deg Heming
aa Gud vælsigne dítt bryst!
Gud vælsigne dí kjære moder,
som dig te verden har fōdt!“
10. Saa tók han derút saa mykje gull,
væl femten hestetýngdir;
saa tók han út den stolte jomfrúve,
saa maatte han av fjelle rōmme.
- * * *
11. Saa tók han upp den kvíte sne,
kasta den paa jomfruens bryst:
„Hōyr du dæ mí stolte jomfrúve,
staa no paa skió mæ trōst!“

12. Han rende flatt, han rende bratt,
aa sóli skimta unde skíó;
saa kom han heim te moderen sín,
für sóli gjekk te hvile.
13. Daa Hemingjen va' paa høie fjell,
va' gjögri saa júpt i dalar:
„Set no ne dæ unge vív!
gulli dæ maa du hava.“
Hemingjen unge kunne væl paa skíó renne.

(Da Gjögren kom hjem, saa hun, at Alt var borte, og saa stødte hun Hovedet mod en Sten og slog sig ihjel.)

Sangersken udtalte de lukte Vokaler í, ú, ý som Tvetyde. Denne Udtale, der er almindelig i Sætersdalen, er her ikke gjengiven.

V. 4. L. 2: mon; jeg trode at høre maa.

V. 9 meddeltes efter V. 10. Jfr. Lindem. V. 11. 12. 13.

V. 10. L. 2: hestetyngdir, meddelt: lestetyngdir. Jfr Lindem. V. 13; Moe A V. 10; Moe B V. 9.

V. 10. L. 4: rømme. Det ægte Rimord er vistnok: skunda som hos Lindem. V. 13; Moe A, V. 10; Moe B, V. 9. Arw. V. 16 har: springa.

Foran V. 11 mangler Noget. Jfr. Lindem. V. 16. 17:

Straks so jamfrúga fikk høyre jørgens tale,
saa fall ó taa skíó, í en dvale.

Næmingen tók nið mjellen mæ hast
„aa strauk'en paa jamfrúgens bryst:
„Kjærø mí jamfrú du svík inkji me,
men statt paa skíó mæ tröst.

Arw. V. 16. 17:

Dá togh Hemming sin fæstemø uth,
begynte til at springa,
dånade hans vånna vijff,
når berget började skunga
Hemming togh ljetet miåller snjó,
och stryker i hennes enne,
qvicknade hans vånna vijff,
och Hemming loogh áth henne.

V. 12. Meningen af L. 2 er vel, at han for afsted saa snart, at hans Ski knapt syntes at berøre Jorden; jvfr. Moe A og B, V. 13, Lindem. V. 20. — I det tilsvarende V. 10 hos Landst. hørte jeg af en af Landstads Hjemmelsmænd „neatt“ istedetfor det meningsløse „neðan.“

B.

(Fra Morgedal i Kviteseid).

1. Dæ va' Heming unge,
han reiste i bergje saa seint um kvelló;
úte stó den skómegyvri,
hó snorta mæ nasann í elló.
Heming unge kunne paa skió renne.
2. „Alli hev eg sett saa ven ein kar
som du aa den vene kvinna;
ikkje æ' eg sjóv saa ven
som den terna, eg hev herinne.
3. Vi' du no vera í bergje mæ meg,
vera her alle díne dagar,
saa vi' eg reise paa eitt anna land,
hente te meg míne elleve maagar.“
4. Dæ va' unge Heming,
gjekk bergje trí gaangur umkring,
saa lyfte'n den dyne blaa,
der fann han hennars nyklar inn'.
5. Han læste upp eitt kammers, han læste upp tvaa,
dæ tree va' jomfrúga inne.
„Gu dag, gu dag, kjær systeri mí!
sko' eg deg hera finne?“
6. Han tók saa mykje mæ gull aa sylv,
saa mykje, han kunne bera;
sea tók han sí syster fín,
sette hennar attapaa skísporann.
7. „Eg sko' löype bergje dæ,
som drenginne kallar dæ Snara,
saa sko' no kungjen sjaa der uppaa,
hosse den drengjen mon fare.

8. Eg sko' skjóte valnoti
 uppaa mín bróers skalle;
 saa sko' no kungjen sjaa der uppaa,
 hosse dei lytinne mon falle.“
 Heming unge kunne paa skió renne.

V. 2. De to første Linier synes helt forvanskede og har vel egentlig indeholdt Hemings Tiltale til Gyvren (jvfr. Landst. Nr. 55, V. 6. 7).

III.

Ríke Ródenigaar aa örne.

Om denne mærkelige Vise, der ogsaa kjendes paa *dansk*, gives god Oplysning i Danmarks gamle Folkeviser, udgivne af Svend Grundtvig, I S. 73. 173 f.

Den er trykt i det nævnte Værk, Nr. 12: Raadengaard og Örne, efter gamle Haandskrifter og en Optegnelse af Hammershaimb fra Færberne; alle Opskrifter stemme meget overens saavel indbyrdes som med vor norske. I Vendsyssel har Visen været stedfæstet.

Helten nævnes ogsaa i den danske Vise om Kong Diderik og hans Kjæmper, hvor han fører Örne hin brune i sit Skjold og faar det Lov, at han kan vel raade de Runer. Han svarer der til den tyske Sagnhelt: Markgrev Rüdiger af Bechlarn, Diderikssagens Róðingeir af Bakalar. — Det her behandlede Sagn bærer ellers et fuldkommen nordisk Præg.

Visen er vistnok ikke egentlig norsk; den oprindelige danske Sprogform er paa flere Steder tydelig, og især kan mærkes, at Omkvædet af Alle synges i væsentlig dansk Form.

(Meddelt fuldstændigst af *a.* Konen Signe Storgaard i Laardal i övre Telemarken; desuden Brudstykker af *b.* Torbjörg Haugjen i Skafsaa. *c.* Hæge Aarmote i Mo. *d.* Sidstnævntes Broder.)

1. Dæ va' ríke Ródenigaar,
 han rei seg su under lí,

- saa hörde han den örní gól,
 hó rister aa skjek sine vengjir.
 Der galer og en örn í Beiarlunden saa lengje.
2. „Höyrer du ríke herr Ródenigaar,
 kví rí du í skógjen aleine?
 hvor æ' din hög aa hvor æ' din hund,
 hvor æ' díne raske hovdrenghjir?“
 3. „Dei tvaa dei æ' uppaa saltan sø,
 dei sille fyr bylgjunne brjóte;
 dei are æ' paa den vilde hei,
 dei sille dei dýri burtskjóte.“
 4. „Höyrer du ríke Ródenigaar,
 hott heve du laga te koste?
 daganne ein aa baae tvei
 ví' eg deg heime gjeste.“
 5. „Eg hev laga te mí kvítande kú,
 derte míne feite folhestar;
 daganne ein aa baae tvei
 maa du meg heime gjeste.“
 6. „Eg tikj' ikkje mykje um dí kvítande kú,
 langt mindre um díne feite folhestar,
 men eg tikje mei um dín' fóstredöttar tvaa,
 dei ví' eg hava te koste.“
 7. „Eg hev fósttra dei upp, ífraa dei va' smaa,
 ífraa deires faer aa móeri döe;
 Gud bevare deires kinni saa smaa!
 dei sko' kje koma í örneklöar.“
 8. Eg hev fósttra dei upp, ífraa dei va' smaa,
 ífraa deires foreldri falt ífraa;
 Gud bevare deires kinni saa smaa!
 du sko' dei aller faa.“
 9. „Höyrer du ríke Ródenigaar,
 eg sko' gjera deg störrre kvíe;
 eg sko' eta upp dí festarmöy,
 som söve hos dí síe.“
 10. Höyrer du ríke Ródenigaar,
 eg sko' gjera deg störrre harm:

- eg sko' eta upp dí festarmöy,
som söve paa dínn arm.“
11. Dæ va' ríke Ródenigaar,
han tenkte mæ sjave seg:
„Mon trú dei sill' no 'kje duga
dei róninn', mí móer lærde meg?“
12. Dæ va' ríke Ródenigaar,
han lútte seg unde ein stein;
saa skreiv han dei ramme rónir
alt unde den örneveng.
13. „Höyrer du ríke Ródenigaar,
hott eg bee deg:
vi' du löyse dei sterke jönnbaand,
som heller saa hart paa meg?“
14. Eg sko' gjeva deg saa mykje sylv aa gull,
som du kann paa deg bera,
vi' du löyse dei sterke jönnbaand,
som unde míne vengjinne mon vera.“
15. „Í jönnbaandi sko' du liva,
í jönnbaandi sko' du laate lív.“
Saa gla ríer ríke Ródenigaar
heim te sítt festarvív.
Der galer og en örn i Beiarlunden saa lengje.

Ródenigaar, meddelt: Róden í gaar.

V. 1 efter *a*. Mangler hos *b d*.

V. 1. L. 2 er forvansket. *c*: han red sig over di enge;
men, som det forekom mig, efter egen Gjetning. Maaske: han rei
í skógjen aleine; jvfr. V. 2.

V. 1. L. 3. *c*: daa hörde han den vidde örn.

V. 2 efter *d*. Mangler hos *a c*.

V. 2. L. 2. *b*: at skógjen.

V. 2. L. 3. *b*: hor æ' dínn hest aa hor æ' din hund.

En anden gammel Kone i Skafsaa kvad: hor æ' dínn ök aa
hor æ' din hund, og forstod ved „ök“, en Hest; heraf lader da
Forvanskningen hos *b* sig forklare.

V. 2. L. 4. *b*: hor æ' dí raske drengjir. „hovdrengjir“
hörte jeg ogsaa af en gammel Kone i Skafsaa og i Fyrresdal.

V. 3 efter *b*. Mangler ellers.

V. 3. L. 2. Er „fyr“ rigtigt?

V. 4. L. 2 og V. 6. L. 4: koste, saa *c d*. *a*: kostar. *b*: kost (saa ogsaa Grundtv. C).

V. 4. L. 3 og V. 5. L. 3: daganne ein aa baae tvei, saa *b*. *a c*: dagjen ein aa baae (*c*: adde) dei. Jfr. Ísl. fornkv. Nr. 12, V. 4: Þú skalt vera mín kvæna eina nótt eða allar tvær.

V. 4. L. 4 og V. 5. L. 4: heime gjeste, saa *a*. *b*: heim aa gjeste. *d*: hjemme giste.

V. 5. L. 1 og V. 6. L. 1: mí (dí) kvítande, saa *a*. *b*: den kvíte. *c*: mí (dí) kvíte. *d*: mí (dí) kollutte.

V. 5. L. 2 og V. 6. L. 2: míne (díne) feite folhestar, saa *a*; jvfr. Grundtv. A, V. 5: baade Foler og fede Heste. *b*: dertil de feite trí hestar. *c*: kolhestar.

V. 6. 7. 8. kun hos *a*.

V. 7. L. 3 og V. 8. L. 3: deires kinni, maaske forvansket for: dei kindi.

V. 9. kun hos *b d*, som ikke vidste, hvor i Visen dette Vers skulde have sin Plads.

V. 9. L. 4. *b*: ligge innmæ dí sfe.

V. 10 kun hos *d*.

V. 11 kun hos *a*.

V. 12 kun hos *a c*.

V. 12. L. 2. *c*: sette seg.

V. 12. L. 3: saa skreiv han dei ramme rónir, saa *c*; ligesaa Grundtv. A, V. 10, B, V. 9. *a*: derunder skreiv han dæ ørnenavn.

V. 13. 14. 15 kun hos *a*.

V. 13. L. 4. Kvædersken varierte: hart med fast og: sterkt.

V. 15. L. 4: sítt festarvív; meddelt sí festarvív.

IV.

Ívar Elíson.

Denne malmlfulde Kjæmpeviser har jeg ikke gjenfundet i noget andet Land.

Optrinet paa Legevolden, der driver Ivar til Virksomhed, er et af de episke Træk, som ere fælles for mange Viser og tilhøre hver med samme Ret. Det findes norsk i Visen om Sigurd Svein (Landst. Nr. 9), om Ívar Erlingen eller Íven Erningjen (Landst. Nr. 13) og om Hugaball (Nr. V. i denne Samling; Landst. Nr. 18); næsten med samme Ord færøisk i Sjúrdar kvæði, i Kvadet om Finnur hin fróði (færøiske Kvæder Nr. 13) og om Arngrimssönnur (færøiske Kvæder Nr. 3), hvor Hervíks (Hervörs) Moder tager frem den blodige Skjorte, hvori Faderen blev dræbt (jvfr. her V. 10); dansk i Visen om Akselvold (Syv II, 12; Abr. Nr. 166) og om unge Villum (Tragica Nr. 18; Abr. Nr. 126).*)

Det samme Æmne, Faderhævn, er ogsaa behandlet i andre nordiske Kvad. Nærmest af disse ligger den alt nævnte danske Vise om unge Villum, svensk hos Arw. Nr. 15: Helleman unge, ogsaa islandsk (antiqv. Tskr. 1849—51, S. 253) og færøisk; hele Sammenhængen er dog saa forskjellig og Navnene saa afvigende, at vi ikke tør anse den for den samme som nærværende.

Faderens Banemand heder her idde Hermó, hvilket Navn synes laant fra Landst. Nr. 17. Heltens Navn, Ívar Elíson, minder om Ívar Erlingen i Landst. Nr. 13, hvem den Kone, der meddelte mig nærværende Vise, kaldte Íven Erningjen, den vælske Owain eller Ívan Yriansson; men jeg antager denne Navnelighed for tilfældig.

(Visen har jeg to forskjellige Gange hørt af Hæge Aarmote i Mo: a; ogsaa har jeg benyttet en Optegnelse af Jörgen Moe, som

*) Dette Træk tilhører ikke blot Sagnet og Digtningen, men møder os ogsaa i Islændernes historiske Liv; et meget lignende Optrin fortælles i Magnus den Godes Sage (Munch, det norske Folks Hist. III, S. 41).

stammer fra samme Kilde. Nogle Ændringer bleve meddelte mig af Hæges Broder Olav: b.)

1. Ívar bleiv í skúlen sette
aa sille han lære í bók;
far hass blei paa vognó vegjen,
dæ baust inkji fyr 'en bót.
2. Ívar bleiv í skúlen sette
aa lære í bók han sille;
saa sko' prestar aa lærde mennar
gange í skúlen gille.
3. Ívar gjenge paa leikvodden
aa kasta sopp av hendi;
der blaana, som der liti kom paa,
der styrmdede slett inkji kvendi.
4. Ne saa settes dei kniktanne,
daa blei dei haanom vreiðe:
„Dæ va' sómri sín fairen hevne
hell gjeva 'kon hoggji fleiri.“
5. Ne saa settes dei kniktanne,
saa mange som dei vaare:
„Dæ va' sómri sín fairen hevne
hell gjeva 'kon hoggji saare.“
6. Dæ va' Ívar Elíson,
han sette se haand unde kinn,
saa gjekk han seg í steistoga
fyr sæle móeri inn.
7. „Höyr du dæ mí sæle móeri,
no spyr eg deg av sonnó:
hori heve dæ mín fairen vorti,
mæ eg sko' í blýgsló stande?“
8. Saa tók hó upp den sylvesoppen,
hó gjórest í kinni bleike:
„Denni akta dín sæle faire
deg ti baaneleikur.
9. Fljóte folen paa staddi stende,
no fedder han faksi graa,

- han hev alli vor' skormeitte,
si' fairen dín falt ífraa.
10. Skjurta henge paa steiveggji,
hó æ' ótó blói dregji,
hó hev alli vori komi í,
si' dín sæle fairen blei vegjen.“
11. „Hóyr du dæ mí sæle móeri,
hott eg deg bea maa:
maa eg meg aat kyrkja ímorgó
min fa'is-banen sjaa?“
12. „Du maa deg inkji aat kyrkja ímorgó,
dæ kann deg inkji söme,
uttass du heve dæ le'i mæ deg,
at du tar 'kji unda röme.“
13. „Hóyr du dæ mí sæle móeri,
no spyr eg deg av trú:
kven æ' av míne kynninganne,
som du beste trúr?“
14. „Du teke mæ deg Pær aa Jón,
míne systesynir tvei!
her æ' ingjen av díne kynninganne,
som eg trúr bet hell dei.“
15. Saa stigo dei paa hestanne
dei systrunganne trí;
Ívar snúddes í borgele'i:
„Du liv væl mó'i mí!“
16. Dæ va' daa hó Elí frúva,
daa snúdde hó seg mæ graat;
hó gat inkji sín sonen svara,
saa voks hæna sorg ímót.
17. Inn saa kjeme den smaadregjen,
seie han der ífraa:
„Her kjem ein gangare her í garen
aa mannen han site paa.
18. Fulla kjenner eg gangaren,
men inkji den, 'o rei,

- æ' dæ 'kji Ivar Elíson,
æ' komen ó skúla heim."
19. Úti saa bunde dei gangaranne
aa sjave saa gjenge dei inn;
saa blílege helsa Ívar unge
paa fa'is-banen sín.
20. „Her site du idde Hermó
alt unde dítt gúle haar,
mon du noko kunnig vera,
kven mín fairen vaag?"
21. „Jau fulla mon eg kunnig vera,
kven dínn fairen vaag;
dæ gjerest saa gomole gjelli greie,
aa seint sko' du 'a faa."
22. Dæ va' Ívar Elíson,
han va' daa saa nýt ein svein:
„Me ví' okkon ti kyrkje ríe
aa tale 'kji um dæ mei."
23. Hermó tala ti síne monnó,
han unnte dei inkji væl:
„Me ríe paa skógjen ette dei
aa slaa dei adde íhel."
24. Dæ va' Ívar Elíson,
han glaapte seg att ivi hær:
„No sér eg mín fa'is-banen,
no kjem 'en mæ sí fær."
25. Ívar tala ti síne monnó,
ti systrunganne sí':
„Kvaare sko' me unda røme
hell me sko' mannleg bíe?"
26. Ti saa svara dei systrunganne,
Pær aa saa han Jón:
„Me ví' inkji unda røme,
me vaagar daa paa den vón."
27. Mót rei Pær pressonen,
daa hoggji han ti av vaai,

- han hoggji tvaa av tverrom hesti,
dei dutte daue baai.
28. Ívar svær ó slíró drege,
han hoggji ti av avli,
han klöyvde skjollen aa ringebrynja
aa Hermó alt í navli.
29. Saa glæ saa rei dei systrunganne
av öyeskógjen heim;
atte saate dei saara seks
aa vakte ivi daue sjau.
30. Um saa tala Elí frúva,
daa hó saag sín sonen blöde:
„Dæ ha' vori bæri heimi seti
hell daue-saari gröe.
31. Gud forlaate deg sonen mín,
du sat inkji helle heimi!
d'æ bæri vera blauge hell obboren:
helsa æ' gó aa gjöyme.“
32. „Du tar inkji mí sæle móeri
bera fyr meg kvie;
dæ blei 'kji mín minste fingjen saara,
saa vann eg í detti stri.“
33. Elí gjekk í steistoga,
blanda hó mjö í vin;
dæ bar hó í högelofti
ti systrunganne trí.

V. 1. L. 3. *a* kvad først for mig: der va' (eller: kom) pre-
star aa væbnemennar; saa og J. Moe; siden paastod hun, at det
skulde være som i Teksten er trykt. *b*: far hass blei paa Vaag-
lóm vegjen. Jeg formoder, at det egentlig har lydt: mæ vaap-
nó vegjen; jvfr. Arngrímssynir, V. 9 (færøiske Kvæder II, S. 18);
den danske Vise om unge Villum, V. 30. 46. — Ellers heder det
ogsaa i Visen om Lagji líten (Landst. Nr. 90), som jeg hørte den
af Hæge Aarmote:

„Eg tikje deg Lagji saa líten vera,
du kann inkji hanskanne ette meg bera.“

„Eg orkar væl hanskanne ette deg bera
aa sjave deg Herbjönn paa vognó vega.“

Istedet herfor kvad en anden Kvinde i Mo: aa sjave deg
útav vogne vega (o: löfte).

V. 3. L. 1. Hæge pleiede at kvæde: leikarvodden, men hen-
des Fader, sagde hun, kvad: leikvodden.

V. 7. L. 2: sonnó; saa kvad Hæges Fader, hun selv almin-
delig: sannhet. *b*: sonnom.

V. 8. L. 1. Hæge brugte oftere Formen sylvarsoppen, men
Faderen sågde sylvesoppen.

V. 8. L. 3. 4. J. Moe: den heve dín sæle faere deg akta.

V. 9. L. 2: fedder; jeg trode at höre: feddar.

V. 8. 9. 10 gav *b* i omvendt Orden.

V. 16. L. 4: saa voks hæna sorg ímót, saa Hæges Fader;
hun selv pleiede at kvæde: saa bar dæ hæna ímót. *b*: saa
falt hæna sorg ímót.

V. 18. L. 1. Kvædersken sagde snart: fulla, snart: fulli.

V. 19. L. 1. 2. Hæge kvad oftere: Úti saa batt dei hesten
sín aa sjave saa gjekk.

V. 23. L. 1: monnó; Hæge oftere: mennar.

V. 31. L. 3: obboren (eller aabbaaren), saa *b*. *a*: obbore.

V. 32. L. 4: detti strí, saa *b*. *a*: denni strí.

V. 33 meddelte *a* först saaledes:

Elf gjekk í steistoga,
blanda hó mjö í vin,
dæ bar hó paa höge hesten
fyr sæle sonen sín.

Senere, som i Teksten, kun i L. 4: systrunganne sí'.

b: Elf gjekk í högelofti,
blanda hó mjö í vin,
dæ bar hó aat steinstoga
fyr systrunganne trí.

V. 33. L. 2: blanda hó mjö í vin. Man skulde vente: mjö
aa vin, men det første Udtryk forekommer ogsaa andre Støder,
f. Eks. hos Landst. S. 153, V. 43.

V.

Hugaball.

Dette Kvæde ved jeg ikke at have stödt paa hos noget andet Folk*), men de fleste af de enkelte episke Træk gjenfindes paa mange Steder. Gangen i det er ikke overalt klar, og navnlig synes Slutningen ufuldstændig.

Hugaball, Serklandkongens og Möllerdatterens Sön, vokser op langt snarere end andre Börn, ligesom Galite Riddarsonen i Visen om Íven Erningjen (Landst. Nr. XIII). Om Optrinet paa Legevolden er talt ved foregaaende Kvad; ogsaa Samtalen med Moderen fortælles næsten ligedan i Íven Erningjens Vise. Ligesom Sigurd Svein (Landst. Nr. IX), faar Hugaball en herlig Hest af sin Moder, som giver ham, da han rider af Gaarde, et Næveslag: det samme skal han give hver Mand, han möder paa Vei. Han kommer til Serklandkongens Hall, og denne maa kalde ham sin Sön. I Vrede udfordrer han sine Brödre til en Dyst; de maa vel have spottet ham, men derom er Intet sagt. Dronningen springer ind og fortæller, at Hugaball har ilde tilredt hendes Sönner; hun foreslaar saa — vel, som Landstad mener, for at skille sig ved den paatrængende Frillesön — en Reise for at løse to Jomfruer, der sidde haardelig bundne nordenfjælds. Fortællingen om denne Færd minder meget om Aasmund Frægdegjævas Vise (Landst. Nr. 1); den vidunderlige Hest, som Hugaball har faat af sin Moder, er med og redder ham, da hans Brödre trolöst har forladt ham.

Slutningen er vistnok ikke fuldstændig. Foran V. 47 maa mangle Noget, som kan give Versets to første Linier sin Forklaring. Landstads Formodning, at de to sidste Linier skal staa først og at Meningen er den, at Hugaball slog Brödrene ihjel og gav Hesten dem at æde, lader sig ikke forene med den her meddelte rigtige Tekst i V. 48. Men Landstad er vistnok paa ret Vei, naar han

*) Endel tilfælles har den danske Vise om Akselvold (Syv II, Nr. 12. Abr. Nr. 166); men bortset fra al anden Forskjel, findes i den Intet, som svarer til Fortællingen om de to hjertagne Jomfuers Frelse.

bemærker, at man maa tænke sig Hesten som en fortryllet Kongssøn, der kunde forløses ved Menneskeblod. — Jeg formoder da, at der foran V. 47 mangler et Vers, som har fortalt om, at Hugaball slog den onde Stifmoder ihjel: hendes Blod faar Hesten at æde og bliver derved forløst. Videre har det vel her, hvis man tør slutte fra beslægtede Viser og Æventyr, været sagt, at Hugaball fik den ene af de Jomfruer, som vare tagne ud af Bjerget, og den forløste Kongssøn den anden; mulig ogsaa, at Hugaball tvang sin Fader til at ægte Möllerdatteren.

Jeg har hørt Visen to Gange af Anne Aanundsatter Lillegaard i Eidsborg; ogsaa har jeg benyttet en Optegnelse efter hendes Sang af Jörgen Moe.

Et feilfuldt Aftryk efter samme Kilde har været givet af Landstad i norske Folkev. Nr. XVIII.

1. Myllardóttri dansar aa kve
aa slær íhóp rime mæ fótó,
saa gjeng hó seg paa leikarvollen
Hallvór koningjen ímóte.
2. Myllardóttri dansar aa kve,
saa sveiper hó seg í skinn,
saa gjeng hó seg í hōianlofte
te Hallvór koningjen inn.
3. Dei laag íhóp den lange naatti,
enda gjóre den naatt,
upp reis Hallvór koningjen,
klær han seg paa saa braatt.
4. „Æ' du no lagji te sonen eige,
um dæ sko' saa vera,
du læt 'en inkje fyr mí droningji koma,
fór han sítt skip kann gjera.“
5. Hó sat atte paa möyesalen
væl í maananne nie,
te hó aatte sonen den,
han va' baade stór aa fríe.
6. Dei bar dæ baane te kristnane,
der gjekk væl kvinnur íbland,

- dei let haanom navne gjeva
aa kalla 'en Hugaball.
7. Saa voks unge Hugaball
úti daganne tvaug,
som dei are smaabonni,
dei vekse í aari sjau.
 8. Saa voks unge Hugaball
úti daganne trí,
som dei are smaabonni,
dei vekse í aldri sí'.
 9. Hugaball gjeng han paa leikarvollen
íbland dei drengjinne dýre,
daa gjórest han í hoggó saa stóre,
dæ kunna 'en ingjen stýre.
 10. Dæ va' dei kungjens syninne,
stудde dei seg unde kinn:
„Halt no unge Hugaball!
du veit inkje fairen dín.“
 11. Hugaball kasta han leiksoppa,
han lyster 'kje lenger aa leike,
saa gjeng han fyr sí móiri inn
aa set síne kinni saa bleike.
 12. „Höyre du mí kjære móiri,
dæ æ' deg no ingjen vande:
du seie meg rette fairsnavne,
lat meg 'kje drygslom stande!
 13. Du seie meg rette fairsnavne,
dæ æ' deg ingjen vande,
anten dæ saa æ' kjóv hell træl
hell dæ æ' mann úti lande!“
 14. „Eg sko' seia deg fairsnavne,
dæ æ' meg no ingjen vande,
koningjen úti Serklaandó
dæ æ' dín fairen sanne.“
 15. Han tók hatten av hovde se
aa hanskjén av sí haand:

- „Takk sko' du hava, mi kjære móiri,
seie du meg no sant!
16. Høyre du dæ mí kjære móiri,
hott eg deg spyrja maa:
kvaare sko' eg ótó dínom gare
anten ríe hell gaa?“
17. „Eg hev ein fole paa stallen standand,
bunden mæ røde gullband;
du sko 'kje ótó mín garen gange,
alt um 'en deg bera kann.“
18. Dæ va' unge Hugaball,
han spring uppaa folabak,
dæ va' haanoms kjære móiri,
gav haanom eitt nevaslag.
19. Dæ va' unge Hugaball,
han tóst unde slagje svingle:
„Dæ æ' tvinne vegur ímyggjom 'kon,
me vita 'kje, naar me kann finnast.“
20. „Høyre du dæ mín sæle sone:
du sko' dæ inkje saa trega;
müter du noken dín óvin paa veg,
du sko' 'en dæ sama gjeva.“
21. Dæ va' unge Hugaball,
han rei ette vegjen fram,
saa gav han eitt nevaslag
te kvaar den meinig mann.
22. Dæ va' unge Hugaball,
ham kjem seg ríands í gaar;
saa bind han hesten sín úte
aa sjav inn í stoga gaar.
23. Dæ va' Serkland-koningjen,
han sér ivi mannar adde:
„Vælkomen æ' du halvkungssonen!
saa sko' me deg no kadde.“
24. Dæ va' unge Hugaball,
han rister paa sylbúdde knív:

- „Kallar 'kje du meg sonen dín,
koste sko' dæ dít lív.“
25. „Halt no unge Hugaball,
still no du dít svær!
eg sko' kalle deg sonen mín,
du æ' dæ væl fulla vær.“
26. Dæ' va' unge Hugaball,
han talar eitt ór mæ vreie:
„Kome no míne bröanne sjau,
de yppe mæ meg ein sveive!“
27. Inn springe Serkland-droningji,
seie hó ífraa dæ fyste:
„Tvaa av míne syninne æ' av hoggó saare,
den trea maatt' augó misse.“
28. Höyre de dæ míne sæle syninne,
vi' de dikkon noko gifte,
alt dæ gulle, í mín garen æ',
sko' eg myggjom bröanne skifte.
29. Dæ site tvaa jomfrúvur nórafjölls,
dei æ' no saa haardleg bundne,
den, som dei ótó baandi kann löyse,
Serkland vi' eg haanom unne.“
30. Dæ va' unge Hugaball,
han springe seg fram ivi bór:
„Dæ maa 'kje lenger veljast ídag,
saa dýre æ' dei móirs ór.“
31. Dæ va' unge Hugaball,
bind han upp sigleraa,
saa let han inkje paa bunkó strýkja,
fór stavnen í bergje staar.
32. „Höyre de no míne bröanne tvaa,
hott eg dikkon spyrja maa:
kvaare vi' de no skipe passe,
hell de vi' í bergje inngaa?“
33. „Höyre du unge Hugaball:
me vi' kje í bergje gaa,

- me við helle skipe passe,
at ðæ reiser 'kje paa bylgja blaa.“
34. ðæ va' unge Hugaball,
sveiper han seg í skinn,
saa ha 'en saa fager ei fótefær
alt te dei jomfrúvur inn.
35. „Her site de no de jomfrúvur tvaa
aa spilar mæ gulle ðæ röde,
kvaare við de no fygge mæ meg
hell vera her te dikkos döde?“
36. „Gulle æ' gott aa spila mæ,
som morgósól aa maane,
saa unge va' me paa 'kons aldr som du,
daa me her í bergje innkome.
37. Gulle æ' gott aa spila mæ,
som fuglen paa lindekviste,
saa unge va' me paa 'kons aldr som du,
daa me okkos gleen miste.“
38. Hugaball teke dei jomfrúvur tvaa,
ville, hass bröanne sill' gjöyme,
mæ han rei seg í bergje inn,
ville taka gulle meire.
39. Daa han kom seg í bergje inn,
begynde hass hesten te tala:
„ðæ skipe, du Hugaball siglde paa,
no æ' ðæ langt útpaa have.“
40. ðæ va' unge Hugaball,
han blei saa ille ivi ór,
han blikna som ðæ bleike lauv
aa svartna som ei jór.
41. „Tak no den blaa kaapa dí
aa brei unde hóvonne fríe!
kjeme daa me paa gröne jóri,
ðæ spyrst over verden saa víe.
42. Tak no den blaa kaapa dí
aa brei 'a unde mín hów!

- saa maa du rie den breie fjór,
som paa den gröne jór.“
43. Dæ va' unge Hugaball,
han teke sín hest mæ krans,
dæ vi' eg fyr sanningji seia,
at bergje slóst í ein dans.
44. Dæ va' unge Hugaball,
han teke sin hest mæ spore,
dæ vi' eg fyr sanningji seia,
at bergje slóst í ein logje.
45. Kungen han stend í höielofts-svalir,
sér seg útivi saa vie:
„No sér eg eitt skip paa have fara
aa ein kar uppaa hesten rie.“
46. Dæ va' no hass bröanne tvaa,
dei stýrde sítt skipe í land;
dæ va' unge Hugaball,
han rei den fyste paa sand.
47. Den eine bíten gav han hesten sín,
den are gjóre han te reie:
„Kome no míne bröanne tvaa,
de yppe mæ meg 'ein sveive!“
48. Dæ va' unge Hugaball,
han let sítt svære braa,
saa hoggje han te síne bröanne tvaa,
dei falt í lutir trjaa.

V. 1. L. 2. íhóp; Landstad urigtig ímót.

V. 1. L. 2. rime (aabent i); Sangersken udtalte maaske snarere reme, som Moe har.

V. 3. L. 2. enda gjóre den naatt; saaledes mig⁴ meddelt Moe: ende &c.; Landstad urigtig endá gjorðe deð nátt.

V. 7. L. 2. daganne tvaug; Landstad formoder dögri tvaug.

V. 11. L. 4. set síne kinni saa bleike. Af dette Udtryk ses, at Landstad i Nr. IX, V. 5 og Nr. XIII, V. 26 urigtig skriver sette síne kinn í bleike for kinni bleike.

V. 12. L. 4. drýgslom; det tilsvarende Sted af Visen om Sigurd Svein (Landst. Nr. IX, V. 7) har et Udtryk, som ligner mer

i Lyd end i Betydning: d'æ saa vóndt í blýgsló gange. Jfr. foregaaende Vise, V. 7.

V. 23. L. 2. mannar adde (eller mannar alle) udtalte Anne Lillegaard, saa og Moe; Landstad urigtig mannaradden. Egentlig skulde det vel, som ogsaa hos Landstad formodes, hede mennar adde.

Mellem V. 25 og 26 synes at mangle Noget. Hugaballs Brødre er neppe de samme Kongssønner som de, blandt hvem han gik paa Legevolden (V. 9. 10).

V. 31. L. 2. sigleraa; saaledes meddelt. Maanske egentlig: segl í raa. — L. 3: strýkja; saaledes meddelt. Rigtigere strika.

V. 43. L. 4. bergje slóst í ein dans; Sangersken mente, at det skulde sige: Troldene dansede af Vrede i Bjerget. Snarere er vel Meningen: Bjerget bævede (dansede) ved Riddet.

V. 44. L. 4. bergje slóst í ein logje; Sangersken trode, at Meningen var: Troldene var saa vrede, at de slog Ild paa Bjerget. Snarere er det vel at opfatte: Den vidunderlige Hest for afsted, saa Alt om den stod i en Lue.

V. 47. L. 2. gjóre, som ogsaa Moe har, opgav Sangersken mig som det ene rigtige. Efter Landstad brugte hun her baade Ordet gav og gjóre.

V. 48 ligedan hos Moe, kun i L. 4: smaa for trjaa. Det mangler hos Landstad, som derimod har følgende tre Vers:

Deð var unge Hugabald
han kom seg ridand í gárð,
deð var Serklands kongi
úte fer honom stár.

Deð var unge Hugabald
han ristað pá sylvbugde sverð:
hot meinar du Serklands kongi
hot var du vel verð?

Halt no unge Hugabald
og still no du dit sverð,
du skal fá báde jomfruga og Serklands ríkið
du er deð fulla verð.

Anne Lillegaard paastod for mig, at hun ikke kjendte disse tre Vers.

VI.

Margjit aa Jón í Vaddelió.

Dette sikkerlig meget gamle Kvæde, har, saavidt vides, ikke noget Tilsvarende i andre Sprog.

Sagnformen er ikke tilfulde klar. De to Kvinder, som kvad Visen for mig, mente begge med Bestemthed, at Jón í Vaddelió var en Tusse eller Bjergmand, hvilket dog ikke klart udtales i Visen selv; mulig indeholder V. 9. 10 en Antydning deraf. Navnet *Jón í Vaddelió* minder om Navnet *Sveinur í Vallalið* i en færøisk, *Logi í Vallarhlið* i en islandsk, aldeles forskjellig, Vise, som svarer til den danske hos Abr. 126, den svenske hos Arw. Nr. 15*); *Vaddeli* (Vallelid) beder ellers en Gaard i Fyrresdal, *Vaddi* i Mo.

Om Margjits Skjæbne blive vi uvisse. *b*, som kun dunkelt mindedes Visens Slutning, sagde, at hun døde og at Brudemændene kom efter med hendes Lig til Kirkegaarden, hvor Targjei havde ladet Börnene jorde; men *a* vidste Intet herom og meddelte en hermed uforenelig Tekst. Trækket med Targjeis opofrende Omsorg for Margjits Börn findes, efter Meddelelse af Hr. Svend Grundtvig, noget anderledes i en utrykt dansk Vise.

(Meddelt af *a*. Anne Skaalen i Mo. *b*. Ingjebjörg Sandvik i Mo.)

1. Margjit hó gjæter í líó nór,
 hó blæs í forgylte honn;
 höyrér 'a Jón í Vaddelió,
 dæ aukar haanom stóre sorgjir.
 Dæ va' mí aa alli dí, som jala her upp unde líó.

*) Herpaa har Hr. Svend Grundtvig gjort mig opmærksom.

2. Margjit hó gjæter í líó nór,
hó blæs í forgylte pípe;
höyrer 'a Jón i Vaddelíó,
dæ aukar haanom stór kvíe.
3. Saa laag dei íhóp den naatti saa lang
innmæ kvaarannas síe;
naatti lei aa sóli kom,
dei skjúldest mæ sorg aa kvíe.
4. Saa laag dei íhóp den naatti saa lang
paa kvaarannas arm;
naatti lei aa sóli kom,
dei skjúldest mæ sorg aa harm.
5. Heim saa kom hó Margjit fráva,
hó klappa psa durakinn:
„Statt upp Kristi terna mi,
du slepper meg fulla inn!“
6. Ti saa tala hó Kristi terna.
av óri saa bleiv hó vrei:
„Dæ samer ingjo skjöne jomfrúve
aa gange paa skógji ei.“
7. „Eg fór vilt paa vidde heió
íkringum ein dvergerunni,
men raar^o no Gud fyr minne færen,
eg ha' snær 'kji heimte vunni.“
8. Eg fór vilt paa vidde heió
íkringum ein dvergestein,
men raar nó Gud fyr mínne færen,
eg ha' snær 'kji hitta heim.“
9. „Fór du vilt paa vidde heió
íkringum ein dvergerunni,
raar no Gud fyr dínne færen,
du hev vist herre Jón funni.
10. Fór du vilt paa vidde heió
íkringum ein dvergestein,
raar no Gud fyr dínne færen,
trú herre Jón va 'kji ein.“

11. „Höyrer du dæ du Kristi terna:
du tar 'kji mine sorgjinne binde;
du hev sétt din föesdagjen,
sveipte í heljelindi.
12. Höyrer du dæ du Kristi terna:
du tar 'kji míne sorgjinn' auke;
du hev sétt din föesdagjen,
sveipte í heljelaukjen.“
13. „Höyrer du dæ du Margjit frúva:
eg sko 'kji di nõ'i före,
men eg sko' fyr 'o Targjei stande,
liksom du sjöv dæ vöre.
14. Hev eg noko fyr tala meg,
saa gjer eg dæ no saa gjönni:
eg sko' eta upp óri mine
som söte natakjönnar.“
15. Heim saa kome dei brúmennanne,
inkji ha' lúen laati;
brúri sit í bastogunne,
æ' vaate som ei kraake.
16. Heim saa kome dei brúmennanne,
inkji ha' dei lúen höyrt,
inkji va' lefsunne baka
aa inkji stumpen steikte.
17. Dæ va' daa han unge Targjei,
han kom seg riand í gaar;
úti stó hó Kristi terna,
saa blitt dei 'a fagnar daa.
18. Dæ va' daa han unge Targjei,
han glaapte seg att ivi hær:
„Hori æ' no hó Margjit frúva,
som skröyte sko' minne fær?“
19. „Höyrer du dæ du unge Targjei,
hott eg seia deg ví:
du æ' 'kji lagji du unge Targjei
mæ 'a Margjit ríe.

20. Hó æ' kveisa unde bryst
aa hó inna svler;
du æ' 'kji lagji du unge Targjei
mæ 'a Margjit ríe.
21. Ho' æ' kveisa unde bryst
aa hó inna verkjer;
du æ' 'kji lagji du unge Targjei
ti stinge dine hendar i hennes serkji.“
22. „De gange inn i stoga de brúmennanne,
de drikke mjö av skaal!
no ví' eg meg upp í höielofti
aa höyre paa hennes maal.“
23. Dæ va' han unge Targjei,
han sette sítt svær i stetti:
„No forby' eg mine mennar,
dæ sko' ingjen koma etti.“
24. Dæ va' han unge Targjei,
han inn ígjenom dynnanne gjenge,
saa bý han „gud moren“,
saa gjere kvaar nyte drengje.
25. Saa breidde'n upp dei dynunne
baadi gúle aa blaa,
saa bleiv 'en vari tvaa deilige sönner,
paa kvaare armen laag.
26. Targjei læte seg kvende klæ
mæ baan unde kvaare hendi;
men dæ va' Margjits stöste gle'i,
at ingjen 'en Targjei kjende.
27. Targjei læte seg kvende klæ
mæ baan unde kvaare haand;
Margjit sit i löynde lofti
mæ stór sút aa sorg.
28. Targjei stend unde kyrkjeveggji,
mæ drengjinne baare moll;
dæ va' Targjei inna klæes,
som eggjinne skaare holl.

29. Targjei stend unde kyrkjeveggji,
mæ drengjinne molli baare;
dæ va' Targjei inna klæes,
som eggjinne holli skaare.
30. Dæ va' no han unge Targjei,
han inn ígjenom dynnanne gjenge;
31. Dæ va' hó stólts Margjit,
hó spurde ette bonni síne.
„Presten í löyndóm krisna dei,
dei sova í molli vígde.“
32. Vene va' no hesten den,
han sjave Targjei rei;
endaa venare va' no den,
han akta síne möy.
33. Dæ va' no han unge Targjei,
han reiste mæ sorg aa sút;
laus löype brúrehesten
ette rísvoddó út.
Dæ va' mí aa alli dí, som jala her uppunde líó.

I Omkvædet trode jeg at høre jalar for jala.

V. 1. L. 3 og V. 2. L. 3. a. høyrer 'en Jón.

En Ændring af første Vers er det hos Landst. S. 463. 12 trykte Stev:

Der hjalar eit vív i Jusulið,

deð heve sá vént eit ljóð;

deð heve komið i hugin min,

deð geng der aller otor.

Deð var mi og inki di som hjala der under líðe.

Ligesaa følgende Vers fra Sellgjord:

Gaukjen æ' graa, han gjel um vaaren,

jóe ber ívi heie,

dæ lýddeð úti skógjen te 'en Jón,

der gjeng han aa veier.

Dæ va' mí aa alli dí, som jala her uppunde líó.

Der kvædes flere lignende Stev, aom ikke staa i nærmere Forbindelse med denne Visæ.

V. 2. L. 4. *a.* aukar 'en stór sorg aa kvíe.

V. 3 og 4 findes ligelydende i en svensk Vise (Arw. Nr. 43. V. 3. 4.).

V. 5. L. 1. *a.* Dæ va' no hó Margjit fráva.

V. 5. L. 4. *a.* fulle.

V. 6. L. 1. *a.* Dæ va' no hó Kristi terna.

V. 6. L. 2. *a.* fyr dei óri.

V. 6. L. 3. *b.* sømer.

V. 6. L. 4. *a.* paa skógjen aa gange ei.

V. 7. L. 1 og ellers. *a.* viddan hei.

V. 7. L. 2 og ellers. *b.* íkring.

V. 7. L. 4. *a.* heimi funni.

V. 7. L. 4. *b.* komi.

V. 7 og 8 findes ogsaa som løse Stev hos Landst. S. 394 og i en ligelydende Optegnelse af J. Moe fra Eidsborg; der lyder tredje Linie:
hóyr du dæ du Kristi terna.

De andre lignende Vers uden Omkvæd hos Landst. anf. St. maa være Levninger af et andet Kvæde.

V. 10 kun hos *b.*

V. 11. L. 2 og V. 12. L. 2. *b.* du vi' míne sorgjinne.

V. 11. L. 4 og V. 12. L. 4. *b.* æ' sveipte.

V. 13. L. 2. *b.* dín nøden.

V. 14 kun hos *a.* L. 4. natakjönnar; meddelt: natakjönnir.

V. 15. L. 1 og V. 16. L. 1. *a.* No hóyrer eg dei brúmennar koma.

V. 15. L. 2. *a.* hev.

V. 16. L. 2. *a.* inkji hava me lúen.

V. 16. L. 3. *a.* inkji heve me lefsunne.

V. 16. L. 4. *a.* inkji æ' stumpen steikte. *b.* inkji ljósi stöypte.

V. 17. L. 4. *a.* hó va' væl svöypt í maar.

V. 18. L. 2. *a.* stude seg paa sítt svær.

V. 19. kun hos *a.*

V. 20. L. 2. og V. 21. L. 2. *b.* aa saari hó (Dativ?) inna.

V. 22. *a.* Hóyr de adde brúmennar:

gakk inn aa drikk mjö aa vin av skaall

eg vi' upp í höielofti .

aa höyre paa Margjits maal.

V. 23. L. 2. *b.* sete — stettir.

V. 23. L. 3. *b.* saa forþý han híne brúmenne.

V. 23. L. 4. *b.* dei maatt' inki k. e.

V. 24. L. 2. *b.* dynni.

V. 24. L. 3. *a.* helsar.

V. 24. L. 4. *a.* adde nýte drengjir.

V. 25. L. 1. 2. *a.* Dæ va' no han unge Targjei,
breidde av blómstranne gúle aa blaa.

V. 27 kun hos *a.* *b.* sagde, at der efter V. 26 manglede et Vers om Börnenes Død i Præstegaarden; derefter meddelte hun de to sidste Linier af V. 31; saa skulde der fattes Noget, hvori der fortæltes, at Margjit døde og at Brudemændene kom efter med hendes Lig; saa lod hun følge V. 28. 29. 32. 33 (eller de to sidste Vers mulig i omvendt Orden).

V. 28. L. 3 og V. 29. L. 3. *b.* dæ tikje han no inna klæes

V. 30 kun hos *a.*; de to sidste Linier mangle.

V. 32. L. 3. 4. *b.* endaa venare den, han ha' akta 'æ Margjit, sí eigjo möy.

V. 33. L. 12. *b.* Targjei rei ó Margjitsgaren
baadi mæ sorg aa sút.

V. 33. L. 4. *b.* itteri svoddó; Kvædersken erklærte itteri for gammelt for ette, men om svoddó vidste hun Intet at sige.

VII.

Líten Lavrans.

To Optegnelser ere för trykte i Landstads norske Folkeviser Nr. XXXVI*).

*) Jeg har hørt Visen af de samme Folk, som Landstad, og kan da her meddele følgende Oplysninger om Varianten A.

I Omkvædet. flottó forklarte Ingjeleiv Ramberg ved Kamplads.

V. 1. L. 2. Ingjeleiv sagde borgjir.

V. 3. L. 2. ledningen.

Nær beslægtet med nærværende *Vise* er, som *Svend Grundtvig* (Danm. gl. Folke. II, S. 204) medrette antager, *Landstads* Nr. VI; ti at *Beiarblakkjen* er en af *Dronningen*, den onde *Stifmoder*, omskabt *Kongssøn*, bestyrkes ogsaa af en utrykt norsk *Optegnelse* fra *Mo*.

Den første af de her trykte *Optegnelser* har i det Hele den rigtigste og fuldstændigste *Sagnform*. Der fortælles i den: *Stifmoderen* forskaber *liden Lavrans unge* i *Hesteham*; for at dølge det, kvæler hun først (understøttet af sin *Terne*) en anden *Smaadreng* i *Svanedun* og siger saa *Kongen*, at det er *liden Lavrans unge*, som er død. Han byder da at hugge *Sønnens Lig* i to *Stykker* og saa vise ham *Underkroppen* (*Foteluten*): *Öinene* vil han ikke se. — Disse *Træk* ere forvanskede eller tabte i de övrige *Optegnelser*, som sige, at *Sönnen* først kvæles (lægges) i *Svanedun* og siden forskabes i *Hesteham*.

Ved *Slutningen* synes det *Rigtige* at være bevaret i *B*, hvor

V. 3. L. 4. taka lande i vara.

V. 6. L. 4. aa vakte gull aa te (ikke: fer meg).

V. 7. L. 2. Det meningsløse og vakte er atrette til: at (aa) vakte.

V. 8. L. 4. aa stýre'n saa íkring landi.

V. 11. L. 1. danske konungjen.

V. 12. L. 2. liten smaadreng.

V. 12. L. 4. aa set 'en paa stallen inn. *Landstads* Tekst i dette *Vers* synes bedre.

V. 18. l. 3. eg æ' vane.

Efter V. 19 kvad *Ingjeleiv* følgende *Vers*:

(20.) Dæ va' danske konungjen,
han gjekk i stallen inn.

* * *
(21.) „Eg sko' silkje aa skarlakje
unde dín salen skjera,
vi' du frúga *Sigarós*
ímorgo te kyrkja bera.“

(22.) Te svara ville flóte folen,
han renner dei taarir paa kinn:
„Helle vi' eg bera deg,
som æ' kjære faeren min.“

V. 20. L. 2. han renner dei taarir paa kinn.

V. 24. L. 2. upp av ein mann.

det heder, at Dronningen ved Slag af sin Tryllestav omskaber tre Mennesker, Kongen, hans yngste Datter og Lavrans, til Bjørne. De øvrige Optegnelser nævne her kun to Mennesker, hvorved A maaske mener Kongen og hans yngste Datter, C og Landstads to Opskrifter derimod tydelig Kongen og Lavrans.

Ingensteds har jeg fundet noget Spor, som kunde bestyrke Svend Grundtvigs meget rimelige Formodning (Danm. gl. Folkev. II, S. 156), at nærværende Vise har været videre fortsat og da har fortalt om de i Bjørneham tryllede Menneskers Forløsning. — Alle, som har kvædet Visen for mig, benægtede dette: disse forskabte Mennesker, sagde de, gaa den Dag i Dag om som Mandbjørne og søge at tage Barnet af Modersliv for at forløses (jvfr. Landstad, S. 338).

I C kaldes Stifsønenn Lavringsonen, hvoraf Afændringerne Lavranssonen (BD) og Lavrans unge (A. Landst. A og B) synes opstaade; Navnet er maaske laant fra Folkebogen om Kong Laurin (jvfr. Kong Lavring i Æventyret Lillekort hos Asbjørnsen og Moe, 2den Udg. Nr. 24).

A.

(Efter Sang af Hæge Aarmote i Mo.)

1. Kungen fester Sigarós
aa flyt hæna heim unde borg,
han auka líten Lavrans unge
baadi angest aa sorg.
Lette tungunne dei bera mannen vic.
2. Kungen fester Sigarós
aa flyt hæna heim unde líe,
han auka líten Lavrans unge
baadi angest aa kvíe.
3. Inn kom ríke Sigarós
gulli av hæna glór;
vent saa va' dæ skjúkmórsevni,
va' dæ 'kji svikabló.
4. Inn kom ríke Sigarós,
glima hó som gull;
vent saa va' dæ skjúkmórsevni,
va' dæ 'kji svikafult.

5. „No sko' me taka smaadrengjen
aa kjöve'n í svanadóni,
forskapa saa liten Lavrans unge
ótó sín fais tóni.“

(Saa fortæller Dronningen Kongen, at Lavrans er død. Han siger da:)

6. „De taka liten Lavrans unge
aa hügge'n i lytir tvaa,
saa syne de meg fóteluten!
men augó vi' eg 'kji sjaa.“
7. Saa sló hó ti mæ ufsegreipi
í den sama stund:
„Du sko' blíve ein vidde foli
aa springe í gröne lund.“
8. Kungen sille ti kyrkje ríe
einom morgostund,
daa saag 'en vidde fjóte folen,
han sprang i gröne lund.
9. Dæ' va' danske konungjen,
han tala ti sveinar smaa:
„De taka meg vidde fjóte folen
aa legge meg beisli paa!“
10. „Nei dæ gjer inkji av díne sveinó
anten ein hell tvaa
taka vidde fjóte folen
aa legge beisli paa.“
11. Burt gjekk danske konungjen,
klappa han folen paa bak;
dæ va' vidde fjóte folen,
daa stó 'en haanom spak.
12. „No sko' de sekje folen paa stadden
aa gjeva 'o hōy aa konn;
eg vi' meg í steistoga
drikke mjö av sylvehonn.
13. No sko' de sekje folen paa stadden
aa gjeva 'o hōy aa haam;
eg vi' meg í steistoga
drikke mjö av sylveskaal.“

14. „Eg trívst inkji paa staddi stande
aa eta hōy aa konn;
dæ va' sōmri í fa'isgari
drikke mjō av sylvehonn.
15. Eg trívst inkji paa staddi stande
aa eta hōy aa haam;
dæ va' sōmri í fa'isgari
drikke mjō av sylveskaal.
16. Hōyr du líten smaadrenghjen,
du æ' mín næste kunni:
maa eg drikke av evre brunni,
der ligge gull paa grunni?
17. Hōyr du líten smaadrenghjen,
du æ' mín nærskyldre frender:
maa eg drikke av evre brunni,
som renne dæ vatni reine?“
18. „Ja hōyr du vidde fljóte folen:
du maa dæ gjōnni fyr meg;
men spyr hó dæ frúva Sigarós,
saa forskapar hó meg.“
19. Inn kjem líten smaadrenghjen,
seie han der ífraa:
„Fljóte folen, paa staddi stende,
no talar 'en mannemaal.
20. Fljóte folen, paa staddi stende
han talar baa reint aa skjært;
saa læte dæ í tungunne hass,
som dæ unge Lavrans æ'.“
21. Ti svara ríke Sigarós:
dæ mone slett inkji vera,
sjave let hó Lavrans unge
molleklæi skjera.
22. „Ja sjave let eg 'en Lavrans unge
molleklæi faa,
men dæ blive saa mangein í svevni svikjen:
saa kalle æ' kvenderaa.“

23. Ne gjekk danske konungjen
aa ville lye paa;
dæ va' 'kji anten ev hell ævi ti,
at folen han tala daa.
24. „Eg sko' lata skrúv aa skarlakji
unde dín søylen skjera;
saa sko' du frúva Sigarós
ímorgo ti kyrkje bera.
25. Eg sko' lata skrúv aa skarlakji
unde dín søylen snie;
ímorgo sko' hó frúva Sigarós
paa deg ti kyrkje rie.“
26. „Du tar inkji skrúv hell skarlakji
unde mín søylen snie;
hó æ' inkji være frúva Sigarós
paa meg ti kyrkje rie.
27. Vi' du skrúv aa skarlakji
unde mín søylen skjera,
saa ber eg daa helle mín sæle fairen,
sko' dæ daa noko vera.“
28. Inn kom vidde fjóte folen
aa fall han paa si' kne:
„Tregar du inkji Sigarós,
at du forskapte meg?“
29. „Jau saart hev eg dæ trega
aa saart hev eg dæ angra;
eg sko' strúke av deg folahamen
aa sjóv íkring laandi gange.
30. Höyr du danske konungjen,
hott eg bee deg:
maa 'kji den yngste dótte di
íkring laandi fygje mæ meg?“
31. Ti svara danske konungjen,
daa monne han aat 'æ frøyne:
„Du va' fulla hoste stygge
ti gange íkring laandi eine.“

32. Saa sló hó ti mæ ufsegreipi
i den sama stund:
„De sko' blíve tvaá vidde bjönnir
aa gange í gröne lund.“
33. Saa sló hó ti mæ ufsegreipi
i dæ sama bragdi:
„De sko' blíve tvaá vidde bjönnir
aa skríe framti mæ haddir.“
34. Saa lengji sko' de bjönnir vera
paa vidde skóggi gange,
ti de taka baani ó mó'ismagji
aa för dæ upp ti manni.
Lette tungunne dei bera mannen víc.

I Omkvædet udtalte Kvædersken tydelig lette tungunne, hvilket jeg ogsaa hørt af Andre.

V. 8 hørte jeg af en Kone i Mo saaledes:

Inn kom frúva Sigaljó,
gulli av hæna glódde;
dæ va' vent nok skjúkmórsevni,
va' hó inkji falsk í rótó.

Lette tunge bere mannen saa víc.

V. 10. Kvædersken mente, at det er Stifmoderens Ord. Snarere siger en af Svendene dette.

V. 21. L. 3. sjave; burde vel hede sjóv.

V. 23. L. 3. ævi ti; saaledes meddelt, eller maaske ævití.

V. 30. L. 3. di (aabent i) udtalt næsten som de.

V. 33. L. 2. dæ; jeg trode at høre dei.

B.

(Efter Sang af Konen Anne Bruhær i Mo.)

1. Kungen fester 'a Sigaró,
han flyt 'a heim unde haddi,
aukar 'en líten Lavranssonen
sútir aa sorgjir snjadde.
Kungen han ríe saa angersfull útav slotti.

2. Inn saa kjeme hó Sigaró,
dæ gull av hæna glór:
du va' saa vent eitt skjukmórsevni,
va' du 'kji svikabló.
3. Hó tek 'en liten Lavranssonen
aa legg 'en í svanadón,
saa kasta hó paa 'en folahamen,
úti sítt faers tón.
4. Hó tek 'en liten Lavranssonen
aa legg 'en í svanakiste,
saa kasta hó paa 'en folahamen,
saa ingjen útav dæ viste.
5. Kungen ville út aa veie hind
úti den morgostund,
saa fann han paa den fjóte foli,
som löype saa laus í lund.
6. Kungen let gjera manngaren,
han fjótan folen vill' fange;
han gjóre'n spak paa lislom bili,
han ette kungen vill' gange.
7. „De sekje den folen paa stadden
aa gjeva han höy aa konn,
alt mæ eg gjenge í ölstoga
aa drikke av sylvarhonn!
8. De sekje den folen paa stadden
aa gjeve han höy aa haam,
alt mæ eg gjenge í ölstoga
aa drikke av sylvarskaal!“
9. „Höyrer du dæ, du liten smaadrengien:
du gjere dæ av dí ære:
du gjeve meg vatn ó evre brunnen,
som dæ renne dæ skjære!“
10. Inn kjem liten smaadrengjen,
seie har der ifraa:
„Folen, uppaa stadden stende,
han talar dæ mannemaal.

11. Folen, uppaa stadden stende,
saa syrgjeleg monne han röe;
eg tikje, dæ læt í haanoms hausen,
som liten Lavrans dæ vöre.“
12. Kungen gjekk at stallhúse,
ville lýe paa folamaal;
dæ va' 'kji anten ev hell stev,
at folen han tala daa.
13. „Eg sko' skrúv í skarlakji
unde dín salen skjera,
vi' du frúva Sigaró
ímorgo ti kyrkja bera.“
14. „Du tar inkji skrúv í skarlakji
unde mín salen sníe;
alli sko' frúva Sigaró
paa meg ti kyrkja ríe.
15. Inkji vi' eg frúva Sigaró
ímorgo ti kyrkja bera,
men eg bere helle fa'i mín,
sko' dæ no noko vera.“
16. Inn saa kjeme danske kungen,
dæ rann taarir paa kinn:
„Tvý saa vorre deg Sigaró,
forskapte du sonen mín!“
17. „Saa saart monne eg dæ trega,
saa saart monne eg dæ angre;
eg sko' taka av 'en folahamen
aa sjóv ikring laandi gange.
18. Höyr du dæ du danske kungen,
hott eg talar ti deg:
du læte den yngste dótte di
vandre íkring laandi mæ meg!“
19. Dæ va' no den danske kungen,
han sló si haand í bór:
„Hoste stygge æ' du Sígaró
ti vandre íkring laandi sjóv.“

20. Hó sló ti dei mæ tussegreipen
 úti den sama stund;
 hó skapte dei í trí vidde bjönnir
 ti laupe der laus í lund.
21. Hó skapte dei í trí vidde bjönnir
 í grönan lunden at gange,
 ti dei teke baani ó móersmagji
 aa för dæ upp ti manni.
 Kungen han rie saa angersfull útav slotti.

Omkvædet har Landst. A rimelig i en rigtigere Form: Kungjen trega sftt giftarmaal, rei seg angersfull útav flottó. — Den Mand, fra hvem jeg har Opskrift C af nærværende Vise, brugte i Visen om Iven Erningsonen (Landst. Nr. XIII) vekselvis Omkvædene „Kungen tregar 'en giftarmaali, saa rí 'en fram ette flottó“ og „Sterke Íven rie saa glatt ígjenom borgjir.“

V. 1. L. 1. Formen Sigaró brugte ogsaa en Kone i Skafsaa.

V. 6 blev af Kvædersken gjentaget med forandrede Rimord: fekk ∞ gjekk.

V. 20. L. 4. En Kone i Skafsaa kvad: aa eta dæ gras í lund.

V. 21. L. 2. En Kone i Skafsaa: aa eta dæ gras mæ tanni.

C.

(Efter Sang af Olav Ansteinson Syning i Mo.)

1. Kungen fester Sigarós
 aa flyt hæna heim unde líe,
 dæ auka liten Lavringsonen
 mykji angest aa kvíe.
 Lette tungur dei bere mannen saa víe.
2. Kungen fester Sigarós
 aa flyt hæna heim unde borgjir,
 dæ auka liten Lavringsonen,
 mykji angest aa sorgjir.
3. Saa tók hó liten Lavringsonen,
 hó kjövde'n í svanakiste,
 saa kastar hó paa söylen aa hestchamen;
 kungen derav 'kji viste.

4. Saa tók hó liten Lavringsonen
aa kjönde'n í svanadón,
saa kastar hó paa söylen aa hestehamen
aa förde han skjótt ó tóni.
5. Dæ va' danske konungjen,
han ville no av aa veie,
daa fann 'en fat paa den fljótan folen,
han löype laus í heii.
6. Dæ va' no væl dei femten mann,
dei fenge 'kji folen taka;
kjeme fram danske konungjen,
han strýk uppaa folabak.
7. „De set inn mín fljótan folen,
de gjev han konn aa höy!
mæ eg gjenge upp í högelofti
aa drikke mæ frúvur aa möy.“
8. „Höyrer du dæ du liten smaadrenng,
du æ' mín næste kunngji:
du teke vatn oma fyr adde hestanne,
dæ reine vatni ó brunni!“
9. Inn saa kom den liten smaadrenng
aa han sa' tíend ífraa:
„Fljótan folen, me fanga ígaar,
han talar mannemaal.“
10. Dæ va' danske konungjen,
han ner í stallen gaar,
d'æ' 'kji anten æv hell ævi,
at folen han talar daa.
11. „Eg sko' skróvi aa skarlakjen
unde dín söylen skjera,
vi' du ímorgo mí skjöne jomfrúve
ti kyrkjunne no daa bera.
12. Eg sko' skróvi aa skarlakjen
unde dín söylen sníe,
maa ímorgo mí skjöne jomfrúve
ti kyrkjunne paa deg ríe.“

13. „Um du læt skróvi aa skarlakjen
unde mín söylen sníe,
saa maa no inkji dí skjöne jomfrúve
ti kyrkjunne paa meg ríe.
14. Um du læt skróvi aa skarlakjen
unde mín söylen skjera,
saa ber eg daa helle mín sæle faer,
um dæ sko' noko vera.“
15. Dæ va' danske konungjen,
dei taarinne rann paa kinn:
„Gud forlaate deg Sigarós,
forskapande sonen mín!“
16. Hó la' ti 'en mæ tussegreipen
alt í den sama stund:
„De sko' vera tvaa augnebjönnir
aa skríe í gröne lund.
17. Hó la' ti 'en mæ tussegreipen
alt í den sama tí:
„De sko' vera tvaa augnebjönnir
aa skríe í gröne lí.
18. Aa de sko' 'kji blíve atte ti manni,
fyr de teke baani ó móírmaga
aa för dæ upp ti manni.“
Lette tungur dei bere mannen saa vie.“

I Omkvædet er jeg ikke vis paa, om Kvæderen sagde lette tungur eller lætetungur.

V. 18 er forvansket; de oprindelige to første Linier ere glemte.

D.

(Efter Sang af Konen Tone (Torny) Vistadbakkjen i Mo, født i Skafsaa.)

- * * *
- (1.) „Saa likar eg í kungsgaren
vokte gull aa fe,
va' 'kji liten Lavranssonen,
me sill' lulle mæ okkos kne.“

- (2.) Saa líkar eg í kungsgaren
vokte gull aa jór,
va' 'kji líten Lavranssonen,
me sill' lulle mæ okkos öyrur.“
- (3.) „Me sko' taka Lavranssonen,
kaste'n í fjöradón
aa skapa paa 'en folahamen
aa stýre'n at rósenlund.“
- (4.) „Gu forlaate deg Sigarós!
hoss kjeme du slíkt tí gjera?
D'æ' no kungjen tí sorgji gjera
aa sjóv deg tí angest aa tregji.“
- (5.) Hó sló tí hæna mæ tussegreipen,
unde hoggji hó maatte lúte:
„Gjer inkji du, som eg deg seie,
dí arge, leie púte!“
- (6.) Saa tók dei 'en líten Lavranssonen,
dei kasta'n í fjöradón,
dei skapte paa 'en folehamen
aa stýrde'n at rósenlund.
* * *
- (7.) „Höyr du Danarkungjen,
du gjere meg ingjen vandi!
eg sko' taka Kari, terna mí,
aa sjóv íkring laandi gange.“
* * *

(1.) Jfr. Landst. A. V. 7, hvor det ligebetydende sulle staar.
Heller ikke jeg skjønner Udtrykket.

(5.) For púte staar mindre rigtig i Visen om Iven Erningjen
(Landst. Nr. XIII), V. 28 púke, hvor jeg har hört túte.

VIII.

Venil frúva aa Drimbedrósi.

Denne Vise kjender jeg kun i den ene her trykte Optegnelse.

Den bærer helt igjennem et gammelt og ægte nordisk Præg. Flere af dens mythiske Træk gjenfindes i andre nordiske Viser. Ligesom Stifmoderen her truer med at forskabe Stifdatteren i et „alintre,“ saaledes handler en Vise, der er kjendt i Sverige (Afz. Nr. 87) og i Danmark (Danm. gl. Folkev. Nr. 66), om en Jomfru, som af sin Stifmoder er omskabt til en Lind. — At Bjergtroldene ro i Jernbaade, er en Tro, som ogsaa er udtalt i Kappen Iddugiens (Landst. Nr. II) og i Raamunds (Landst. Nr. XVI) Vise.

Stifmoderens Navn Drimbedrósi har vel egentlig været ment som Appellativ: den hovmodige Kvinde (af oldn. dramb, drembi, Hovmod, og drós, der endnu høres i gamle Vers).

(Efter Sang af Konen Torbjörg Haugjen i Skafsaa.)

1. Kungen rí unde Juskeheii,
han ríe mæ raue permó,
fester han 'a Drimbedrósi,
han flyt hæna heim ó bergó.
Kungen tregar han giftarmaali saa lengji.
2. Úti stende Drimbedrósi,
fagnar no hó sí fær:
„Höyrer du dæ, du Venil frúva:
kví æ' du saa iddi klædd?“
3. „Eg æ' ung í aldrom mi',
eg helle meg inkji saa skarti;
dei kjeme flakkandes jennbaatanne
aa belanne nok saa svarte.“
4. „Dæ höyrer eg paa deg, Venil frúva,
at du ví' mín bróren vande;
eg ska' skapa deg í eitt alintre
paa vidde fjóren stande.

5. Eg ska' skapa deg í eitt alintre
paa vidde fjóren stande,
du ska' 'kji gróne toppar bera,
inkji löv paa jóri fadde.“
6. Ti saa svaara smaadrenghen,
han stó inkji langt ífraa:
„Bæri æ' han Júrillé,
som Venil frúva ska' faa.“
7. „Eg ska' skapa han Júrillé
í ein gangare graa;
han ska' saa lengji gangaren vera,
som verpi paa vígde vollen staar.“
8. Dæ va' no hó Venil frúva,
hó va' no skjót í díi,
brenner hó upp dæ vígde verpi,
saa logjen den leika víe.
9. „Eg æ' ung í aldrom mi',
eg fere saa traue ti döy;
eg ví' helle unde Juskeheii
vera unge jotuls möy.“
10. Dæ va' no dei smaatroddi,
dei va' saa skjóte í raa,
dei förde Venil í brúreklæi,
uttapaa skinni graa.
11. Dei förde Venil í brúreklæi,
uttapaa skinni graa,
saa tók dei fat paa jennbaatanne,
dei ródde inn í bergji blaa.
12. Dæ va' no dei smaatroddi,
dei tók hæna Venil mæ velli;
heimte kom hennes sæle fairen
í dæ sama kvelli.
13. Dæ va' hennes sæle fairen,
han inn ígjenom dynni steig:
„Hor æ' no mí sæle dóterri,
som plagar fagne meg heim?“

14. Ti saa svaara smaadrenghjen,
han stó inkji langt ífraa:
„Venil fór unde Juskeheii,
vera unge jotuls maal.“
15. Hó vrei hovui av smaadrenghjen,
saa blói dæ spratt paa skinn:
„Dæ ska' du hava, du vesaalskadden!
som lýge fyr herren dín.
16. Hó tók seg ein líten baat,
hó ródde seg út fyr sjaa;
hó vill' feskjen fiskjen
fyr sín sæle fairen faa.
17. Hó ródde seg í ein líten baat,
hó ródde seg út paa hav;
Gu lat inkji úlykka vera næri!
hó ródde seg í kav.“
18. Dei drakk unde Juskeheii
væl í dagar tvaa,
dei kunna alli óri
av brúremunnen faa.
19. Dæ va' unge jotul,
han gjenge fyr sin moder at staa:
„Me kann alli óri
av brúremunnen faa.“
20. „Du tak tolv merker røde gull,
du renn dei í eí skaal,
aa drikk saa ti dí unge brúr!
saa aukar væl hennes maal.“
21. Han tók tolv merker røde gull,
han rente dei í ei skaal
aa drakk saa ti sí unge brúr,
saa auka daa hennes maal.
22. Um saa tala den unge brúri
í benkjen, der hó sat:
„Dei brúkar 'kji saasaa brúrehúsi,
der eg æ' ætta ífraa.

23. Saa brúkar me brúrehúsi,
der eg æ' ætta ífræa,
innapaa rent mæ rughaame,
ovapaa tekt mæ tak.“
24. Sóme fór av at skógjen hogge,
sóme av aa flette tak;
saa gjóre dei upp dæ brúrehúsi,
baadi væl aa snart.
25. Dæ va' no hó Venil frúva,
hó gjenge fyr unge jotul aa staa:
„No sill' eg vera baa gla aa kaate,
maatte eg skjenkje no.“
26. Dæ va' unge jotul,
klappa hæna paa hvide kinn:
„Eg fluttè deg 'kji unde Juskeheii,
at du sille vera skjenkjaren mín.“
27. Um saa tala hass gamle móiri,
hó sat paa ein røde gullstól:
„Han maa 'kji klappe líti kinn,
den som inkji hev handehóv.“
28. Dæ va' no hó Venil frúva,
hó skjenkte den mjøen aa bar;
fyste sovna brúgomen,
sea adde dei, der va'.
29. Fyste sette hó ellen í den eine krói,
sea í den are;
saa tók hó mæ seg smaadregjen sín,
hó skunda seg snart av gari.
30. Smaadregjen set hó í fremri stavnen,
seg sjóv fyr aarinn aa ró,
saa sveinelause fór Venil frúva
ígjenom den myrke fjór.
31. Um saa tala smaatroddi
paa nesi, der dei sat:
„Kví fere Venil saa sveinelause
ígjenom dæ myrke hav?“

32. „Dí fer eg saa sveinelause
 ígjenom dæ myrke hav:
 tíe troddi tyttuge,
 dei förde meg hit ein dag.“
33. Dæ va' no hó Venil frúva,
 hó inn ígjenom dynni steig,
 dæ va' hennes sæle fairen,
 han upp ímót hæna reis.
34. Dæ va' hennes sæle fairen,
 han fedder taarir paa kinn:
 „Gu gjeve, du ha 'kji kasta hovugulli
 aa tekji atte kvíte lin!“
35. Ti saa svaara smaadregjen,
 han stó inkji langt ífraa:
 „Venil æ' ei möy saa klare,
 som daa hó fór herífraa.“
36. „Höyrer du dæ mín sæle fairen,
 hott eg no bee deg:
 slaa du dí droning paa kjeften!
 saa forskapar hó inkji meg.“
37. Han sló ti sí droning paa kjeften,
 saa hó datt dö ti jór;
 upp reis unge Venil frúva,
 saa hjarteleg hó ló.
 Kungen tregar han giftarmaali saa lengji.

Omkvædet er væsentlig det samme som i Landst. Nr. XXXVI. A; jvfr. Anm. til frgd. Vise B.

V. 1 gjenfindes næsten ligelydende i Landst. Nr. XXXVI. B (ogsaa fra Skafsaa).

V. 2. Venil; skrives vel rigtigere Venill (jvfr. Vánalilla i svenske Viser.)

V. 3. L. 1. mi' lød for mig som me.

V. 5. L. 4. fa dde, saa meddelt. Maaske fedde, der dog ikke giver Rim. Mulig have fjór ~ jór egentlig været Rimord.

V. 6. L. 1. Júrilíe; saa meddelt. Maaske Gjúr (Gyrðr) í lífi.

V. 8. L. 2. í díi; Sangersken forstod det ikke. Maaske í dí (í þvf).

Mellem V. 8 og 9 synes at mangle et Vers, som har indeholdt nye Trusler af Stifmoderen.

V. 15. L. 3. vesaalskadden. Maaske rigtigere vesaalkadden.

V. 20. L. 2 og V. 21. L. 2. dei; meddelt den.

V. 27. Jfr. Gongu-Rólvs-kvæði (færøiske Kvæder Nr. 16), V. 73.

V. 28. L. 2. aa bar; meddelt hó bar.

V. 34. „Saavidt som „Kjæmpevisen“ strækker sig, nævner den „Hovedguldet“ over det udslagne Haar som den rene Møs Særkjende“ (Sv. Grundtvig, eng. og sk. Folkev. S. 240).

V. 34. L. 4. lin löd for mig som len.

IX.

Ravnen bere bo.

Det er utvilsomt en meget gammel og mærkelig Vise, hvoraf her Brudstykker meddeles. Disse ere desværre for faa og ufuldstændige til at Sagnformen i sin Helhed nogenlunde kan bestemmes. Det er af de forskjellige Optegnelser klart, at særdeles Meget maa være bortfaldet.

Visen ved jeg ikke at have fundet nogensteds udenfor Telemarken. — Lignende mythiske Forestillinger fremtræde i Visen om Ravnen og Blakken (Landst. Nr. LVII. LVIII), som ogsaa kjendes paa Færøerne, Island, i Sverige og Danmark. Videre kan mindes om den danske Vise om Valravnen (Danm. gl. Folkev. No. 60), hvorfra Navnet „vilde valravn“ i vor B, V. 2 er optaget. I begge disse Viser er Ravnen, ligesom her, en forskabt Kongssøn. Nærmest ligger en liden, vistnok ufuldstændig dansk Vise „Ravn fører Runer“ (Danm. gl. Folkev. Nr. 61), hvor Mailille i Ravnens Klo skriver Runer, med hvilke han flyver til hendes Fæstemand; denne er dog neppe den samme som vor.

Mærkeligt er det, som i B meddeles om Ravnens Brødre. Den ene er forskabt til en Lindorm; det samme forekommer i en dansk og svensk Vise (Danm. gl. Folkev. Nr. 65. Afz. Nr. 83), og i en skotsk „Alison Gross“ (Jamieson II, S. 187), samt i Folkeæventyr. Mere særegent er det, at den anden Broder er omskabt til en hvid Sten; noget Lignende ved jeg ikke at have fundet i andre nordiske Viser, men vel i Sagn og Æventyr. Visen maa ogsaa have fortalt om de tre Brødres Forløsning.

Underlig nok forekommer Møens Navn i tre Optegnelser afvekslende i to Former, en kortere og en længere: Asali (Asalill, Hasali) og Asaliborgji. Man kan vel sammenligne, at Frøya i den svenske Vise om Hammerhentningen (Arw. No. 1) kaldes Froijenborg, og at en dansk Vise (Danm. gl. Folkev. Nr. 44) kalder en Mø Hyllandsborg, som i den islandske Sage, der behandler samme Æmne, heder Hildir.

A.

(Efter Sang af Hæge Aarmote i Mo.)

1. „Eg hev saa vóndt í hovdi me,
eg veit inkji, kven dæ velle,
um eg legg allí saa augó ísama,
saa fær eg 'kji svevnen helle.“
2. „Hev du saa vóndt í hovdi de,
du gjet inkji huga halli,
saa kaup deg gull aa rimesteine
aa send dæ av mæ ravnó!“
3. „Höyre du dæ, du vidde ravne,
fuglen uppaa tre:
vi' du bera bo ti Asaliborgji?
beste saa trúr eg de.“
4. Raven sette'n fjör í veri,
fauk 'en ivi hav,
alli naatt hell ljóse dagjen
han seg kvíldi gav.
5. [Alli naatt hell ljóse dagjen
han seg kvíldi gav,]
fyrr hell han kom at búri dæ,
som Asali frúva va'.
6. Dæ va' daa den vidde raven,
sette seg í höielofts svalar:
„Statt no upp du Asaliborgji!
eg lyster mæ deg tala.“
7. „Eg hev saa lengji í lofti legji,
aa mykji saa hev dæ hendt,
men alli hava vidde ravnar
boinne ti meg sendt.“

8. Saa tók han upp dæ lykleippi
aa kasta í Asalis fang:
„Detta sendte deg unge Alve,
saa æ' hass skiringsnavn.“
9. „Ja du bere bo'i ti unge Alve
aa dæ uppaa mi' vegne,
at hev 'en huge aa vilji ti,
saa fester han frúva gjönni.“
10. Ravnen sette'n fjör í veri,
fauk 'en ivi hav,
alli naatt hell ljóse dagjen
han seg kvildi gav.
11. [Alli naatt hell ljóse dagjen
han seg kvildi gav,]
fyrr hell han kom at búri dæ,
som unge Alve va'.
12. Saa sette han seg paa loftssvoli,
skók han síne vengjir:
„Sæle æ' du unge Alve
fyr tænd, du hev fengji.
13. Eg sko' bera deg bo'i ífraa Asaliborgji
aa dæ uppaa hennes vegne,
at heve du huge aa vilji ti,
saa fester du frúva gjönni.“

V. 1 kvædes ofte som löst Stev. Saaledes hørte jeg det af Torbjörg Haugjen, der har meddelt mig Optegn. B af denne Vise, med nogle Afændringer: i L. 1: hovui mitt; L. 3: m' augó fhóp; L. 4: sova. Torbjörg mente med Bestemhed, at dette Vers ikke hørte til den her foreliggende Vise. — Som löst Stev er dette Vers ogsaa trykt hos Landst. S. 396:

Eg hev sá vont í hovudið
eg veit inki kven deð veld,
um notti den er aldri sá lang
sá fær eg 'ki sova hell.

Af en Mand i Vinje hørte jeg hertil föiet fölgende Vers:

Vóndt heve eg í hovue
aa vóndt útí mí sée;

no vi' eg tala mæ kjæraſten mín,
 fyr no vi' eg 'kje lenger bfe.

Endelig kan her anføres to Vers fra Mo, af hvilket det sidste neppe synes at høre herhen:

Eg hev saa vóndt í hugjen mín,
 eg veit inkji, kven dæ velle;
 um eg legg alli saa míne augó fhóp,
 saa fær eg 'kji sova helle.
 Eg heve saa vóndt í hovde me,
 eg höyrer dei brynjeringar;
 endaa verre í hjarta'i skjere,
 dei brúgomssværi singlar.

V. 2. L. 2. du gjet inkji huga halli. Kvædersken forstod ikke dette; hendes Broder sagde: hug aa halli.

V. 2. L. 3. rimesteine, maaske forvansket af oldn. gimsteinn.

V. 4. 5. meddelt som ét sekslinjet Vers.

V. 7. og 8 først meddelte i omvendt Orden.

V. 7. L. 1. Hæge kvad først: lengji hev dæ vori.

V. 9. L. 2: mi' (aabent i), udtalt næsten som: me.

V. 10. 11. meddelt som ét sekslinjet Vers.

B.

(Efter Sang af Torbjörg Haugjen i Skafsaa.)

1. „Lengji hev eg mæ aarinne rótt,
 ti húi hev losna fraa lóvó,
 endaa lenge ette möyanne sprungji,
 no æ' dæ ó adde vónó.
2. Höyrer du vilde valravn,
 hott eg spyre deg:
 ví' du deg paa eitt anna land
 aa bele ti möyó fyr meg?“
3. „Hoss kann eg paa eitt anna land
 aa bele ti möyó fyr deg?
 eg hev inkji anten bræv hell rónir
 aa före ti dei fraa deg.“

4. Han tók dei gulljakkur ní
aa batt dei ti ravnekló;
saa fauk han ti dæ land,
den skjöne jomfrúva va' paa.
5. „Gakk du deg paa vodden út,
som drengjinne dei maa döy,
aa inkji gakk í höieloft
aa bele ti saa ven ei möy!
6. Gakk du deg paa vodden út,
som drengjinne dei læte lív,
aa inkji gakk í höieloft
aa bele ti saa vent eitt vív!“
7. „Du tar 'kji Asalill spotte meg,
um eg hev drukkji bló;
me va' trí dei konungssyninne,
aa adde saa va' dei góe.“

(„En var omskabt til en Ravn, en til en Lindarorm, en til en hvid Sten: hver Gang Ravnene for der, enten det var Nat eller lyse Dag hvilte den paa den Sten.“)

8. Han tók dei gulljakkunne ní
aa kasta í Asalills fang:
„Höyre du frúva Asalillborgji,
du æ' inkji belevand!“
* * *
9. Dæ va' silkji aa skarlakji,
dæ blei ette jóri breidd;
daa blei frúva Asalillborgji
der ne at straandi leidd.
* * *
10. Dæ æ' vent í höieloft,
som brúrinne gjenge inn,
dei tar 'kji ljósi í lofti brúke:
dæ lýser av deires kinn.
* * *

Kvædersken mindedes denne Vise kun meget usikkert.

V. 1. Et Stev, der begynder med de samme Ord, findes hos Landstad, S. 380. 4.

4. Han tók upp dei gullhartunne
aa kasta í Hasalis fang:
„Tak ímót unge Hasaliborgji
aa ver ikkje belevand!“
5. „Æ? han í dæ sinni komi,
at han vi' ti meg gange,
saa maa han leta síne orlogskipi
í røde gulli strande.
6. Æ? han í dæ sinni komi,
at han vi' ti meg fríe,
saa maa han leta síne orlogskipi
í røde gulli skríe.“
7. Dæ va' no den villan ravn,
han skjek paa síne vengjir:
„Takke no Gud, du ungan Alv,
fyr sendebu, du hev fengji!“
* * *
8. Dæ va' unge Hasaliborgji,
hó gjekk ette stettinn inn;
dei turve ikkje jósi fyr mōyanne bera,
dæ lýser av Hasalis kinn.

Kvædersken mindedes Visen kun meget dunkelt, og i Verseordenen var hun helt igjennem aldeles usikker.

V. 3. L. 2 mykje; meddelt: lengje.

V. 4. L. 1. gullhartunne, utdalt gullhartunne. Kvædersken forklarte det ved „Slagvandshus.“

V. 5. L. 4. Er „strande“ riktig?

D.

(Fra Sellgjord).

1. „Eg hev saa vóndt í hovue mítt,
eg veit inkje, kven dæ yelle,
um eg legg alli saa augó ísama,
saa fær eg 'kje sova helle.

2. Eg hev saa vóndt í hovue mítt,
eg veit inkje, kven dæ savnar,
daa ska' me skríve löyndarbrævi
aa sende di over mæ ravnar.“

* * *

V. 2. Maaske rigtigere: Hev du — hovue dítt, du veit,
o. s. v.; jvfr. A, V. 2.

X.

Hakji aa bergemannen.

Beslægtet er den over hele Norden bekendte Vise om Møen, som tages ind i Bjerget, hvor en Glemseldrik udletter ethvert jordisk Minde hos hende. Tilfælles med den — eller maaske rettere: laant fra den — har den her trykte foruden flere Vers ogsaa Midtslængen (Bikvædet) „Brónfolen rinder væl,“ hvori den snare Ganger, paa hvilken Bjergmanden fører Møen afsted fra Hjemmet, er betegnet. — Men den videre Udvikling og Slutningen er i begge helt forskjellig, og nærværende Vise staar da i poetisk Henseende langt tilbage for den anden. Dog er den ikke uden Betydning.*) — Selve Sagnet, at en Broder drager ud for at lede efter sin Søster, som er bortført af en Rise, finder hende i Bjerget og bringer hende tilbage til Hjemmet, bærer et ældgammelt Præg og findes ogsaa ellers i mange nordiske Kjæmpeviser. —

Flere mythiske Forestillinger ere her bevarede, saasom at en Hind lokker Kongen bort i Bjergmandens Vold (jvfr. Simrock, Handbuch der deutsch. Myth., S. 370--374); Guldbjerget i Nord, som „glimar aa glór,“ som „glimar ivi skógar aa alle grøne hoiar,“ og hvor Guldstenen synger. — Endelig maa nævnes V. 23.

*) Hos Arw. Nr. 169 er trykt et burlesk Kvad om en Kjæmpe Hake, som frelser en Kongsdatter fra Trolde; men dette ligger ellers ganske fjernt.

„Gjeva vi' eg deg mín staalhatten stór,
dersom du Hakji vi' tala eitt ór.“

Saalænge Hakji taug, sagde Kvædersken, havde Bjergmanden ingen Magt over ham. Denne Folkets Tro paa Taushedens vidunderlige Kraft er vidt udbredt og aabenbarer sig i mangfoldige Træk. Her kan nærmest paapeges følgende Overtro fra Rinprovinsen (Zeitschr. f. deutsche Myth. III, S. 60): „Andreasaften skal man lægge sig bagvendt i Sengen med Fødderne paa Hovedpuden og saa sige: Jeg lægger mig ned i Djævelens Navn. Gjør en Gut saa, da kommer ved Midnatstid En — man tror, det er Djævelen — og viser ham ham hans tilkommende Kone. Tillige søger den Onde ved alskens Spørsmaal at bringe ham til at tale; men han maa ikke sige et Ord. Lukker han kun Munden op for at tale, gaar det ham galt.“ — Efter danske Folkesagn er den, som tiltaler en Elverpige, Dødsens. — En lignende Tro finde vi i Sagnene om Skattegravere, hvis Gjerning kun kan lykkes, naar Tausheden bevares, og i Manesagnene, hvor Maneren for at faa Bugt med Gjengangeren maa have ham til at bryde Tausheden (jvfr. Sv. Grundtvig, Danm. gl. Folkev. II, S. 449).

Visen meddeles her efter en Optegnelse fra Skafsaa, Anneks til Mo.

1. Kungen han rei ette vegjen fram,
— Brónfolen rinder væl. —
saa han ei hind, paa heió rann.
Dæ glimar ivi skógar aa alle gröne heiar.
2. Kungen han rei ette vegjen fram,
ette kom bergemannen vrei aa gran.
3. „Kvaar' vi' du her unde sværi laate lív,
hell du vi' gi' meg dótteri, dæ vene vív?"
4. Kvaar' vi' du her unde sværi döy,
hell du vi' gi' meg dótteri, den vene möy?"
5. „Eg kann inkji her unde sværi döy,
eg gir deg hell dótteri, den vene möy.“
6. Kungen han kom seg ríand í gaar,
hass kjære dótteri úti staar.
7. „Höyrer du mín fader, eg spyrje deg maan:
hvad er dæ for troll, du flyter ti gaars?"

8. „Kjære min datter, du talar 'kji saa!
for dæ æ' den herren, som du sko' faa.“
9. „Æ' dæ no ingjen kristen mann,
men jeg skal faa eitt troll ti mann?“
10. Bergemann' ha' ein gangar saa liten aa spak,
han seter skjön jomfrú paa hass bak.
11. Daa dei kom seg paa vegjen fram,
daa hörde dei, gullsteinen í bergji sang.
12. Dei rei seg litt lenger í nór,
der sér dei gullbergji, dæ glimar aa glór.
13. Dei rei bergji trí gaangur umkring,
aa mitt uppaa bergji der rei dei inn.
14. Hakji han lyster útreise
ette sí syster aa leite.
15. Hakji han rei ette vegjen fram,
saa hörde han, gullsteinen í bergji sang.
16. Hakji han rei litt lenger í nór,
saa sér han gullbergji, dæ glimar aa glór.
17. Hakji rei bergji trí gaangur umkring,
aa mitt uppaa bergji der rei han inn.
18. Hakji han kom í bergji inn,
der siter hass syster aa hó spann lin.
19. „Höyr du min syster, hott eg spyr deg:
lyster du 'kji heimatte fýgje mæ meg?“
20. „Saa gjenni eg ville fýgje heimatt mæ deg,
naar eg visste, at bergemann' sakna 'kji meg.“
21. Daa dei kom seg paa vegjen fram,
ette kom bergemann' baa vrei aa gram.
22. „Höyrer du Hakji, hott eg talar ti deg:
kví rí du mæ vívi, som far dín ga' meg?“
23. Gjeva vi' eg deg mín staalhatten stór,
dersom du Hakji vi' tala eitt ór.“
24. Hakji han læter sítt svær ífraa,
saa höggji han bergemann' í lytinne tva.
25. Daa dæ lei trí dagar ífraa,
daa teker hass syster ti syte saa saart.
26. „Kjære mí syster, kví syter du saa?
for venare herren saa kann du faa.“

27. „Venare herri saa kann eg faa.“
 — Brónfolen rinder væl. —
 men meiri gull fær eg alli sjaa.“
 Dæ glimar ivi skógar aa alle gróne heiar.

V. 9. L. 2. Rigtigere Rim hos Landst. Nr. XLIII, V. 26.

V. 24. L. 1. læter sítt svær ífraa er en Forvanskning af det i vore Viser hyppige Udtryk: læter sítt sværi braa eller brjaa, d. e. lyne. Dette ændres ogsaa til: löyser sítt svær ífraa og: dróg paa sværi braa (Landst. S. 259). Men til Grund ligger vistnok egentlig det gamle: han sínu sverði brá (han drog sit Sværd), som bruges i de færøiske Viser.

XI.

Magnus aa havfrúva.

Visen kjendes ogsaa i *Sverige*. Den er der tildels bleven blandet med Elvehøivisen, der lader Ungersvenden frelses ved Hane-galet; saaledes hos Afz. Nr. 95 „Herr Magnus och Hafstrollet“ og „Hertig Magnus och Elfvorna“, samt hos Arw. Nr. 147, B „Herr Magnus“ (som lokkes af et Bjergtroid). Afz. Nr. 96 „Hertig Magnus och Hafsfrun“ har undergaat en Forvanskning for bedre at stemme med et Folkesagn om en vanvittig Hertug Magnus, Søn af Gustav den første. — Visen er ogsaa trykt som Flyveblad (Carlskrona 1805), hvor den er uden ordentlig Slutning. Endelig findes en Optegnelse fra Östergötland i Cavall. og Stephens's Saml., som bærer Navnet „Herr Mannerlig“ og slutter med, at Bjergtroidet giver ham en Drik, hvoraf hans Hjerter sprækker.

Paa *dansk* er to Optegnelser trykte i Danm. gl. Folkev. Nr. 48. Det er her en Bjergjomfru, som beiler til Ridder Magnus (Manglus); da hun vil holde hans Hest, hugger han hende med sit gode Sværd i Stykker. Sv. Grundtvig (anf. St.) anser det for muligt, at Visen er indkommen i Danmark fra svensk Tradition.

Hos os er det en Havfrue, som beiler til Magnus. Dette gjelder ogsaa om B, hvilken Optegnelse i J. Moes Haandskrift har Overskriften: „Um havfrúo“; denne Oplysning maa Sangeren have be-

varet fra Vers, hvis Sangform ikke længer mindedes. — Hele det eiendommelige Omkvæd gjenfindes med smaa Afvigelser i alle svenske og danske Opskrifter.

Visen turde være kommen til os udenfra. Ikke alene er i B norske og unorske Former blandede om hverandre, men ogsaa den langt bedre vedligeholdte Optegnelse A bærer Spor af den fremmede Oprindelse, saaledes at Magnus kaldes „greivi“ (jvfr. sv. hertig Magnus) og Rimet: hull ~ gull (V. 6).

A.

(Meddelt af Konen Hæge Aarmote i Mo.)

1. Dæ va' aarli um morgonen,
naar sóli rý í lundi,
daa sat der ei havfrúvc, gilja ti ein svenn
alt mæ sí listige tunge.
Greivi Magnus trúlovar du meg!
eg be no deg saa gjönni:
du maatte fulla seia meg ja! ja!
2. „Eg sko' gjeva deg snekkja den,
hó gjenge paa sylvesleipar,
hó gjenge saa væl paa den gröne eng,
som uppaa den bylgja bleike.
3. Eg sko' gjeva deg folen den,
den yppaste, du vi' ríe,
han löype saa væl paa bylgja blaa,
som úti dei gröne líar.
4. Eg sko' gjeva deg brynja ný,
den yppaste, du vi' slíte,
dæ svær æ' alli í væri ti,
som uppaa brynja kan blíte.
5. Eg sko' gjeva deg sværi dæ,
der henge í feinta gullringar,
kvaar den dage, du tenkjer paa meg,
saa sko' du seier vinne.
6. Höyr du greivi Magnus:
vi' du no vera meg hull,
saa sko' eg gjeva deg skjurta den,
æ' stikka mæ röde gull.

7. Eg sko' gjeva deg skjurta den,
den yppaste, du vi' slíte;
kvaar den saum, paa hæna æ',
æ' sauma mæ silkji kvíte.“
8. „Du vene havfrú, du skjöne havfrú!
eg hev alli sett dín líkji,
men eg hev meg ei skjön jomfrú fest,
hæna kann eg inkji svíke.“
Greivi Magnus, trúlovar du meg!
eg be no deg saa gjønni:
du maatte fulla seia meg ja! ja!

V. 5. L. 2. der henge í femta gullringar; maaske rigtigere:
dæ henge. Jfr. Arw. No. 147. B, V. 3: eder vill iag gifva en
várja så ny, den skall hänga på femton guldringar; Afz. Nr. 95, V. 3.

V. 6. 7 burde vel fölge straks efter V. 1.

B.

(Optegnelse af J. Moe fra Hardanger.)

1. „Æg ska' gjeva dæg hesten den,
den beste, som du vilde ría,
han gjenge saa væl paa det salta vand,
som over de grønnaste líar.
Magnus, vilde du trolova mæg!
æg beder nu eder saa gjerne:
du maatte væl svara mæg ja! ja! ja!
2. Æg ska' gjeva deg skjorto ný,
saa beste du henne vi' slíta,
kvar den söm, som í henne æ',
æ' sýdde mæ silke dæ kvíta.
3. Æg ska' gjeva dæg kvednæ dan,
saa beste du henne vi' hava,
skjækanne æ' útaa kvítabeintonn
aa kvednanne dei ganga mala.
4. Æg ska' gjeva dæg skipe ný,
saa beste du paa dæ vi' segla,
segle dæ æ' útaa kameletý
aa raaanne dei æ' taa iglar.

5. Æg dræge aust aa du dræge vest,
 aa helsa te heimsens ende!
 du ska' alder liva den aredag,
 æg ska' dæg fleir elskovsbrev sende.
 Magnus vilde du trolova mæg!
 æg beder nu eder saa gjerne:
 du maatte væl svara mæg ja! ja! ja!

V. 1 er i Optegnelsen femlinjet. Den første Linje „Magnus vilde du trolova mæg“ er vistnok indkommen fra Omkvædet.

V. 2. L. 1. skjorto; i Optegnelsen: skortu.

V. 2. L. 2, ligesom 2den Linje i V. 3 og 4, synes noget forkvaklet. Dog er i dette Vers Ordet saa utydeligt i Optegnelsen.

V. 4. L. 4. iglar; i Optegnelsen „(n)iglar eller iglar, uvist hvad.“

V. 5 kunde man tage for Magnus's Svar, hvorimod dog „fleir“ i L. 4 synes at tale. Hvis det er Havfruens Ord, maa Noget mangle mellem V. 4 og V. 5.

V. 5. L. 4. fleir; i Optegnelsen: fleer.

XII.

Nykkjen.

Paa *norsk* har denne Vise för været udgiven af Landstad i norske Folkev. Nr. XXXIX. Desuden er et Vers af en Optegnelse fra Vestkanten af Norge trykt i Fayes Folkesagn (2den Udg. S. 49).

I den her meddelte Optegnelse fra Hardanger have vi en ikke uvigtig Ændring af Visen, skjönt den ikke har udfört Fortællingen fuldstændig, og dens Sangform har lidt endel. Dens Omkvæd ere den eiendommelige; Efterslængen i alt Fald synes at kunne være udsprungen af og oprindelig at höre hjemme i Visen. Sagnformen staar i det Hele den danske og svenske nær, ligesom Sprogformen tildels er dansk. Slutningen er mer ægte end den i Optegnelserne fra Telemarken, hvor Jomfruen dræber Nökken med sin Kniv, hvilket Træk vistnok er laant fra en anden Vise, hvor Forføreren var et Menneske. Udtrykkene ere derhos her mærkelige. Da Jomfruen har

nævnt Nökken, synker han i Dybet, mister sin skjønne Menneskikkelse og kommer op igjen paa Bølgerne i sin stygge Nökkeham

vesul aa vaat,

helvten va' mann aa helvten va' baat.

Jfr. Faye S. 49. — Samme Opløsning har Optegnelsen hos Faye, hvor Jomfruen udbrøder: „Saa er du Nökken, det skadelige Dyr“; den færøiske Vise, hvor hun siger: „Eg meini, tú ert eitt nikartröll“; og den islandske, hvor hun nævner ham ved de Ord: „Eg því ekki nenni“; Nennir er nemlig et islandsk Navn paa Nökken. Overalt maa han da vige. —

De andre Folks Ændringer af Visen have en anden Udgang. De lade, siger Sv. Grundtvig i Ísl. fornkv. S. 12, Nökken føre den stolte Jomfru, der netop for sit Hovmods Skyld er hjemfalden til hans Magt, og som, indtagen af hans Skjønhed, med Glæde rækker ham Haanden til Dans, med sig ned i Havet eller Elven. Undertiden træder en Djævel i Nökkens Sted, hvad da kun er en senere Forvanskning. Alle de tydske Sidestykker, samt et af de slaviske, nemlig den vendiske Vise, har denne Vise sammenslynget til én med Begyndelsen af Visen om Harpens Kraft (Landst. Nr. LI. LII), og den vendiske har desuden dermed forbundet Æmnet for den dansk-tydske Agnetes Vise (Danm. gl. Folkev. Nr. 38); hvilket Æmne, uden Tilkomst af Harpevisens, er forbundet med nærværende Vise i dens slovenske Skikkelse. — Den her omhandlede Vise om Nökken er ogsaa — ganske uafhængig heraf — forenet med Harpevisen i en utrykt svensk Optegnelse fra Småland.

Den gjenfindes

færøisk: „Nikurs vísa“, endnu utrykt.

islandsk: „Elenar ljóð“, i Ísl. fornkv. Nr. 2.

svensk: Afz. Nr. 11 og 89; jvfr. Sagohäfd. II, S. 154. Flere utrykte Optegnelser i Hyltén-Cavallius og Stephens's Samling, se Danm. gl. Folkev. II, S. 661.

dansk: Syv IV, Nr. 91; Danm. gl. Folkev. Nr. 39.

Den samme Vise eller dog samme Æmne haves ogsaa paa *skotsk*, *tydsk*, *vendisk*, *slovensk*, *böhmisk* og *bretonsk*, hvorom jeg henviser til Danm. gl. Folkev. II, S. 58.

A.

(a. Optegnelse af J. Moe efter Sang af Anne Lillegaard i Eidsborg.

b. Optegnelse af J. Moe, rimelig fra Skafsaa. Jeg antager, at ogsaa Landstad har øst af de samme Kilder foruden af andre.

c. Optegnelse fra Eidsborg.)

1. Heiemór kva, dæ saang í lí,
— Mæ minne. —
dæ hýrde nykkjen, paa have skrí.
Tvæ rósir sève derinne.
2. Heiemór kva, dæ saang í lund,
dæ hýrde nykkjen, den heinghund.
3. Nykkjen tala te stýringsmann:
„Du stýre mítt skip paa kristi land!“
4. „Hott ví' du paa kristi land gjera?
du kann 'kje anten syngje hell lesa.“
5. „Eg ví' meg paa kristi land gaa,
vene jomfrúvur ví' eg faa.“
6. Daa han kom seg paa kristi land,
saa skapte'n seg í ein kristen mann.
7. Han skapte seg klæi baa gúle aa grön'
aa sjave seg í ein riddare skjön.
8. Han skapte seg klæi baa gúle aa blaa,
hest aa sal te ríe paa.
9. Han skapte gullringjen íkring sín fing,
saa gjenge han seg í stoga inn.
10. Han skapte gullskóren paa sín fót,
saa trör han saa lett paa haddargóv.
11. „No æ' en komen, den dansen kan tröa;
no ska' en fram, den venast kann kvea.“
12. Te svara stolts Margjit av Hallingsöy:
„Dæ æ' Heiemór, vene möy.“
13. Nykkjen han dansa aa Heiemór kva,
dei gleast alt folkje, í stogunne va'.
14. „No æ' dæ beste, kvaar reise heimatt te seg;
Heiemór tek eg paa skipe mæ meg.“
15. Heiemór gret aa sí' hendar vrei:
„Sko' eg fýgje nykkjen den lange lei!“
16. Heiemór síne hendar í taarinne tvó:
„Sko' eg fýgje nykkjen í den salte fjór!“

17. „Heiemór, Heiemór, still dí sútl
du sko' raa ivi míne fem gullbúr.
18. Heiemór, Heiemór, still dín harm!
du sko' faa sova í nykkjens arm.“
19. Saa tók han Heiemór upp í sítt fang,
vi' bera hennar paa skipe fram.
20. Heiemór tenkte mæ sjave seg:
„Trú míne smaa knívanne hjelper 'kje meg?“
21. Hó stakk te nykkjen í holamót,
odden sette hó í hjarterót.
22. „Her ligg du nykkjen, renner bló,
enno trör eg míne jomfrúskór.
23. Her ligg du nykkjen fyr hauk aa ravn,
enno ber eg mítt jomfrúnavn.
24. Her ligg du nykkjen fyr ravn aa hund,
— Mæ minne. —
enno hev eg mín kvearlund.“
Tvæ rósir söve derinne.

I Omkvædet. *b.* tvaa. *a.* herinne.

V. 1 i *a* V. 2. — L. 1. *a.* Heimó; *b.* Heiemó. — *b.* kvo.

V. 1. L. 2. *a.* dæ hördes te. Jeg har ogsaa hørt: nykkjen
let sítt skipe skríe.

V. 2 mangler i *c*; i *a* V. 1. — L. 2. Landst. heiehund, som ogsaa
jeg har hørt. *a.* hó vekkjer upp nykkjen av havsens bunn.

V. 3. L. 2. Landst. skriver Kristi land. *b.* vende. *c.* stýre
meg paa dæ kristne land.

V. 4. 5 mangler i *a c*.

V. 6 mangler i *b.* L. 1. *a.* kristen. *c.* dæ kristne.

V. 8. L. 1. *a.* raue. L. 2. *c.* aa saa ein heste.

V. 9 mangler i *a.*

V. 10 mangler i *b.* Landst. bar i L. 2: sá létt pá Hallar
golv han tróð, hvilket rimelig er en vilkaarlig Ændring.

V. 11. L. 1. *c.* tróa. Herfor har *b*:

Nykkjen tala te stýringsmann:

„No ska' en fram den, som kvea kann.“

V. 12 kun i *c.* Navnet stolts Margjit av Hallings öy er
vel laant fra Lanöst. Nr. XXI. — Herfor har *b*:

Ti svaara jomfrúva, í benkjen sat:

„Heiemó kann baade danse aa kvea.“

V. 13. L. 1. *a*. Heimó dansa aa Heimó kva. *b*. Heiemó gjóre baa dansa aa kva. — L. 2. *b*. *dæ* sovna (Landst. har ogsaa lysta) alt fókkje, í stoga sat. *c*. *daa* sovna dei adde, í stoga va'.

V. 15 mangler i *a b*.

V. 16. 17. 18. 19 efter Landstad; mangle i *a b c*; V. 19 har ogsaa jeg hørt. *a* har herfor følgende to Vers:

Heimó gret, hó blei saa vónd:

„Sko' eg fýgje nykkjen, den heiehund!“

„Heimó, Heimó, still dín graat!

rettno sko' du gullborgjinne sjaa.“

V. 20. 21 mangle i *b*, som derimod har følgende fire Vers:

„Höyrer du nykkjen, hott eg seie deg:

Heiemó hev ein syllbunden knív.“

„Eg heve sta'i fyr byrse aa brand,
eg ræddast inkje ei kvennfolkhand.

Eg heve sta'i fyr byrse aa pí, *pí*,
eg ræddast inkje ein kvennfolkknív.“

Nykkjen ha' inkje halltala ór,
fór syllbunden kníven í hjarta stó.

V. 22. Herfor har *c*:

„Der ligge du nykkjen, renner bló í moll,
enno æ' eg ei jomfrúve líke boll.

V. 23 mangler i *c*. L. 1. *b*. hund. L. 2. *a*. Heimónavn.

V. 24 mangler i *a b*.

I *a b* ender Visen med følgende Vers:

Hó skadde inkje anna fyr nykkjens dö,

hell faste (*b*: hó fasta) trí fredagar for vann aa brö.

B.

(Optegnelse af J. Moe fra Hardanger.)

1. Nykkjen gjekk sæg upp paa land,

— Svennen. —

skapte han sæg te ein vælborin mann.

Mæ den herre dansar den jomfrú.

2. Han skapte sæg klæder baa gule aa blaa,
höien hatt aa gullkrúsa haar.
3. Han skapte sæg sadel, han skapte sæg hest,
bissel av sylv aa gríme av gull.
4. Nykkjen rei sæg te kyrkjele,
alle spaapigerne fulde i kne.
5. Nykkjen gjekk sæg í kyrkjo inn,
han ledte ette Gullborg, han fandt ikke den.
6. Han ledte í stólanne tvaa eller tre,
han fandt ikke Gullborg, hun var ikke der.
7. Han ledte [f] stólanne fire aa fem,
der fandt han Gullborg, hó fylde mæ ham.
8. Presten tók sæg ei bók í haand:
„Æ' du 'kje nykkjen, saa les úti den!“
9. „Æg æ' ung aa úfornaam,
æg kann ikkje lesa úti bókjæ mæ ham.“
10. Gullborg tók saa paa mæ sæg:
„Æ' du no nykkjen, saa Gud bevare mæg!“
11. Der hó kom í rósenlund,
hó nemde nykkjen, han sokk í grunn.
12. Upp kom nykkjen vesul aa vaat,
— Svennen. —
helvten va' mann aa helvten va' baat.
Mæ den herre dansar den jomfrú.

V. 7. Syvs danske Opskrift V. 9 har rigtigere Rim:

Hand traadde over stole fire aa fem:

„O Marstigs daatter, I følger mig hiem!“

V. 11. L. 1. rósenlund er vistnok her senere indkommet;
det ægte Rimord turde være sund, jvfr. Grundtv. B, V. 33. C, V. 15.

XIII.

Ólav aa Kari.

Det er desværre kun i en mangelfuld Skikkelse, at jeg kan meddele dette Kvæde.

Fuldstændigere findes det paa *svensk* hos Atz. Nr. 16 „Herren Båld“ efter en Optegnelse fra Upland: Båld rider til sin Moders Gaard. Hun modtager ham med de Ord:

„Så är det väl sant som dig varit spådt,
herren Båld han hafver en Trollkona fått.“

„Och kära min moder, ni talen inte så!
Gud nåde! den lögnen kommer uppå.“

„Jo jag såg henne uppå heden igår,
ibland alla andra Trollpackor små.

Och björnen den så red hon uppå,
och ulfven den hade hon till sadel derpå.

Och ormen den hade hon till piska;
jag sjelf der varit och vistats.“

Vred vender Båld hjem til sin egen Gaard; liden Kerstin, der med Glæde gaar ham i Möde, tager han ved guldgul Lok og slaar hende ned og rykker hende op.

„Herren Båld, låt mig litet få lefva;
jag mitt testamente får skrifva!“

Kerstin gaar ind i Kammeret; Båld gaar efter og slaar Dören i Laas.

„Min fader gifver jag min gångare grå,
och den skall han rida i sorgstället på.

Min moder gifver jag min silkesydde särk;
hon för mig har lidit baad' smärta och värk.

Min bror gifver jag min gullkrona röd;
jag vet, han frågar och efter min död.

Och till mina kära systrar små,
så gifver jag mina gullskrin två.“

Herr Båld drog ut sitt förgyllda svärd,
dermed hugger han liten Kerstin till jord.

Herren Båld han talte till tjenaren så:

„Och hvad skal jag nu taga för råd?“

„Min herre låter sadla sin höga häst,
så rider han dit, som skogen skyler mest.“

Herren Båld låter sadla sin gångare grå,
så rider han sig paa sin svärmoders gård.

„Välkommen hem, Herren Båld, till mig!
och huru mår nu liten Kerstin din?“

„Liten Kerstin hon mår som allrabäst;
jag menar, hon lefver i himmelen visst.“

„Så mycket ser jag på ditt blodiga svärd,
du slagit har liten Kerstin ihjel.“

Liten Kerstin de lad' på förgyldan en [förgyldande?] bår;
herren Båld de lade bojer uppå.

Liten Kerstin de lade i svartan mull;
— Kunde man sig rättelig betänka! —
Herren Båld de satte på stegel och hjul.
Herren Båld träder viller öfver stigen.

Beslägtet er en *portugisisk* Vise: „Helene,“ hos F. Wolf, Proben portug. u. catal. Volksrom. Nr. 8.

Kvædets höie Ælde viser sig tydeligst af de Vers, hvori Olavs (Bålds) Moder fortæller, at Kari (Kerstin) er en Troldkvinde: A, V. 2. 3. B, V. 3. Afz. V. 5. 6. 7. — Her udtales aldeles den samme Forestilling om Troldkvinder, som i de gamle hedenske Sagn; saaledes i den yngre Edda (Egilss. Udg. S. 37) om Hýrrokkin: „hun red paa en Varg og havde Huggorme til Tømmer“; ligesaa i Helgakviða Hjörvarðssonar (ældre Edda, Munchs Udg. S. 80 f.), o. fl. St.

De gribende Slutningsvers i B, hvormed maa sammenlignes Afz. V. 17, gjenfindes i en forskjellig dansk Vise (Abr. Nr. 136):

„Vilt du ikke hvile med mig,
i Live kan jeg ei mer følge dig.
Du tage min Særk, saa blodig den er,
og den hjem til min Moder før!
Bed hende den blege og to vel ud!
hun ser mig i den ret aldrig Brud.
Bed hende den to og blege hvid,
og med den imorgen selv komme hid!
Om hun ei finder mig levende for sig;
da bed hende komme og følge mit Lig!“

Ogsaa i en skotsk Vise (Jamieson, popular ballads and songs, I, S. 71, oversat af Sv. Grundtvig, eng. og skotske Folkev. S. 212) forekomme lignende Vers:

„I fører mig hisset under Lide,
 mig lyster en liden Stund at hvile.
 I lægger mig hist paa Mossen blöd,
 at sige min Vilje forinden min Död.“

* * *

Og hvad vilt du lade din Moder kjære?
 „Min Brudesærk, som jeg monne bære.
 Men hun maa to den alt med stor Flid,
 for hver en Söm flöd mit Hjerteblod i.“

A.

(Efter Sang af Anne Bruhær i Mo.)

1. Ólav sat heime í aatte aar,
 — Dei sigler mæ flöy. —
 fyrr han vill' til sin moder gaa.
 Dei gifte sí systar í Samsöy.
2. „Eg saag 'a Kari ríe
 ígjaar mæ elvesýgje.
3. Elven ha' hó ti ein hest
 aa frjaanarormen ti eitt beisl.“
4. „Kjære mí móer, du seie 'kji saa!
 .dæ hev inkji Kari gjórt.“
5. Kari hó sér seg út saa víe,
 saa sér hó 'en Ólav ette haddinne ríe.
6. „Dæ sér eg paa Ólavs fær,
 anten æ' en vidde hellaa rædd.“
7. * * *
 hó gjekk sín herri syrgjeleg ímót.
8. Han batt 'a Kari mæ lindebast,
 han sló 'a Kari mæ tynnyren kvass.
9. „Kjære mín Ólav, kví slær du meg?
 eg veit 'kji, eg hev noko synda deg.“
10. „Mí móer saag deg ríe
 ígjaar mæ elvesýgje.
11. Elven ha' du ti ein hest
 aa frjaanarormen ti eitt beisl.“

12. „Daa monne dí móeri ljúge;
Gud bære deg Ólav, du trúdde!“
13. Han tók 'a Kari í sítt fang,
— Dei sigler mæ fløy, —
han legg hæna paa silkjeseng.
Dei gifte sí' systar í Samsøy.

Det samme Omkvæd findes i Visen om Ravnen og Blakken (Landst. Nr. LVII).

V. 2. L. 2: mæ elvesýgje (med Alvespænde); dette Udtryk skjønner jeg ikke. Kanske Forvanskning af elvefýgje; jvfr. Afz. V. 5. „ibland alla andra Trollpackor små“.

V. 3. L. 1: elven; herfor kunde man gjette ulven, jvfr. Afz. V. 6.

Mellem V. 4 og 5 maa Noget mangle. Mulig skulde dog V. 4 egentlig staa foran V. 2 og være Svar paa et foregaaende (tabt) Vers, der har indeholdt Beskyldninger af Moderen. Jfr. Afz. V. 3. 4.

V. 9. L. 2. synda deg; vel rettere synda mót deg.

B.

(Efter Sang af Targjei (Torgeir) Kosi i Vraadals Anneks i Kviteseid.)

1. „Høyrrer du Ólav, sonen mín:
— Trø meg ikkje for nære! —
hosse líkar du gifta dí?“
Paa vollen dansa mí jomfrú.
2. „Saa væl líkar eg gifta mí,
som eg drikke baa mjö aa vín.“
- * * *
3. „Hó ha' 'kje anna ti beislering,
hell lindarormen hó slengde íkring.“
4. Ólav kjeme ríands í gaar,
hass kjæraste út ímót han gaar.
5. Hó gjórest í kinni bleike:
„No sér eg, Ólav æ' vreie.“
- * * *
6. „Du ha' 'kje anna ti beislering,
hell lindarormen du slengde íkring.“

7. „Dæ monne dei paa meg ljúge;
Gud naae den, som slíkt trúdde!“
8. Ólav sló mæ tynnyrtein,
alt ti hó ne for hass fótanne seig.
9. Ólav sló mæ tynnyren kvass,
alt ti silkjeserkjen í holle brast.
10. „Kjære mín Ólav, slaa ikkje leng!
no hev du fengji mítt hjarta'i sprengd.
11. Du drege serkjen ótó blóe,
du sende den ti mí móer!
12. Du be, hó tvær han reine
aa gifte 'kje síne döttanne fleire!
13. Du be, hó ví' tvaa han kvíte
— Trö meg ikkje for nære! —
aa gifte 'kje síne döttanne ti slíke!“
Paa vollen dansa mí jomfrú.

V. 8. L. 1: tynnyrtein; meddelt: tygjyl aa tein. Jfr. Landst. Nr. XL, V. 18.

V. 9. L. 1. tynnyren; meddelt: tygjylen. Jfr. A, V. 8.

XIV.

Stíg liten.

Visen haves *islandsk* i Íslenzk fornkvæði Nr. 8: „Riddara Stígs kvæði“;

dansk i en Mængde ældre og nyere Optegnelser hos Sv. Grundtvig, Danm. gl. Folkev. Nr. 76: „Ridder Stigs Bryllup“, og der ogsaa fuldstændigere end hos os og paa Island, da der tillige udførlig fortælles om Brylluppet paa Ridderens prægtige Gaard;

svensk i en ufuldstændig Optegnelse hos Afz. Nr. 53; jvfr. Grundtvig, Danm. gl. Folkev. II, S. 673 f.

Den er vistnok oprindelig dansk. De to Hovedpersoner nævnes i de danske Opskrifter Stig (eller Ridder Stig, Stigille, Stig Hvide)

og Regitse, som kaldes Kongens Søster, medens hun her og i den islandske Vise er hans Datter. Svend Grundtvig formoder (Danm. gl. Folkev. II, S. 303), at Folket ved ham har tænkt paa den Stig Hvide, der faldt i Slaget ved Viborg Aar 1151 og rimelig er den samme som Stígr hvítaleðr, Valdemar den førstes Svoger, der nævnes i Knytlingasaga.

Den anden af de her trykte Optegnelser har Omkvæd tilfælles med den islandske og flere danske; det synes dog ikke at staa i Sammenhæng med Visens Indhold. Derimod hører Omkvædet: „Saa væl kunna svennen sí rónir“ vistnok hjemme her.

A.

(Meddelt af Konen Torbjörg Haugjen i Skafsaa.)

1. Stíg lítén gjekk for sin moder at staa:
„No hev eg pröva mí rónir íaar.
Saa væl kunna svennen sí rónir.“
2. Eg slengde mí rónir tí líti Kjerstí;
dei falt ne sjaa 'a Ríkelí.“
3. „Gakk du deg í höieloft,
du rei upp silkjesengji saa högelege!“
4. Du rei upp silkjesengji saa högelege,
du legg deg nerí saa dödelege!
5. Um hó klappar deg unde kinni saa rüd,
alt ska' du liggje, som du va' no död!
6. Um hó klappar deg unde kinni saa hvid,
alt ska' du liggje, som du va' eitt lík!“
7. Han reidde upp silkjesengji saa högelege,
alt la' en seg nerí saa dödelege.
8. Hó klappa han unde kinni saa rüd,
alt laag han, som han va' död.
9. Hó klappa han unde kinni saa hvid:
„Kjære mín Stíg lítén snú deg no hit!“
10. „Eg ska' deg fyr din faderen klaga,
at eg maa 'kji naatteró fyr deg hava.“
11. „Klaga, klaga dæ, du maa!
eg stende saa næri, eg höyrer derpaa.“
12. Tílegt um morgonen, dagjen va' ljús,
daa va' Stíge lítén fyr kungen fús.

13. „Höyrer du kungen, eg vi' mæ deg tala:
eg maa 'kji naatteró fyr dí dótteri hava.“
14. Ríkeli stó inkji langt derífraa
uttafyr dynni aa lýdde derpaa.
15. „Dæ va' no sant, at eg ti deg gjekk;
ingjo kjærlegheit eg av deg fekk.
16. Dæ va' no sant, at eg innmæ deg laag;
ingjo kjærlegheit eg av deg saag.“
17. „Hav takk, Stíge líten, fyr saadan ei ære!
Ríkeli ska' vera dí hjertenskjære.
18. Hav takk, Stíge líten, fyr saadan ei trú!
Ríkeli ska' vera dí eigjo brúr.“
19. Der blei gle'i aa mykji gama,
Ríkeli aa Stíge líten drakk bryddaup ísama.
20. Der blei gle'i aa mykjen gný,
Ríkeli aa Stíge líten drakk bryddaup í bý.
Saa væl kunna svennen sí' rónir.

V. 3. L. 2 er vistnok uriktig indkommen fra V. 4. L. 1. Op-
rindelig har her maaske lydt:

du rei dí silkjesengji upp!

Jfr. følgende Vers af en utrykt norsk Vise (om Tórelfti aa
Skakjilokk):

„Eg va' meg í högeloft,
min broders seng sill' eg reie upp.“

Mellem V. 6 og 7 mangler et Vers, som maaske har lydt:

Han gjekk seg i høieloft,
han reidde sí' silkjesengji upp.

B.

(Fra Morgedal i Kviteseid.)

1. Ridderstíg rider alt over ei brú,
dei ramme róninn' kjem han í hug.
Den jomfru, den jomfru giver svennen orlov.
2. Han kasta dei róninn' paa liden Kjerstí,
men dei róninne falt paa kungsdótteri saa fín.

3. Ridderstíg spurde sin moder um raa:
„Eg hev forraatt kungsdóttari íaar.“
4. „Höyrer du sonen mín, fager aa fin,
du legge deg í sengji, lukkar dören din!“
5. „Bete raa eg selver kann:
eg salar út mín gangar, saa rí eg av land.“
6. „Du maa ríe, um du ví' no væri nmkring,
alt stende Ridderlíti för sengen din.“
7. Ridderstíg lýdde sin moders raa,
han la' seg í sengji, skreidde lokunne paa.
8. Ridderlíti klappa paa dynni mæ finganne smaa:
„Du stand upp Ridderstíg, skrei lokunn' ífraa!“
9. „Slett ingjen saa hev eg stevna lagt,
slett ingjen lukkar eg inn um natt.“
10. Ridderlíti mæ síne finganne smaa
hó skreidde dei lokunne baa te aa ífraa.
11. Ridderlíti sette seg paa sengjestokk,
hó leika mæ Ridderstígs gúle lokk.
12. Ridderlíti la' seg í sengji ne,
Ridderstíg han snúdde veggjen te.
13. Hó klappa Ridderstíg paa kinni saa rö,
men Ridderstíg laag, som han va' dö.
14. Tílegt um morgon, dagjen va' ljús,
Ridderstíg va' för kungjen saa fús.
15. „Eg helsar deg kungjen fager aa fin,
eg faar 'kje ró om natten for datteren din.“
16. Kungjen han heve paa sveinanne smaa:
„De be Ridderlíti innför meg gaa!“
17. Kungjen han ha' 'kje halltala ór,
för Ridderlíti steig paa góv.
18. „Höyr du Ridderlíti datteren min:
Ridderstíg klagar saa hart útpaa deg.
19. [Ridderstíg klagar saa hart útpaa deg:]
han faar 'kje ró om natten for datteren min.“
20. „Vist nokk va' dæ, at eg te haanom gjekk,
men ingjen góviljen eg av haanom fekk.
21. Vist nokk va' dæ, at eg mæ haanom laag,
men ingjen góviljen eg av haanom saag.“

22. „Takk Ridderstíg, för du va' meg saa tro,
tak saa min datter aa liv saa í ró!
23. Takk Ridderstíg, för du va' meg saa vis,
tak saa min datter aa liv saa mæ ære aa prís!“
Den jomfru, den jomfru giver svennen orlov.

V. 5. L. 1: selver; meddelt: selvar.

V. 9. L. 1: stevna; meddelt: stevnar.

V. 16. L. 1: heve; vistnok Forvanskning af det danske „heder“.

V. 16. L. 2: de; meddelt: du.

V. 18. 19 meddelt som ét (trelinjet) Vers.

V. 20 gjentages med forandrede Rimord: f6r ~ t6k.

XV.

Draugjen.

Denne Vise meddeles her, som jeg h6rte den af Konen Dagne Lid i Fyrresdal i 6vre Telemarken.

En *svensk* Optegnelse er trykt hos Arw. II, S. 451;

En *dansk* hos Vedel II, Nr. 5; Grundtvig, Danm. gl. Folkev. Nr. 91.

En beslægtet Vise findes hos *Tydsker, Vender og B6hmer*, se Danm. gl. Folkev. II, S. 498 f.

Den her trykte Optegnelse er fuldstændigere end den danske og svenske, som begge ende med Gjengangerens Tale. I Slutningen her er dog vistnok nogen Forvirring: Truslen, at den onde Kvinde skal brændes paa Baal, bliver ikke fuldbyrdet, men hun graves levende under Jord. Ogsaa skulde det vel være sagt, at den myrdede Husbonds Lig blev jordet i viet Muld. — Sprogformen er, som man ser, tildels unorsk. Man kan være i Tvil, om hele Visen er indvandret udenfra og det fremmede Klædebon da i Tidens L6b tildels er blevet forvandlet til et hjemligt, eller om vi her have en Blanding af en oprindelig norsk og en oprindelig fremmed (svensk eller dansk) Sangform.

1. Eg gjekk meg út saa seint um kvelli,
vill' seta mín hest í helle.
Saa vide ganger der orden af.
2. Daa eg kom í rosenlund,
den dõe mannen ti meg kom.
3. „Frú Ingjebjör mæ síne ternunne fem,
dei kvalte meg í ei silkjeseng.
4. Den svennen, som jeg trodde best,
den rider paa min blakke hest.
5. Han site fyre mítt bredden bór,
gjev míne smaabonni haaingsór.
6. Han ríc paa mín blakkji,
fangar ville dýr mæ mín rakkji.
7. Han ete mæ mín syllbúdde knív,
han söve mæ mítt vene vív.
8. Æ' du Herrepær í mí ætti,
du bere mítt maal ti retti!“
9. Herrepær blei í hugjen saa vrei,
han bar dæ líkje ó skógjen aa heim.
10. Herrepær kasta dæ líkje paa góv;
frú Ingjebjör blikna, hó svartna som jór.
11. „Æ' du frú Ingjebjör í dessi verkjó kjent,
saa sko' du visst blíve paa baale brent.“
12. Dei gjóre hó frú Ingjebjör saa mykje ímót,
dei gróve hennar livandes unde jór.
13. Dei gjóre hó frú Ingjebjör saa mykje mein,
dei gróve hennar livandes unde ein stein.
Saa vide ganger der orden af.

Omkvæd. ganger; meddelt: ganges. — orden af; meddelt: ordenar.

V. 1. L. 2. helle; jeg trode at høre helli.

V. 10. L. 2. blikna, hó svartna; maaske rettere: blikna aa svartna; jvfr. Landst. Nr. LXI, V. 6.

V. 11. L. 1: verkjó, saa meddelt. Maaske rettere verkó.

Líti Kjersti paa baalen.

Denne Vise, som jeg har hørt af Konen Torbjörg Haugjen i Skafsaa, er trykt paa *svensk* hos Arw. Nr. 48;

paa *dansk* hos Sv. Grundtvig, Danm. gl. Folkev. Nr. 108: „Ildprøven“.

De danske og svenske Optegnelser fortælle, at liden Kirsten, da hendes Uskyldighed er bevist, gaar i Kloster, og de danske tilføie, at hendes Fader og Fæstemand sørge sig til Døde. Slutningsverset i vor norske Vise er nat og ikke af gammel Malm.

1. „Tungt æ' dæ paa jóri aa liva
fyr den, som í sorgji æ' banga,
saa seie hó líti frú Kjersti,
æ' komi paa kvaar manns tunge.
Dæ æ' den sama sorg, dei hev meg paalogji saa lengji.
2. Dæ va' hennes sæle fairen,
han kjeme av tingji heim,
dæ va' líti frú Kjersti,
hó möter sin fader paa lei.
3. „Vælkomen æ' du mín sæle fairen,
vælkomen av tingji heim!
hott tíend va' der paa tingji ídag,
hoss liver mín festarsvein?“
4. „Du tar inkji líti frú Kjersti
tröa meg saa ímót;
eg heve sannhet ette deg spurt,
du hev drivi baa hór aa mór.“
5. „Gud bere deg mín sæle fairen,
som slike monne trú!
dæ æ' ei onno kvinne, som hev meg paalogji,
hó vi' mä mín festarmann bú.“
6. „Du tar inkji líti frú Kjersti
fagne no meg saa braatt;
der gjenge tolv riddarar paa skógjen út,
högge fyr deg brennandes baal.“

7. Saa tók dei 'a líti frú Kjersti,
sette hæna paa gangaren graa;
saa förde dei hæna paa skógjen út
alt ti den brennandes baal.
8. Der va' vent aa sjaa uppaa,
der folafóten rann,
endaa venare lýe paa,
lill' Kjersti í sýylen saang.
9. „Höyrer du dæ mín festarmann,
hott eg ví' deg no bea:
du hjelpe meg av denne jammerleg dö,
du læt meg paa jóri liva!“
10. Dæ va' hennes festarmann,
han tók hæna í sítt fang,
saa kastar han hæna paa baalen út,
der som dæ meste brann.
11. Saa tók 'en 'a líti frú Kjersti,
kastar hæna paa brennandes baal;
ellen den spratt líti Kjersti ífraa,
hó skadde inkji eitt einaste haar.
12. Saa tók 'en 'a líti frú Kjersti,
kastar hæna paa ellen den heite;
lill' Kjersti sat atte ei möy saa stolt,
aa ellen spratt langt burt í heió.
13. Gla blei hennes sæle fairen,
gla blei han, der han staar:
„No sér de adde, baa stóre aa smaa,
lill' Kjersti æ' logji paa.“
Dæ æ' den sama sorg, dei hev meg paalogji saa lengji.

Omkvædet nærmer sig i Lyd til det danske: „For den samme Sorgen haver i os (mig) voldet, en saa vene;“ jvfr. det svenske: Däth haar ingen vållet, uthan hennes ovän.

V. 1. L. 2: banga maaske forvansket af bundi.

V. 5. L. 2: slíke; vel rettere: slíkt.

V. 6. L. 2: der gjenge; vel rettere: dæ gjenge.

XVII.

Dei frearlausé menn.

Denne Vise kjendes ogsaa paa *Island*, se Islensk fornkvæði Nr. 6: „Kaupmanna kvæði“. Der heder det, at Snekken laa paa Havet i firti Dage. Da Hungren blev for svær, toge de ved det Raad at kaste Lod om, hvem af dem der skulde tjene de Andre til Føde. Syv Söstres Sönnér var der, som havde hverandre saa kjære. En Styresmand var der, som ingen Frænder aatte. Han gik frem og bad dem ei kaste Lod: han vilde tjene dem til Føde. De hug ham da ihjel.

Saa toge de Lever og Lunge,
de bare for Kongen unge.

Han vilde ikke smage den Føde, ti Manden havde været hans Styresmand. Han saa sig op i Sky og bad Gud i Himlen signe sig. Da saa han en fager Due flyve; han bød at bringe sig Pil og Bue: den Fugl vilde han have til Føde. Men Fuglen taler og siger: „Gode Ridder, lad mig leve! fagren Bör vil jeg eder give.“

Saaledes den første islandske Opskrift. Den anden fortæller, at Söstersönnérne kastede Lodderne saa, at Lodden traf Styresmanden, som ingen Frænder aatte: men för de fik taget ham af Dage, kom Fuglen og gav Bör, saa de kom hjem til Land.

Mærkelig nok finde vi ogsaa hos *Portugiserne* et Sidestykke, udgivet i tysk Oversættelse (efter Garrett, Romanceiro. Lissabon 1851) af F. Wolf, Proben portug. u. catal. Volksromanzen (i Sitzungsberichte der kais. Acad. d. Wiss. zu Wien. 1856. S. 103) No. 9: „Das Schiff Cathrineta“:

Meget kunde være at fortælle om Skibet Cathrineta.

War vor mehr als Jahr und Tagen,
hatten schon nichts mehr zu nagen,
hatten schon nichts mehr zu beissen.
Warfen Sohlen in die Salzbrüh'
um sie and'ren Tags zu essen;
doch zu hart die Solen waren,
konnten sie hinab nicht schlingen.
Loosen, wen's von ihnen treffe
auf der Schlachtbank zu verbluten:

auf den Capitain des Schiffes
ist das Todesloos gefallen.

„Klimm, erklimme, mein Matrose,
jenen Mast, den allerhöchsten!
Siehst du nicht die span'schen Küsten
oder Portugals Gestade?“

„Sehe weder span'sche Küsten,
weder Portugals Gestade;
seh' blos sieben blanke Schwerter,
dich zu tödten alle dreuend.“

„Auf, hinauf denn du, mein Lugmann,
klimm' auf jenes Topp, das höchste!
Siehst du nicht die span'schen Küsten
oder Portugals Gestade?“

„Jo jeg ser Land. Og under Orangetræet ser jeg tre Piger:
den ene sidder og koger, den anden spinder paa sin Rok, den fag-
reste staar grædende mellem dem.“ „Alle tre ere mine Døtre,“
siger Kaptainen. Han byder Udkikkeren den allerfagreste til Ægte
for, at han maa komme levende til Land; men hin afslaaer det. Kap-
teinen byder Guld, sin Skimmel, Skibet Cathrineta; men Alt forgjæves.

„Was verlangst du dann, mein Späher,
welchen Lohn soll ich dir geben?“

„Capitain, nur deine Seele,
um sie mit mir fortzuführen.“

„Heb' dich weg von mir, o Dämon!
der du wolltest mich versuchen.
Gott nur eigen ist die Seele.
und den Leib geb' ich dem Meere.“

In die Arm' nahm ihn ein Engel,
liess ihn nicht im Meer ertrinken.
Ein Gebrüll' entfuhr dem Dämon,
dass aufheulten Fluth und Winde.
Und des Nachts fand Cathrineta
an der Küste man geborgen.

„Tacitus har et Sagn fra England om, at nogle Folk i Hun-
gersnød paa Havet fortærede hinanden (Agricola, Cap. 28; jvfr. Grimm's

deutsche Sagen, Nr. 367), og samme Træk forekommer i den tyske Folkebog om Henrik Löve (Reichard's Bibliothek der Romane, VIII, S. 127), men noget Saadant er vel oftere virkelig indtruffet“ (Ísl. fornkv. I, S. 30).

Visen trykkes her, som jeg hørte den af Targjei Kosi i Vraadals Anneks i Kviteseid. — Omkvædet er forskjelligt fra det islandske. Efterslængen, som tildels er i dansk Form, gjenfindes i en dansk Vise om Magnus Aalegrevens Søn (Syv IV, Nr. 63. Abr. N. 195) saaledes: „De Aalegrevens (eller: Alf Greves) Sønner af Laaland bede om Freden.“ Ogsaa sammenligne man Omkvædet i Visen om „Signelill aa hennes synir“ (Nr. XX i denne Samling):

— Dei nórkledde menn. —

Fyr dei va' Adelgreivens synir av Nórlaand.

1. Dei fann seg paa saa gali eitt raa,
— Dei frearlaus menn. —
dei siglde seg út den jólenaatt.
Dei Angreis syninne av Nórlande bede om freden.
 2. Dei siglde seg paa eitt líti skjær,
í nje vintrar laag dei der.
 3. Dei laag der saa lengje,
dei aat upp baade segl aa strengjir.
 4. Dei aat upp balgjen av sítt svær,
dæ va' saa líti matevær.
 5. Dei aat upp skóen av sín fót,
dæ va' saa líti matevón.
- (Saa fandt de paa det Raad at kaste Lod om, hvem af dem der skulde tjene de Andre til Føde.)
6. Den fyste gullterning paa tavlbór rann,
dæ falt paa deires stýringsmann.
 7. Dei hoggje han sund í lytir sjau,
dei kasta han í ei grýte aa sau.
 8. Dei auste dæ upp paa eitt fat,
der kunne ingjen ete derav.
 9. Dei auste upp livr aa lungur,
dei bar for kungssonen den unge.
* * *
 10. „Du stend upp kungssonen fríe!
no blæse byrren den blíe.“

11. „Eg be'e ti Gud aa hellig aand;
no hev me ingjen stýringsmann.“
12. Der kom ei jomfrú í fremre stavn:
— Dei frearlaus menn. —
„Eg sko' vere dikkos stýringsmann.“
Dei Angreis syninne av Nórlande bede om freden.
(De kom vel til Lands og fik Naade for sine svære Synder.)

*

*

*

V. 1. L. 2: dei siglde seg út den jólenaatt. Heri turde ligge en Antydning af, at man hos os, ligesom i den portugisiske Vise, har tænkt sig, at de Seilende kom i onde Magters Vold; ti i Julenatten ere alle overnaturlige Væsener efter Folketroen især virksomme.

V. 5. L. 2. líti matevón, rimelig forvansket af líten matemón. Se I. Aasen Ordb. „matmun, matamun, m. nærrende Kraft i Mad.“

V. 8. L. 2: der kunne. Maaske rigtigere: dæ kunne.

XVIII.

Maria.

En i Middelalderen almindelig Tradition fortæller, at den hellige Magdalena, hvem man sædvanlig antog for den samme som Maria Lazarus's Søster, henlevede de sidste tredive Aar af sit Liv i en Bjerghule i Provence til Bod for sin Ungdoms Synder, plaget og fristet af onde Aander i Drageham, men kraftig hjulpen af de hellige Engle og Kristus selv, der flere Gange aabenbarede sig for hende og paa vidunderlig Maade opholdt hende.

I den her foreliggende Vise er dette Sagn behandlet og paa en eiendommelig Maade knyttet til den hellige Skrifts Fortælling om den samaritanske Kvinde ved Brønden, med hvem Magdalena er sammensmeltet (se Sv. Grundtvig, Danm. gl. Folkev. II, S. 530). Kvinden kaldes i de forskjellige Optegnelser Maria (i B forvansket til Margjit, i den vendiske Vise til Aria) eller Magdalena eller Maria Magdalena.

I *Sverige* er Visen en af de almindeligste Folkesange. Den er trykt som Flyveblad (1798 og 1802); i Atterboms poetisk Kalender f. 1816, S. 20; hos Afz. II, S. 229; Arw. Nr. 60. Andre Optegnelser haves i Haandskrift.

Paa *dansk* kjendes den kun i mangelfuld Skikkelse: Sv. Grundtvig, Danm. gl. Folkev. Nr. 98 (efter et Flyveblad og en Optegnelse fra Færøerne).

En *færøisk* Optegnelse er meddelt i Anmærkningerne til den danske Vise.

En *slavisk* Vise (fra *Mähren*: „Die Sünderin“ i tydsk Overs. i deut. Museum f. 1855, I, S. 262, jvfr. Haupt og Schmalers II, S. 314; *vendisk*: „Die Kindesmörderin“ hos Haupt og Schmalers I, Nr. 290. II, Nr. 197) behandler egentlig det samme Æmne, men har fjernet sig meget fra den oprindelige Form.

Ogsaa hos *Catalanerne* finde vi et Sidestykke: „Die heilige Magdalena“, i tydsk Overs. (efter Milá y Fontanals, observaciones sobre la poesia popular, con muestras de romances catalanes inéditos. Barcelona 1853) hos F. Wolf, Proben port. u. catal. Volksrom. Nr. 15. Her er dog Fortællingen om den samaritanske Kvinde ved Brønden ikke tilknyttet.

Visen er vistnok tildels bleven kjendt hos os fra dansk Tradition; i A ere mange danske Former indblandede, og den i det Hele ringeste Optegnelse C er næsten helt igjennem paa dansk.

A.

(Efter Sang af Torbjörg Haugjen i Skafsaa.)

1. Kvinna gjekk seg paa vegjen fram,
— Paa dómme. —
der möter hó Kristus, vaar frelsermann.
Tunga talar aa sjælen svarar paa dómme.
2. „Höyr du kvinne, hott eg spyre deg:
hev du inkji drikke fyr meg?“
3. „Hossi kann du drikke faa?
eg hev inkji anten fat hell skaal.“
4. „Visste eg, du va' ei möy saa klar,
saa ville eg drikke av di' lövar smaa.“

5. „Hjelpe meg Gud aa den hellig aand!
eg æ' ei möy saa klare som vann.“
6. „Sver 'kji, sver 'kji, dít arme bló!
du hev havt deg sönner to.
7. Sver 'kji, sver 'kji, dít arme lív!
du hev havt deg sönner trí.
8. Den fyste ha' du mæ din fader:
dæ va' synden hare.
9. Den andre ha' du mæ din broder:
dæ va' synden store.
10. Den tree ha' du mæ din sogneprest:
dæ va' synden allervest.“
11. Hun faldt paa sine bare kne:
„Herre Gud faders sön skrifte meg!“
12. „Du kann 'kji onno skrifti faa,
hell gange paa skógjen í aatte aar.“
13. Kvinna gjekk paa skógjen í aatte aar
iblandt lövur aa ulvar graa.
14. Hó fekk inkji anna ti mat
hell som baadi löv aa gras.
15. Hó fekk inkji anna ti drikk
hell den dugg, som falder paa lindekvist.
16. Kvinna gjekk seg paa vegjen fram,
saa möter hó den same mann.
17. „Höyr du kvinne, hott eg spyre deg:
hossi líkar du skrifti mi?“
18. „Saa líkar eg di skrifti gó,
som kvaar den dagjen ha' drukkji jól.
19. Saasaa líkar eg skrifti di,
som kvaar den dagjen ha' drukkji vin.“
20. „Líkar du mi skrifti saa,
— Paa dómmi. —
saa ska' du anden naade faa.“
Tunga talar aa sjælen svarar paa dómmen.

Om kvædets sidste Del gjenfindes i en (svensk og dansk) legendarisk Vise: „Den rige Mands Sjæl“ (Danm. gl. Folkev. No. 105), og i en lidt forskjellig Form i Draumkvæde (Landst. Nr. 7).

V. 4. L. 1. klar; Formen „kkaar“ vilde give bedre Rim. —
L. 2. di' löd næsten som de.

V. 11. L. 2. Gud faders sön; meddelt: Gud fader. En svensk Optegnelse har overalt i Visen „Gud fader.“

V. 13. L. 2. Torbjörg kvad engang: björnir for: lövur.

V. 14. L. 2. Torbjörg kvad ogsaa: hell hó maatt' eta baa löv aa gras. Andre, sagde hun, kvæde: hell som dæ visne lindeblad.

V. 17. L. 2 og V. 20. L. 1: mi; meddelt: di, udtalt næsten som de. Jfr. i den færøiske Vise: hvussu líkar tær skriftan mín.

V. 18 og 19. Jfr. Nr. XIII, B, V. 2.

V. 20. L. 2. anden maaske Forvanskning af endnu (enno). Jfr. i to svenske Optegnelser: ännu så skall du nåder få.

B.

(Optegnelse fra Hitterdal (Heitdal) af Organist Ludv. M. Lindeman.)

1. Stöls Margjit hó gjekk seg í spaserang,
saa mötte dæ hennar ein gaamaal mann.
Sjöl træder hó dögga 'ta jóra.
2. „Aa Margjit, aa Margjit,
hokken möyast æ' í dette land.“
3. Hó svór seg ífraa su te nór,
at hó va' möy som klare sól.
4. Hó svór seg ífraa öst te vest,
at hó va' möy a dei öllo best'.
5. „Margjit, Margjit, du taalaa 'kje saa!
for dæ æ' no dín frelser, du taalaa mæ no.“
Sjöl træder hó dögga 'ta jóra.

* * *

Omkvædet gjenfindes i to svenske Optegnelser: Sjelf træder hon daggen af jorden [ned].

V. 1. L. 2: ein gaamaal mann. Saaledes ogsaa i den vendiske Vise.

V. 2 er forvansket og ufuldstændigt, men jeg kan ikke bestemme, hvordan det egentlig skulde lyde.

C.

(Fra Sellgjord.)

1. Maria hó seg út paa vegjen gaar,
— Herre Gud tröste den som er bange! —
aa Kristus i möte for hende mon gaa.
Ti sorgen den tvinger saa mange.
2. „Maa jeg drikke udaf spanden din?“
„Nei jeg vil gaa hjem etter söllkannen min.“
3. „Saa godt drikker jeg udaf spanden din.
som andre drikker af söllkannen din.
4. Hör nu Maria, hvad jeg siger dig:
hvor er de tre börn, som jeg gav dig?“
5. Maria begyndte at forsværge sig:
„Börn har aller vore födde af mig.“
6. „Det förste havde du med din fader saa kjær,
det andet havde du med din broder saa nær.
7. Det tree havde du med din sogneprest,
men da gjór' du synden allerstörst.“
8. „Hörer du Kristus, du raader mig bod!
min sorg den er bleven i hjertet saa stor.“
9. „Jeg kan ikke raade dig anden bod,
end du gaar syv aar ville paa denne jór.
10. Du skal ikke andet til föde faa,
end du skal æde af buskene smaa.
11. Saa godt spiser du udaf buskene smaa,
— Herre Gud tröste den, som er bange! —
end da du laa hvilte paa skarlagen blaa.“
Ti sorgen den tvinger saa mange.

*

*

*

I Omkvædet: bange, meddelt: bangen.

V. 11 er forvansket; de to Linjer passe ikke sammen og maa egentlig höre til forskjellige Vers.

XIX.

Unge Vaakukadd.

Paa *svensk* er Visen trykt hos Afz. Nr. 56 (efter tre ufuldstændige Optegnelser). Hittebarnet kaldes her Carl Vågeman. Slutningen synes tildels at være laant fra en beslægtet Vise (dansk: unge Akselvold, Syv II, Nr. 12): Carl spørger:

Och medan du är kära moder min,
hvem skall jag då helsa för faderen min?

Hun siger, at det er Kongen; Karl gaar ind for denne, drager sin blanke Kniv og truer ham til at trolove Moderen. — Hos Arw. Nr. 58 er trykt en Optegnelse fra Östergötland, hvor Hittebarnet faar Navnet Pehr Wattenman. Kongsdatteren dømmes til at brændes paa Baal; Pehr løfter selv sin Moder derop.

Men när som den elden var brunnen i glöd,
då satt den jungfrun båd' fager och skön.
Der kommo två dufvor från himmelen ned,
när de foro upp, så voro de tre.

Desuden meddeles hos Arw. Slutningsversene af en anden Optegnelse fra Östergötland. Den har Navnet Carl Wägerman, væsentlig samme Omkvæd, som vor Vise: „Så löndelig bär hon sorgen,“ og slutter paa lignende Maade:

„Förr än ni skall låta stöpa min moder en kjortel af bly,
ja, förr skall vi åt fremmadt land fly.“

Paa *dansk* findes Visen hos Syv IV, Nr. 16 og hos Abr. IV, 55. Her beder Hittebarnet blot Karl og Faderen Herr Styge. — Da Alt er opdaget, vil Kongen lade sin Datter brænde eller sende til Hedenkongen, men hendes Søn beder:

„Ak nei, med min Moder handler ei saa!
giver hende Herr Styge, det er mit Raad.“

Denne Vise ligger til Grund for et i sin Helhed sikkerlig ufolkeligt Sagn om Rosenkransernes Familie, som Hofmann (histor. Efterr. II, 136) meddeler efter „en haandskreven Historie over de Rosenkransers og Stygers Historie“ (derefter hos Thiele, Danm. Folkes. I, 136 ff.).

Jeg har hørt Visen af Konen Tone Vistadbakkjen i Mo, født i Skafsaa. Hun forklarte Navnet Vaakukadd ved „en Stok, som holder sig over Vandet med den ene Ende, ei ret flyder og ei ret synker“; det er at udlede af vaka, holde sig over Vandet, ikke synke (I. Aasen Ordb.) og kadd eller kall, en Træstamme, men har derhos Lydlighed med det svenske Vågeman.

Flere Spor i den her foreliggende Optegnelse synes at antyde, at Visen er indkommen til os fra svensk eller dansk Tradition.

1. Kungens son av Engeland,
— Í ödemark. —
han lokka saa vent eitt liljevand.
Í löyndóm ber hó sorgjir.
2. Han lokka hæna saa lengji,
alt baadi mæ sess aa sengjir.
3. Han lokka hæna baa títt aa traatt,
alt ti han hennes vilji ha' faatt.
4. Naar han hennes vilji ha' faatt,
saa reiser han udaf lande braatt.
5. Hó gjekk mæ baan í maanar ní,
saa föder no hó eitt kind saa frítt.
6. Hó breidde út sí kaapa blaa,
saa födde hun deilig sön derpaa.
7. Hó læste upp sítt forgylte skrin,
der la' hó í dæ kind saa frítt.
8. Hó sette í sín' nyklar smaa,
saa skúva hó dæ paa bylgja blaa.
9. Hó skúva skrine paa bylgja blaa,
Jesus Kristus sette hó paa.
10. Kungen monne seg úte staa,
saa saag han dæ skrine paa bylgja blaa.
11. Kungen gjekk seg ne ve strand,
saa kom dæ skrine skríands tí land.
12. Kungen han tók dæ skrine, han saag derí,
saa laag der í eitt kind saa frítt.
13. „Dæ sér eg paa dí lúve,
dí móer æ' ei frúve.

14. Dæ sér eg paa dín reivi,
dín faer æ' ein greivi.
15. Dæ sér eg paa dín lindi,
dí móer heve deg bundi“.
16. Han tók 'en upp, han gav 'en navn,
han kadda haanom unge Vaakukadd.
17. Han tók 'en upp, han bar 'en heim,
han voks no upp ti saa gill ein svein.
18. Han voks no upp, han blei saa stór:
„Den giver jeg dig min datter god.“
19. Dei laga ti bryllaups í maanar ní,
men alli saa ville hó síne brúklæi sý.
20. Tre'e dagjen mót kvelli,
saa tók dei brúri mæ velli.
21. Brúri sette seg í sengji:
„Hossi sko' eg ti deg vende?
22. Hossi sko' eg ti deg snú?
du æ' no sæle sonen mín.“
23. „Gud forlaate deg moderen mín!
du ha' maatt' sagt ti ígjaar fyr kyrkjedynn.“
24. Tilegt um morgon, dæ va' ljúst,
kungen va' í brúrehús fús.
25. „Moren, moren, unge maag!
hossi likar du giftarmaal?
26. Moren, moren, maagjen mín!
hossi likar du unge brúr dín?“
27. „Eg maa no inkji dín maage vera,
eg maa no helle dín góson vera.“
28. Kungen han blei saa ille ve ór,
den brjóne mjöen han spilte paa bór.
29. Kungen han hutta paa sveinanne smaa:
„De gjeng at skógjen, de høgge baal!
30. De høgge baal av björkji!
der hitar varmen sterke.
31. De høgge baal av apall aa eik!
der stend av ellen baadi sterk aa heit.“
32. „De sko' slett inkji mí móer brenne,
men hæna av landi sende.“

33. Dei sendte hæna saa langt av land,
 — Í ödemark. —
 at ingjen ti hæna spyrje kann.
 Í löyndom ber hó sorgjir.

V. 9. Jfr. Arw. V. 4:

Hon sköt det skrin allt ut ifrån land:
 „Och herre Gud vare din styresman!“

Hos Syv V. 11:

Hun kasted det skrin saa langt fra sig:
 „Den rige Krist befaler jeg dig.“

V. 22. L. 1. ti deg snú; snú ti dín vilde give Rim.

V. 26. Følgende Stump af denne Vise er meddelt J. Moe af Anne Lillegaard i Eidsborg:

„Gud moren, moren, maagjen mín!
 — Í ödemarkji. —
 hosse líkar du gifta dí?“
 Í löyndóm ber hó sorgji.
 „Saasaa líkar eg gifta gó,
 — Í ö. —
 som kvaar dagjen drikke jól.“
 Í l. b. h. s.

Det sidste af disse Vers er urigtig indført her fra Visen om Ólav aa Kari (Nr. XIII i denne Samling, B, V. 2).

V. 28. Verset gjentages med forandrede Rimord derve ~ ne.

XX.

Signalill aa hennes synir.

En *islandsk* Opskrift af samme Vise (paa tolv Vers) omtales i antiqv. Tskr. 1849—1851, S. 258. Den begynder:

Kristin aatte Sønner tre,
 aldrig maatte hun dem alle se.

Kristin og hendes Terne grave op en Orm af Jorden og brygge „Svigevin.“ Hun byder sin Søn at drikke af denne „Helsevin“; han beder hende drikke først af Hornet, men hun siger, at hun ikke tør, ti „Fastedag er idag.“ Da det led ad Morgen, drak hun, og straks Drikken „kom á barka, þá sprakk hennar hjarta.“

Følgende *svenske* Optegnelse (fra Wermland) er trykt hos Arw. Nr. 89:

1. Fru Gundela hon går sig till bergrummet fram:
— Tungt faller mitt unga lif. —
„Hur skal jag få lifvet af styfsöner min?“
Men hon förråder sitt unga lif.
2. „Åh! gå du dig till lunden
och tag der den ormen i slungan!“
3. Fru Gundela hon gick sig i lunden,
der tog hon den ormen i slungan.
4. „Välkomna hem kär söner min,
för er har [jag] brygt både mjöd och vin.“
5. „Och har vår mor brygt mjöd och vin,
så måste hon också dricka oss till.“
6. „Jag aldrig har druckit öl eller vin,
och intet vill jag nu dricka er till!“
7. „Och hvarför så, och hvarför det?
drick oss nu till som kär styfmor plär!“
8. Och första drick hon af silfkannan drack,
— Tungt faller mitt unga lif! —
hennes ögon de lycktes och hjertat det sprack.
Och hon förrådde sitt unga lif.

Uagtet Visen vistnok ikke oprindelig hører hjemme i Norge, er dog vor Optegnelse den fuldstændigste; men ogsaa i den synes Meget at være udfaldet. — Den for den eiendommelige Begyndelse stemmer overens med foregaaende Vise, ja endog Navnet „Vagerleg Alv“ (V. 9) minder om Wågerman i en svensk Optegnelse af Nr. XIX. — Naar den svenske Opskrift siger, at det er Stifsöner, som Fru Gundela vil forgive, turde dette være et Forsøg paa at motivere den onde Daad, som først er indbragt, efterat den ægte Sagnform var glemt.

Det kan mærkes, at der i Visen findes flere Spor af Katholi-

cismen (V. 5. 19). — Den Tro, at man pleiede at tilberede Gift ved at lægge et giftigt Kryb i en Drik, forekommer paa flere Steder; se W. Scott i Indledningen til Balladen „Lord Randal“ (Minstrelsy, i poet. works, Udg. af 1833, III, S. 43).

(Efter Sang af Torbjörg Haugjen i Skafsaa.)

1. Signelill sit í búri,
— Dei nórklaedde menn. —
hó sýr dei segli saa príude.
Fyr dei va' Adelgreivens synir av Nórlaand.
2. Hó sýr dei segli baa gúle aa grön',
dei sýdde hó fyr síne synir í lön.
3. Signelill breier út kaapa blaa,
tvaa deilige synir hó fódde derpaa.
4. Hó sveipte dei í ermeln,
hó la' dei í eitt forgylte skrin.
5. Hó la' mæ dei dei höge vaksljús,
fyr dei ha' inkji vori í Gudshús.
6. Hó bar dæ skrini ne at straand,
hó skúva dæ saa langt ífraa land.
7. Greiven gjekk seg der útmæ straand,
saa saag han dæ skrini, kom fljótands ti lands.
8. Han tók dæ upp, han saag derí,
tvaa deilige synir laag derí.
9. Han tók dei upp, han gav dei navn,
han kadda dei unge Vagerleg Alv.
10. Han fódde dei upp, ti dei blei stóre,
daa ville dei víkje sin moder.
11. Signelill gjekk seg paa höieloftsbro,
saa saag hó dæ skipi, paa havi fór.
12. Signelill gjeng at lyngji,
saa höyrer hó ormen syngje.
13. Hó tók han upp aa bar han heim,
líksom dæ ha' vori han vene svein.
14. Hó sau den ormen saa lengji,
ti kjöti losna fraa beini.

15. Hó sau han í ei ponne,
hó sila dæ at ei syllkonne.
16. Hó tók syllkonna í sí haand,
saa gjeng hó seg der ne at straand.
17. Hó sendte dæ ti den yngri,
han tók ímót den eldri.
18. „Kjære mí moder drikk no fyrst!
kvendi dei æ' morgótyst.“
19. „No æ' Maremess visse,
at kvendi maa 'kji mjöen drikke.“
20. „No æ' Maremess visse ti,
at móiri ska' drikke sí' syninne ti.“
21. Hó tenkte, hó sill' drikke saa granni,
dæ sill' 'kji koma inn paa tanni.
22. Just kom dæ inn paa tunge,
dæ sprakk baadi livr aa lungur.
23. „Nó sér de dæ adde, baad' stóre aa smaa,
at móiri ví' síne synir forraa.“
24. Saa stýrde dei sí snekkja fraa land,
— Dei nórkledde menn. —
dei stýrer 'a heim ti sítt faders-land.
Fyr dei va' Adelgreivens synir av Nórlaand.

Om kvædet. nórkledde maa være forvansket; maaske af nórlenske. — En lignende Efterslæng findes i Visen om „dei frearlausé menn“ (Nr. XVII i denne Samling) og i en dansk Vise om Magnus Aalegreivens Søn (Syv IV, Nr. 63).

V. 5. Jfr. Syv IV, Nr. 16. V. 8.

V. 9. L. 2. „unge Vagerleg Alv“ synes at være ét Navn; dette tyder paa Sammenblanding med foregaaende Vise.

V. 17. Listig rækker hun Kanden til den godtroende yngre Søn, men den ældre mærker Uraad og griber den.

XXI.

Den víse kvinna.

Et Vers af en *norsk* Optegnelse af denne Vise (fra Mo) er trykt i Lindemans norske Fjeldmel. I, Nr. 217.

Paa *svensk* haves den hos Afz. sv. folkv. Nr. 63; hos Afzel. Sagohäfd. IV, S. 195; flere utrykte Optegnelser findes i Cavallius og Stephens's Samling (se Danm. gl. Folkev. II, S. 663). Ogsaa her finde vi Omkvædet: „I beden alla väl för unge konung Erik.“ — At Erik XII Monssöns og hans Gemalindes Död (1358) skulde være det historiske Factum, som ligger til Grund for Visen, tør vi vistnok ikke med Schröder (hos Afz. sv. folkv. anf. St.) antage, men mulig kan den af Folket have være henført til dette Kongepar.

Paa *dansk* findes den i en temmelig afvigende Skikkelse hos Vedel II, Nr. 24; i Danm. gl. Folkev. Nr. 42. Det er her en Havfrue, som forudsiger en Dronning hendes Död og hendes Sønners Skjæbne; Vedel erklærer i sin Overskrift denne Dronning for Valdemar Seiers Hustru Dagmar.

Visen er vistnok kommen til os fra Sverige, i hvilken Henseende man især maa mærke Navnet Erik i Omkvædet; Sprogformen er vel ogsaa et Vidne om, at den ikke er oprindelig norsk.

(Efter Sang af *a.* Torbjörg Haugjen i Skafsaa. *b.* Tone Vistad-bakkjen i Skafsaa. *c.* en Kone i Laardal. *d.* en Kone i Morgedal i Kviteseid.)

1. Kungen aa droningji sikje for bór
— Vi ere no de löverne falne. —
dei snakkar saa mangt citt skjemtands ór.
I bede saa væl for den unge kung Eirik!
2. Kungen aa droningji drakk mjö aa vin,
droningji hó fedder taarir paa kinn.
3. Kungen han talar ti droningji saa:
„Kví fedder du saa modig taar?“
4. „D'æ' no 'kji under, um eg fedder taar,
d'æ' meg spaatt, eg bli enkje íaar.“
5. „Hott folkji dei seie, hott folkji dei spaar,
d'æ' 'kji bare ein, som fyre dæ raar.“
6. „Her heve komi ei ný víse kvinne í bý,
den seie sant aa slett inkji lýg.“
7. Kungen han talar ti smaadregjen saa:
„Du beder den víse kvinna inn for meg gaa!“

8. Kungen han ha' inkji halltala ór,
den víse kvinna hun steddés for bór.
9. Kungen han klappa paa silkjebenk:
„Hör i skjön jomfru, i hviler paa den!“
10. „D'æ' 'kji gott aa kvíle seg der:
der ligge unde eitt nakji svær.“
11. Kungen han klappa paa silkjestól:
„Sid ned skjön jomfru aa hvil dín fót!“
12. „D'æ' kji gott aa kvíle derpaa:
der ligge unde dei knívanne smaa.“
13. Kungen han klappa paa silkjeseng:
„Kan i hvile, saa hvil paa den!“
14. „Dæ æ' gott aa kvíle derí:
der ligge unde dei gullringar ní.“
15. „Veit du no detta, saa veit du no mei,
saa kann du seia meg skjæbner flei.“
16. „D'æ' 'kji gott aa seia ífraa:
dín bróer han stend aa lýer uppaa.“
17. „Kjære mín bróer, du gakk fraa mítt bór!
mæ eg talar mæ víse kvinna eitt ór.
18. Veit du no detta, saa veit du no mei,
saa kann du no seia meg skjæbner flei.
19. Veit du no detta, saa veit du no mei,
saa kann du no seia, naar eg sko' döy.“
20. „Maremess um vaaren saa æ' du rüd,
Mikkjelsdag um hausten saa æ' du död.
21. Maremess um vaaren ein kunge saa boll,
— Vi ere no de löverne falne. —
Mikkjelsdag um hausten saa ligge du í moll.“
I bede saa væl for den unge kung Eirík!

Omkvædet efter *a*. Dets første Del er overalt forvansket. *b*. Vi ere av dei levne som falne. *d*. Saa er dæ, naar de löverne falne. I Vraadal hørte jeg: Vi høre de lövene falde. Lindeman: Vi høre naar elleve örne faldne. De sidste Ord har vel egentlig (paa svensk) lydt: de löfven falna. — Omkvædet sidste Del. *d*. Vi (for: I). *b*. I bede saa væl alt um d. u. k. E.

I Vraadal hörte jeg: Vi vide saa væl alt um d. u. k. E. —
Lindeman: Alt om d. u. k. E. *c* har følgende Omkvæd:

— Vi vet dæ saa væl. —

Vi vet dæ saa væl um unge kung Eirík.

V. 1. L. 2. *a*. gamalt ór; bedre: gamas ór, jvfr. Syv IV, Nr. 42, V. 1.

V. 2 kun hos *a*.

V. 3 L. 1. *c*: te dronningen sin. *d*. te droningji sí. —
L. 2. *b*. hvi felder i nu s. m. en taar. *c*. hvi renner no deg
dei taarir paa kinn. *d*. kví renn dei stríe taarinn' p. k.

V. 4. L. 1. *d*. Væl dei taarinne renne maa. — L. 2. *c*.
eg æ' spaadd ei enkje faar.

V. 5 mangler hos *c*. — *b*:

Menneskene hette aa folkerne spaar,
men d'æ' 'kji hot ein, som fyr dæ raar.

„hette“ er vel Forvanskning af „gjette,“ eller af „ætla“; jvfr.
færøisk: „menneskjan ætla, men harrin rædur.“

d: Lat folkje sladre, lat folkje spaa,
d'æ' 'kje bare ein, som føre dæ raar.

V. 6. L. 4. *a*. kvinde (og saa overalt). *d*. nýe víse kvinnur.
Efter V. 6 har *c* følgende Vers:

Alle spaakjeringar lader jeg brænde,
eg nýter den lykka, min Gud mig sender.

V. 7. L. 1. *b d*. hutta (*d*. heve) paa sveinanne smaa. *c*.
bee dei svennanne. — L. 2. *b c*. de (for: du). *d*. dei kvin-
nunne.

V. 8. mangler hos *d*. L. 1. *c*. úttala. L. 2. *c*. stende for
kungjens bór.

V. 9. L. 1. *b d*. forgylte benk. L. 2. *b c*. du sit skjön
jomfrú (*c*. víse kvinna) aa hvil paa den. *d*. kjære míjom-
frú du kvíler p. d.

V. 10. L. 1. *b d*. dæ vøre fulla gott aa kvíle paa den.
c. d'æ' no væl gott aa hvile derpaa.

L. 2. *b*. dei sværi fem. *c*. dei sværi smaa. *d*. dei ní-
vanne fem.

V. 11. 12. mangler hos *c*. *b d* har V. 11. 12 foran V. 9. 10.

V. 11. L. 1. *d*. ein forgylte stól. *b*. sette fram ein f. s.

V. 12. L. 1. *bd.* dæ vðre fulla gott. *d.* kvíle sín fót.—
L. 2. *d.* dei gullringanne tvaa.

V. 13. L. 2. *c.* du sit víse kvinna aa hvil deg í den.
d. kjære mí jomfrú du kvíler derí.

V. 14. L. 1. *b.* paa dí. *c.* í den. — L. 2. *c.* fem (for: ní).
d. sværi ní.

V. 15 mangler hos *ad.* L. 1. *c.* visste. L. 2. *c.* naar eg
sko' døy.

V. 16 mangler hos *ad.* L. 1. *c.* for deg spaa.

V. 17. L. 2. *c.* mæ víse kvinna seie meg nokle ór.

V. 18 kun hos *b.*

V. 19. L. 2. *a.* ho dag eg sko' døy. *d.* ho tí.

V. 20. L. 1. *b.* ein kunge saa rōd. *c.* æ' du kunge saa
ven. L. 2. *bd.* hōsten. *b.* ligger í dōd. *c.* saa ligge du í lík.

V. 21 mangler hos *ad.* Disse have derfor følgende Vers:
Maremess um vaaren saa æ' du hvid (*d.* kvít),
Mikkjelsdag um hausten (*d.* hōsten) saa ligger (*d.* æ') du lig
(*d.* lík).

XXII.

Ólov Agjisdóttir.

Visen haves ogsaa i *Danmark*, hos Syv IV Nr. 96; Abr. II, S. 284: „Ellen Ovesdatter,“ og er der stedfæstet til Jylland. Ellen Ovesdatter er kommen saa vidt i Ord: ikke for Guld eller Jord, men mer for hendes fagre Haar. Herr Magnus (vor Vises Ólav í Stran-debý) vil ride til Verslevgaard (paa Mors) at gjæste hende.

Der han kom til Sallingsund,

da spurde han til Ty:

„Monne Herr Ove være hjemme

eller er han dragen af By?“

Og vi ere Jomfruens Mænd.

Færgemanden svarer: han drog af By igaar. Herr Magnus gaar til Kirkestette, binder der sin Hest og gaar saa ind i Kirken.

Alt da stod de skjöne Jomfruer,
 og hver hos Moder sin,
 foruden Ellen Ovesdatter,
 og hende randt Taare paa Kind.

Traadde han over Skammel
 og vel over flere end to:
 „Staa op Ellen Ovesdatter
 og giv mig eders Tro!“

Det da svared den skjöne Jomfru,
 og hende randt Taare paa Kind:
 „Jeg er ikke Ellen Ovesdatter,
 jeg er hendes Tjenestekvind’.

Laant saa haver jeg Hoser
 og laant saa haver jeg Sko,
 og laant saa haver jeg Hovedguld,
 og derfor stander min Tro.“

Hun giver Sognepræsten en Guldring, at han skal læse den lange Læst, og skjult i graa Kappe gaar hun ud af Kirken. Paa Magnus's Hest rider hun til Sallingsund og byder Færgemanden rig Gave for at føre hende over.

Der hun kom der midt paa Sund,
 da slog hun ud sit Haar:
 „Hører I det, Herr Magnus!
 jeg bliver end Mø i Aar.“

Der hun kom over Sallingsund,
 der vifted hun med sin Hat:
 „Far nu vel, Herr Magnus!
 jeg bliver end Mø i Nat.“
 Og vi ere Jomfruens Mænd.

Peder Syv siger, at han har fundet i Slægtbøger, at Ellen var en Datter af Ove Lunge til Klausholm, og at Begivenheden skal være foregaaet ved Aar 1386.

Navnet Strandebý i vor norske Vise peger vel ogsaa hen til Jylland. Det samme Stedsnavn forekommer i et Brudstykke af en

gammel jydsk Kjæmpevisе (Sv. Grundtvig, Danm. gl. Folkev. II, S. 647). I Aarhus Stift, Mariager Amt ligger Strandby Sogn og Strandbygaard, der alt Aar 1416 findes omtalt som adelig Sædegaard (Pontoppidan, dansk Atlas IV, S. 565). I Ribe Stift, Bøvling Amt ligger Sædegaarden Strandbjerggaard, som efter Pontoppidan (d. A. V, S. 859) uden Tvil er den samme, som Hvitfeldt kalder Strandbygaard og opregner blandt de Gaarde, der forudm hørte til Bispestolen i Ribe og ved Reformationen 1536 hjemfaldt til Kronen. — Enkelte danske Former i de her benyttede Optegnelser vidne med om, at Visen er kommen sydfra.

(a. efter Sang af Ingjebjörg Sandvik i Mo. b. af Ingjebjörg Troddedal i Mo. c. af Liv Aarmote i Mo. d. ufuldstændig Optegnelse fra Vinje.)

1. Dæ va'n Ólav í Strandeby,
han site fyr breie bór:
„Kví trú Ólov Agjisdóttar
hev komi saa haagt paa ór?“
Eg ville, hó va' mi den rósi.
2. „Hó hev inkji komi saa haagt paa ór
anten fyr gull hell jór,
men hó hev komi saa haagt paa ór
fyr dæ, hó helle seg gó.
3. Hó hev inkji komi saa haagt paa ór
anten fyr gull hell fe,
men hó hev komi saa haagt paa ór
fyr dæ, hó helle seg ven.“
4. Dæ va'n Ólav í Strandeby,
han salar út gangaren graa:
„No ví' me ríe 'kon upp í land
Ólov Agjisdóttari sjaa.“
5. Dæ va'n Ólav í Strandeby,
han kjeme seg ríand í gaar;
úti stó Ólovs moder,
hó va' væl sveipt í maar.
6. „Höyrer du Ólovs moder,
hott eg spyrje ví' deg:
æ' inkji Agji heimi
aa Ólov dótte dí?“

7. „Agji 'en æ' inkji heimi,
han rei seg her burt unde lí;
folkji dæ heve ti kyrkja reist
aa Ólov dæ vene vív.
8. Agji 'en æ' inkji heimi,
han rei seg her burt under ðy;
folkji dæ heve ti kyrkja reist
aa Ólov den vene möy.“
9. Dæ va'n Ólav í Strandeby,
han kjeme seg at kyrkjele,
der set 'en ne sitt góe svær
aa gangaren bind 'en derí.
10. Dæ va'n Ólav í Strandeby,
han kjeme seg í kyrkja inn;
der smíler saa mang ei fine jomfrúve
alt unde dæ skarlakskinn.
11. Dæ va'n Ólav í Strandeby,
han helsar blandt mykji kvendi,
fyrutta Ólov Agjisdóttar,
hó skjúler seg fyr hass hendar.
12. „Du tar inkji, Ólov Agjisdóttar,
skjúle deg fyr hendanne mí';
eg hev a sétt dæ kvindekjön,
som æ' mykji skjönar hell du.“
13. „Du tar inkji, Ólav í Strandeby,
spotte meg blandt mykji kvendi;
du sko' inkji liva den æredage,
at eg boinne ti deg sender.
14. Du tar inkji, Ólav í Strandeby,
spotte meg út saa víe;
du sko' inkji liva den æredage,
du söve mæ frúvas síe.
15. Du tar inkji, Ólav í Strandeby,
spotte meg saa av harm;
du sko' inkji liva den æredage,
du söve paa frúvas arm.“

16. „Höyr du Ólov Agjisdóttir,
vi' du no vera min kjæra,
kvaar den fing uppaa dí haand
sko' ringar av röde gull bera.“
17. Dæ va' Ólov Agjisdóttir,
hó la' mæ sí terna raa:
„No vi' me okkon ó kyrkja gange,
saa Ólav 'en sko' 'kon 'kji sjaa.“
18. Dæ va' Ólov Agjisdóttir,
hó taalde upp dei peninganne mange,
dei gav hó den sóknepreste,
fyr hó maatte ótó kyrkja gange.
19. Hó tók citt gullband av sín barm
aa gav den sókneprest:
„No gjer du dæ fyr mínne skuld,
at du helle den lange tekst!“
20. Dæ va' Ólov Agjisdóttir,
hó kom seg at kyrkjele,
der braut hó sunde hass góe svær,
hass gangaren slepte hó lös.
21. Hó löyser adde dei raske folar,
som der stó bundne í band,
saa tók hó Ólavs í Strandeby,
paa den rei hó ti strand.
22. Dæ va' Ólov Agjisdóttir,
hó kom seg ne at strand,
adde dei snekkjur, fyr landi laag,
dei skúva hó heilt út paa vann.
23. Dæ va' Ólov Agjisdóttir,
hó skúvar sí snekkje paa fjór;
sí terne set hó í fremri stavnen
aa sjóv hó fyr aaró rór.
24. Dæ va'n Ólav í Strandeby,
han kom seg at kyrkjele,
sunde va' broti hass góe svær,
gangaren den lóp lös.

25. Dæ va'n Ólav í Strandebý,
han glaapte seg út paa fjór:
„Hott æ' dæ fyr eitt forgylte flöy,
som glimar som morgósól?“
26. „D'æ' inkji forgylte flöy,
som glimar som morgósól,
men d'æ' Ólovs gúle haar,
du sér dera útpaa fjór.“
27. Dæ va'n Ólav í Strandebý,
síne hendar í taarinne vrei:
„Ha' eg vori útpaa fjóren mæ deg,
du ha' snart silt komi heim.“
28. Dæ va'n Ólav í Strandebý,
síne hendar í taarinne tvó:
„Ha' eg vori útpaa fjóren mæ deg,
du ha' 'kji silt seti rótt.“
29. Dæ va' Ólov Agjisdóttir,
hó vikta mæ kvíte haand:
„Far væl Ólav í Strandebý!
eg reiser paa eitt anna land.“
30. Dæ va' Ólov Agjisdóttir,
hó lyfte paa høian hatt:
„Far væl Ólav í Strandebý!
du sōv inkji mæ frúva ínaatt.“
Eg ville, hó va' mi den rósi.

Omkvædet. *bd*: Eg ville, hó va' mi aa den rósi. *ac*:
Eg vi' lova mi aa den rósi. Det norske Omkvæd staaer mer i
Forbindelse med Visens Indhold, end det danske.

V. 1 mangler i *d*. L. 2. *ac*: fy (saaledes overalt for fyr). *b*:
breian. L. 3. *a*: men hoss trú dæ bere ti. L. 4. *c*: æ' komen.

V. 2. Mangler i *d*. L. 1 og 3. *c*: æ' komen. L. 4. *b*: helle
seg fyr gó. *c*: hó æ' stolt aa gó.

V. 3. Mangler i *cd*. L. 4. *b*: helle seg fyr ven.

V. 4. L. 1. *d*: Strandbý (og saa overalt). L. 3. *a*: no vi'
eg meg at kyrkja ídag. *d*: no vi' me okkon ti kyrkja reise.
L. 4. *d*: Aalov (og saa overalt). *b* har dette Vers saaledes:

Dæ va' Ólav í Strandeby,
han skúta sí snekkja fraa land,
daa ville han sigle her uppaa land
aa feste de deilig liljevand.

V. 5. L. 2. *d*: gar. *c*: han rei seg at borgegaar. L. 4. *c*: hun var. *d*: maal.

V. 6. L. 1. *c*: Eg helsar deg. L. 2. *b*: spyrje deg ví'. *d*: talar tí deg. *c*: aa saa talar eg tí deg. L. 3. *a*: Agjir. L. 4. *b d*: dæ vene vív.—*b*. har herefter et ligelydende Vers, kun med Rimet: maa ∞ den vene möy.

V. 7. Mangler i *c*. L. 2. *b d*: her sör (*d*: sö) unde (ligesaa i V. 8). L. 3. *d*: alt fókkji. *b d*: í kyrkja gjengji.

V. 8. L. 2. *c*: her uppunder. *a*: (forvansket) undi röy. L. 3. *b c d*: æ' í kyrkja gjengji. — *a* har endnu et ligelydende Vers, kun med forandrede Rimord: burt paa land ∞ dæ liljevand.

V. 10. L. 3. *b*: saa mange dei stolte jomfrúvur. *c d*: skjöne jomfrúve.

V. 11. L. 2. *a* udtalte: mykky. *c*: saa mange kvendi. L. 3. *b*: foruden. *c*: forutten. L. 4. *a*: for haanomshendar. *b*: hans hender. *d*: hun skjuler sig for hans hendi.

V. 12. L. 2. *a*: for míne hendar. *b d*: skjúle díne (*b*: dí) hendar fyr meg. L. 3. *a*: sétt saa mang ei skjön jomfrúve. *b*: sétt saa vene jomfrúve. *d*: sétt saa vent eitt vív. L. 4. *b*: venar. *d* (forvansket): langt minder heller derí (∞: véndre helle du). *a*: líksaa vene som du.

V. 13 mangler i *c d*.

V. 14. L. 2. *b c*: spotte meg saa av kvíe.—L. 4. *b*: jomfrúvas.

V. 15. L. 2. *a*: paa harm.

V. 16 kun i *c*. Ligelydende Vers forekommer i andre nordiske Viser, f. Eks. i Danm. gl. Folkev. Nr. 77. A, V. 11.

V. 17. *a* har dette Vers efter V. 19. —L. 2. *a*: hó talar tí ternunne tvaa. *b*: hó spyre sí terna tí raas. *c*: hó læt mæ terna raa. *d*: hó legge (eller: sete) sí terna mæ raa.—L. 3. *b*: hossi sko' me ótó k. g. — L. 4. *c*: saa Ólav 'kon inkji gaar.

V. 18. L. 2. *ab*: taalde út. L. 3. *ab*: vill' hó gjeva.

V. 19. L. 1. *b*: ein gullring útav sín fing (jvfr. Syv V. 11).—
a har dette Vers saaledes:

Dæ va' Ólov Agjisdóttur,
 hó löyser den gullring av haand;
 den vill' hó gjeva sín sóknepreste,
 fy 'en vill' gjera den teksti (eller: messa) lang.

V. 21 mangler i *ad*. — L. 1. *b*: fljóte. L. 3. *b*: fyst aa fremste Ólavs. L. 4. *c*: mæ den.

V. 22 i *bc* saaledes:

Saa löyser hó adde dei fljóte snekkjur,
 som der laag paa strand (*b*: stó bundne í baand),
 seiste (*b*: fyst aa fremste) Ólavs í Strandebý,
 paa (*c*: mæ) den sigler hó av (*b*: ífraa) land.

V. 23 mangler i *cd*. L. 2. *b*: skúta. L. 3. *b*: sínsmaadreng.
 L. 4. *a*: sjóv fy aarinne.

V. 25. L. 2. *b*: han seg út paa havi saag. L. 3. *bc*:
 ein forgyllande (eller: forgylte). L. 4. *b*: som glimar paa
 bylgja blaa. *c*: som útpaa havi rór (ligesaa i V. 25. L. 2).

V. 26. L. 1. *bc*: ingjen. L. 3. *bc*: men d'æ' Ólov Agjisdóttur.
 L. 4. *bc*: dæ glimar av hennes haar.

V. 27 mangler i *c*. L. 4. *a*: saa ha' inkji fráva silt reist.
 L. 3. 4 i *d* saaledes:

Krist give, eg va' útpaa havi mæ deg
 aa du va' mí festarmöy!

V. 28. L. 2. *b*: han vrei síne hendar í bló. L. 3. *c*: va' eg útpaa.

L. 4. *a*: saa ha' inkji fráva silt rótt. *c*: sill' vist inkji jomfrúva ró.

V. 29 efter *c*. — *a*:

Dæ' va' Ólov Agjisdóttur,
 hó helsar baadi vinir aa frendar:
 „No ví eg meg paa eitt anna land
 aa klæ (gjeva?) meg í karmannahendar.“

b: Dæ va' den líten smaasvein,
 han retta út sí hvidan haand:
 „Far væl Ólav í Strandebý!
 no sigler me ti fremmande land.“

V. 30 mangler i *c d.* L. 1. *b:* den líten smaasvein. L. 4.
a: ínatt.

XXIII.

Unge Ingelbrett.

Denne Vise kjendes bedre og fuldstændigere paa *dansk* og er vistnok kommen fra Danmark, hvor den har været stedfæstet.

Den er trykt i *Tragica* 19; hos *Abr.* Nr. 127; i *Lævninger*, andet Hefte, Nr. 13. Liden Engel drager til Opland og bortfører Malfred. Den første Nat, da de hvile sammen i Vesterris, vaagner Engel og fortæller om sine ildevarslende Drømme. Straks efter kommer Bud ind, at Malfreds Broder Gjøde Herr Lovmand kommer med hundrede væbnede Mænd. Efter Malfreds Raad ile de til Mariekirke og lukke sig der inde. Hendes Moder faar Gjøde til at brænde Kirken; Malfred løftes ud gennem Vinduet. Samme Høst føder hun en Søn, som hun kalder liden Engel og dølger saalænge, hun kan. Da han er voksen, kommer han til Kongens Gaard. Der faar han trehundrede Mænd, med hvilke han drager til Morbroderen, som han indebrænder. Derpaa rider Engel til sin Moder, med hvem han skifter omtrent de samme Ord, som Ingelbrett med Sylvelfti i vor norske Vise, og saa til Kongen.— Opskriften i *Lævninger* fortæller endnu om Kongens Giftermaal med Malfred og liden Engels med Kongens Søster.— Det Navn, som vor Vise giver Sylvelftis Broder, Syllfaren Jónsson, gjenkjendes i Sölve Jonsen, der i den danske Vise er Navnet paa den, som fortæller Engel Gjøde Herr Lovmands Komme.

En temmelig forskjellig dansk Optegnelse har været udgiven som Flyveblad, hvis Titel lyder: „En gammel Vise og Beretning om Frue Haufred, der blev voldtagen af en Herremand, Ingvor Ingvorsen

paa Helligeris, og da hun siden flygtede med ham igjennem Rokjær Skov til Sönberg Kirke i Thye, forfulgte hendes Broder Gjöde Laumandsen paa Östergaard dem med sine bevæbnede Mænd, og, for at hævne sig, skjöd Ild paa Kirken, hvor Ingvor blev indebrændt, og Kirken tillige opbrændt; men hun blev reddet, og gik derpaa ned i en Dal, vesten for Kirken, som endnu heder Kvindedalen. Der fødte hun en Sön, som hun efter Faderen kaldte Ingvor. Denne hævnedes 15 Aar derefter sin Faders Död, da han skjöd Ild paa Östergaard, hvor Gjöde Laumandsen med alle Sine blev indebrændt.“

Herfra afviger igjen den Form, hvori Visen findes i Anna Krabbes haandskrevne Visebog, som man kan se af Overskriften: „Udi Nör Haldherrit ved en Bye, hedder Kousted, der hafver ligget en Herregaard ved Nafn Stienngaard, paa hvilken boede en Herremand, hed Giöde Loffmandsön, som hafde en Dotter ved Nafn Malfred, hende bad til en Herremand, hed Haffred, dog hendes Fader ikke vilde samtykke hannem hende, og hun dog hafde hannem kjær og kom ned til hannem om Aftenstund og vilde følge hannem bort, dog de naaede dennem i en Lund, ligen Vesten udi Byen, som Vise videre formelder.“ (Jfr. Pontopp. dansk Atlas V, 472 og 515. Suhms Samlinger I. 1, 115. Abr. III, S. 418. Thiele, Folkesagn, I, S. 127 f.)

I vor norske Optegnelse er intet Spor til nogen Stedfæstelse, ti det ubestemte „Mariakyrkje“ kan ikke gjælde for et saadant. — Det viser sig helt igjennem tydelig, at den oprindelige Sprogform har været dansk.

(Meddelt af *a.* Hæge Aarmote i Mo. *b* og *c.* to af hendes Slægtninger.)

1. Dæ va' unge Ingelbrett,
rei seg uppunde ö,
fester han Sylvelíti Jónsdóttur,
hó va' saa ven ei mö.
Mónar inkji dagann' uppunde líó?
2. Saa spóre'n ti baadi fader aa moder
aa saa hennes syskjini tvaa,
fyrutta Syllfaren Jónsson,
han spóre'n inkji um raa.

3. Dæ va' unge Ingelbrett,
la' sí haand paa Sylvelltis bryst:
„Veit du 'kon noko góe raa
hell noko góe tröst?“
4. „Eg veit 'kon ingjo góe raa,
som okkon baai kann tjene,
foruden vi löber ti Mariakyrkje,
ti hæna tor ingjen brenne.“
5. Dæ va' unge Ingelbrett,
ti Mariakyrkje han renner;
dæ va' Syllfaren Jónsson,
han þilinne ette han sender.
6. Dæ va' han Syllfaren Jónsson,
han gjekk seg paa kyrkjegar;
der möter haanom ein gamalle mann,
han stude seg paa sín stav.
7. „Höyrer du dæ, du gamle mann,
hott eg no spyre deg:
æ' Mariakyrkje mæ pening bitalt?
du dyler dæ inkji fyr meg!“
8. „Seks tunnur av dæ kvíte sylv
dæ gav mín fader fyr hæna,
men aatte tunnur av dæ röde gull
fyr mindre fær du 'a 'kji brenne.“
9. Saa tók han dæ röde gull
aa let dæ í skaalinne laupe:
„Æ' Mariakyrkje mæ pening bitalt,
ídag sko' eg hæna kaupe.“
10. Saa tók han dæ röde gull
aa let dæ í skaalinne renne:
„Æ' Mariakyrkje mæ pening bitalt,
ídag sko' eg hæna brenne.“
11. Saa sette han ell í kvaar den kró,
saa logjen leika ífraa;
dæ va' Syllfaren Jónsson,
han gjekk paa kyrkjegaar

12. Dæ va' unge Ingelbrett,
han skrek over all sín harm:
„De taka hæna út Sylvelíti Jónsdóttar,
ti hó æ' bundi mæ barn!“
13. Saa skoto dei paa dynni
alt baadi mæ glavin aa spjút,
saa tók dei 'æ Sylvelíti Jónsdóttar
ígjenom vindauga út.
14. „Paa den eine le'i saa æ' eg svii,
paa den are brend,
men hevner eg inkji skaen mín,
saa sko' eg vera skjemd.“
15. Dæ va' inkji etti
hot í dei maanar tvaa,
fyr hell at Sylvelíti Jónsdóttar
födde saa liten ein son.
16. Saa let hó ti kyrkje bera
sæle sonen sín,
hó kadda 'en unge Ingelbrett
ette kjære faderen sín.
17. Mei voks unge Ingelbrett
í dei maanar tvaa,
hell hine smaabonni
vokse paa aatte aar.
18. Dæ va' unge Ingelbrett,
han gjekk seg paa gröne voll,
der möter han Syllfaren Jónsson,
sín modebroder boll.

* * *

(Ingelbrett hilser sin Morbroder og spørger ham, om han ved
Noget om hans Fader.)

19. „Höyrer du unge Ingelbrett,
hott eg no seie deg:
eitt epli útav dæ rüde gull
dæ vi' eg no gjeva deg.“

20. „Eitt epli útav dæ røde gull
passar eg líti paa;
du brende mín fader í Mariakyrkje,
du gav 'en der ingjo naa.“
21. Dæ va' unge Ingelbrett,
han let sitt sværi braa,
daa vóg han Syllfaren Jónsson,
han falt í lytinne tvaa.
22. Dæ va' unge Ingelbrett,
han kom seg riand í gaar;
dæ va' no daa hass kjære moder,
hó úti fyr haanom staar.
23. „Höyr du unge Ingelbrett,
hott eg seie deg:
kví æ' saa bleike dí kinn,
kví æ' 'en blóutt dí skjoll?“
24. „Dífyr æ' hó saa bleike mí kinn,
dífyr æ' 'en blóutt mín skjoll:
eg vóg 'en Syllfaren Jónsson,
mín modebroder saa boll.“
25. Dæ va' no Sylvelíti Jónsdóttir,
saa líti hó at dæ ló:
„Fyrre ha' eg 'kji hot ei sorg,
men no hev eg fengji tvaa.“
26. Dæ va' unge Ingelbrett,
han snúdde seg hastig umkring:
„Hjelpe meg Gud av himmerík!
d'æ' undelegt kvende-sinn.“
Mónar inkji dagann' uppunde líó?

Omkvædet lyder i den danske Vise: Hvi monne ikke Dagen oplide? det synes ikke at staa i Forbindelse med Visens Indhold. Lignende er Omkvædet i Aasmund Frægdegjævas Vise (Landst. Nr. 1), som Hæge Aarmote kvad i følgende Form: Dæ mónar ingjen dagjen (Andre: Mónar ingjen dagjen? eller: Mone her ingjen dagjen?). Jfr. ogsaa Omkvædet i Danm. gl. Folkev. Nr. 74: Det dages op under Liden.

V. 1. L. 1. unge. *b c* overalt ungan.

Mellem V. 2 og 3 maa mangle Noget; jvfr. den danske Vise.

- V. 2. L. 1. *c* overalt *mór*. — L. 3. *a* overalt Sillfaren.
 V. 4. L. 2: tjene udtalt kjene.
 V. 4. L. 3. *a* kvad sjeldnere; *uttass* me reiser.
 V. 4. L. 4. *ti*; *a* kvad sjeldnere fyr.
 V. 5 meddelte *b* straks efter V. 2.
 V. 5. L. 4. I den danske *Vise*: de Hofmænd efter sendte.
 V. 13. L. 1. 2. Bedre i den danske *Vise*:
 De satte hende paa de Skjolde,
 de löfted under hende med Spyd.
 V. 17. Jfr. Nr. V, 7. 8. Ligesaa i en skotsk Ballade „Ung Robin“ (dansk hos Sv. Grundtvig eng. og sk. Folkev. S. 300):
 Han vokste saa meget i ét Aar,
 som andre Börn i tre.
 V. 18. L. 4. modebroder, saa *a. c*: morsbroder.
 V. 23. L. 2 er neppe rigtig.
 V. 25. L. *c*: hæna rann taarir paa kinn. I den danske *Vise*: hun græd og Hænderne slog.
 V. 26. L. 4: *c*: kvinnmanns-sinn.

XXIV.

Far aa dötter.

Denne *Vise* er spredt vidt omkring, men har, som Afzelius (sv. folkv. III, S. 107) bemærker, kun paa nogle Steder bibeholdt sin alvorlige Form og tragiske Opløsning, fordetmeste har den opløst sig i Skjæmt eller grove Tvetydigheder.

Fuldstændigst er den bevaret paa *Færøerne*. En Optegnelse derfra er trykt i antiq. Tskr. 1849—1851, S. 88. Den slutter sig nær til vor Optegnelse A: Samtalen föres mellem Fader og Datter, og navnlig er Slutningen i begge overensstemmende. Dog ere Omkvædene forskjellige.

Den tragiske Opløsning er ogsaa, om end ufuldstændig, bevaret i en Optegnelse fra det nordlige *Sverige*, som er trykt hos Afz. Nr. 86 og begynder:

Höres du syster Anna!
 Hej sade man —
 ∴ Har du ej lust att gifta dig än? ∴
 Så stolt under tiden.

Den er derimod tabt i den hos Arw. Nr. 55 trykte Optegnelse fra Östergötland, hvis første Vers lyder:

Thore han talte till systemen sin:

— Malfred min fruga. —

„Vill du intet bort och gifta dig än?“

Thore lille, Thore ligger och lurar.

Afzelius (folkv. III, S. 109) bemærker endnu: „De allmännaste förändringar, under hvilka detta ämne förekommer i Allmogens sånger, äro förnämligast tvenne: Den förra, en förändring, hvaruti en man upptäcker på detta sätt sin hustrus otro, och klagar i omkvädet: Gud bedre mej, jeg er en mand, som maangen anden man, sjunges ofta på *Norriska* språket i landsorterna och är, fastän i en gröfre stil, öfverensstämmande med den Spanska Romanzen, som hos Grimm, s. 519, finnes öfversatt [se nedenfor]; den sednares Tragiska upplösning får man tillskrifva den varma Spaniorens och den lugna Nordmannens olika sätt at emottaga sin olycka. [Denne Opfatning synes noget skjæv; Æmnets skjæmtende Behandling hos Nordmændene turde være at tilskrive en nyere Tids Indflydelse.] Och i den sednare, hvilken allmännast förekommer, är detta ämne behandladt såsom vaggvisa med dertill bestämd melodi, då omkvädet adresseras till barnet, som ligger i vaggan, med dessa ord:

Thore lille! — Thore ligger och lurar.“

[Jfr. dog Anmärkn. til A.]

Paa *dansk* er en Optegnelse trykt hos Syv IV, Nr. 73, optrykt hos Abr. Nr. 204. Den begynder:

Broder spurde Søster ad:

— Tidt og mange sinde —

„Vilt du dig ei mandgive istad?“

Alt sørger hun for Hjertekjære sin.

Ligesom vor Optegnelse C og Arw. Nr. 55 slutter den med Broderens Ord:

Naar Kvindfolk fattes Svar paastand,
i Vesterhav da fattes Vand.

Hos Abr. IV, S. 362 meddeles flere Vers af en Variant, som har Omkvædene:

— Malfred min Frue. —

Thorelil, Thore ligger og lurar;

„og som ved Søsterens Repliker tilføier Broderens Dupliker, hvilke der hos Syv intet Spor haves til.“

Dette stemmer overens med en *norsk* Optegnelse, hvoraf flere Vers (i dansk Sprogform) meddeles hos Abr. IV, S. 363.

Et *skotsk* Sidedestykke er Balladen „Clérk Saunders,“ hos Jamieson, I, S. 80 (oversat hos Afz. III, S. 110); jvfr. Kinloch, *Scottish ballads*, S. 233; W. Scott, *minstrelsy*, i *poet. works* (Udg. 1833), III, S. 176. Her forefalder en lignende Samtale mellem stolt Margrete og hendes Brødre, da de finde Clerk Saunders hvilende i Buret hos hende; de drage derpaa sine Sværd og hugge ham til Døde. — Desuden bemærker W. Grimm, *altdän. Heldenl.* S. 518: „Ein Lied mit ähnlichen naiven Antworten und überaus zierlich findet sich in den scotish songs. London 1794. I, 231—236.“

Lighed med vor Vise har ogsaa en *castellansk* Romance, hos Böhl de Faber, *floresta de rimas ant.* Cast. I, Nr. 147 (efter *Cancionero de romances.* Anveres 1555); jvfr. Grimm, S. 519: Elskeren, som tror sig sikker, har aflagt sin Rustning hos Grevinden. Men Greven kommer uventet hjem og spørger: Hvad gjør du, Datter af en Forræder? „Herre, jeg kjæmmer mit Haar, kjæmmer det med stor Harm, fordi I lod mig alene og drog til Bjergene.“ Disse Ord ere ikke uden Forræderi: Hvis er den Hest, som jeg hörer vrinske dernede? „Herre, den er fra min Fader, han har sendt den til Eder.“ Hvis ere de Vaaben, som staa der i Svalen? Herre, de ere fra min Broder, og han har sendt os dem.“ Hvis er det Spyd, som jeg ser staa dernede? „Tag det, Greve, tag det, dræb mig med det! Denne Død, gode Greve, har jeg forlængst fortjent af eder.“

Medens en Ændring af denne Vise paa norsk Sprog er kjendt i svenske Bygder, kvædes igjen hos os Visen tildels paa dansk. Saaledes er den her aftrykte Optegnelse fra Hardanger næsten helt igjennem dansk, og endog i den langt bedre vedligeholdte Optegnelse A er Sprogformen for en stor Del unorsk.

A.

(Efter Sang af Anne Aanundsdatter Lillegaard i Eidsborg optegnet af J. Moe og af mig.)

1. „Naar hó faller den tykke dugg,
— Maalfri mí frúva. —
kví stytter 'kje jomfrú stakkjen upp?“
Tórelille ligger aa lúrar, hó lúrar.

2. „Derfyr stytter 'kje jomfrú stakkjen upp,
hó tikje, den stakk æ' maaten stutt.“
3. „Hott æ' dæ fyr ein gangar graa,
som kvaar dag for din dören staar?“
4. „D'æ' inkji gangar graa,
d'æ' míne gjæsar stóre aa smaa.“
5. „Æ' díne gjæsar laga saa,
mæ rödegullbeisl aa sadel paa?“
6. „D'æ' 'kje rödegullbeisl aa sadel paa,
d'æ' gjæsanns dóna blaa aa graa.“
7. „Hott æ' dæ fyr eitt nakji spjút,
som kvaar dag leikar inn aa út?“
8. „D'æ' inkji nakji spjút,
d'æ' sólegjeisli, leikar inn aa út.“
9. „Æ' sólegjeisli laga saa
mæ nakji svær aa syllhefte paa?“
10. „D'æ' 'kje nakji svær aa syllhefte paa,
d'æ' sólegjeisli, leikar saa.“
11. „Hott æ' dæ fyr eitt nýtt par skó,
som kvaar dag fyr dí sengji staar?“
12. „D'æ' inkje nýtt par skó,
d'æ' Bragjes lampar baee tvaa.“
13. „Æ' Bragjes lampar laga saa
mæ nýe skór aa syllspenne paa?“
14. „D'æ' 'kje nýe skór aa syllspenne paa,
d'æ' Bragjes lampar, æ' laga saa.“
15. „Hott æ' dæ fyr eitt líti kind,
som kvaar dag græt í búre dín?“
16. „D'æ' inkje líti kind,
d'æ' Bragje hunden mín.“
17. „Æ' saa Bragje hunden dín
mæ silkjereiv aa lind' umkring?“
18. „D'æ' 'kje silkjereiv aa lind' umkring,
d'æ' Bragjes róva, ligg í ring.“
19. „Fyrre trýter dæ vatn í ville hav,
fyr dæ trýter dótter svar.“
20. Kjennes du mæ dæ blóutte hovu,
som heng uppi mín sadelsbogje?

21. Kjennes du mæ den høgre haand,
som henge í mitt sadelsband?"
22. „Aa ja, aa ja eg kjenne maa
dæ, eg aatte aar hev sovi paa.
23. Krist give, dæ va' ell í búre mítt,
aa saa mín faer derinna í!“
24. „Gu forlaate deg dótter mí,
saa vóndt du ynskjer faer dín!“
25. „Eg ynskjer 'kje verre faer mín,
hell han hev gjórt mæ dótter sí.“
26. Saa sette hó ell paa línklaei smaa,
saa monne hó seg derinní gaa.
27. Naar hennes búre meste brann,
— Maalfrí mí fráva. —
daa sprang hennes faer paa villan vann.
Tórelille-ligger aa lúrar, hó lúrar.

I Omkvædet synes „hó lúrar“ forvansket (for: aa lúrar?) ligesaavel som Formen „Tóra lilla“ i C, ti i den svenske Optegnelse hos Arw. er Thore Broderens Navn. Naar Afzelius siger, at, Omkvædet med de Ord: „Thorelille! — Thore ligger och lurar“ henvendes til Barnet, som ligger i Vuggen, turde dette være en senere Anvendelse af det.

V. 2. L. 1. maaten; J. Moe: maate.

V. 4. L. 2. stóre aa smaa; herfor hórte jeg: blaa aa graa.

V. 6. L. 2. Jeg trode at høre: dónen.

V. 10. L. 2. Jeg hórte: d'æ' sólegjeisli laga saa.

V. 19. L. 1. Jeg hórte: Fyrre trýter dæ ville hav.

Efter V. 19 mangle rimelig flere Vers, som have fortalt om, at Faderen red bort og dræbte Datterens Elsker og saa kom tilbage med hans Hoved og Haand hængende ved sin Sadel. Saaledes følger i den færøiske Vise efter de Vers, som svarer til vor Viser V. 1—19:

Faðirin burtur á skogvin reið,
mætti hann riddara á síni leið.

Faðirin sínum svörði brá,
riddaran hjó hann í luti tvá.

Hann tók upp hans raska fót,
hongdi hann við södul góð'.

Hann tók upp hans ljósa hond,
hongdi hana í södulbond.

Hann tók upp hans fríða hövur,
hongdi það við södulgjörd.

Faðirinn heim í gærðin fór,
úti hans dottir firi honum stóð.

„Kennir tú nákað henda fót,
sum hongur við mín södul góð?“

Derefter fortsættes som i vor Vise. — Alle disse Vers mangle ogsaa i den svenske Vise hos Afz. Nr. 86, der dog til Slutning har bevaret:

Höresdu syster Anna!

— Hej sade man —

Käns du vid denna mannens hand,
som hänger vid mitt sadelband?

Så stolt under tiden.

„Gud nåde dig broder Olof!

— Hej sade man —

Har gjort mina små barn qvida,
och tagit deras far från min sida.“

Så stolt under tiden.

Den Kvinde, efter hvis Sang Afzelius optegnede Visen, fortalte, at hele Samtalen mellem Broder og Søster forefaldt, efterat Elskeren var dræbt.

V. 24. L. 1. Jeg hørte: Tvý saa vorre deg dötter mí!

V. 25. L. 2. Jeg hørte: hell han ville dötter sí.

V. 26. L. 2. Jeg hørte: saa mone hó seg inn í bure gaa.

V. 27. Intet tilsvarende Vers i den færøiske Vise.

B.

(Meddelt af Hæge Aarmote i Mo.)

1. „Hott va' dæ fyr eitt nýtt par skó,

— Maalfri mí frúve. —

som kvaar dag fyr dí sengji stó?“

Tórelille, Tóre ligg aa lúrer.

2. „Dæ æ' inkji nýtt par skó,
men dæ æ' míne toflar smaa.“
3. „Hott æ' dæ fyr ei líti kind,
som kvaar dag græt í búri dí?“
4. „Dæ æ' ingjo líti kind,
dæ æ' Falkus rakkjen mín.“
5. „Æ' dæ Falkus rakkjen dín
mæ silkjelindi sveipt íkring?“
6. „Dæ æ' ingjen lindi sveipt íkring,
dæ æ' rakkeróva, ligg í ring.“
7. „Fyrre trýte vatn í skaal,
fyr dæ trýte dæ kvindemaal.“
8. Fyrre trýte vatn í bekk,
fyr han trýte den kvindekjeft.“

V. 3. L. 2. dí' lød som de.

V. 4. L. 2. I den færøiske Vise kaldes ligeledes Hunden Falkur.

V. 5. L. 1. Æ' dæ; meddelt: Dæ æ'.

Efter V. 8 mindedes Kvædersken endnu at have hørt to Vers,
ligelydende med A, V. 20. 21.

C.

(Optegnelse af J. Moe fra Hardanger.)

1. „Ka æ' dæ for en ganger graa,
— Malfre mí frúa. —
hver morgen for din dør mon staa?“
Tóra lilla, Tóra ligger aa lúre.
2. „Det er slet ingen ganger graa,
det er min faders asener smaa.“
3. „Hvad er det for en ridder fin,
hver morgen rider af gaarden din?“
4. „Det er slet ingen ridder fin,
det er min svend paa hesten sin.“
5. „Hvad er det for et par sko,
hver morgen for din seng mon staa?“
6. „Det er slet ikke et par sko,
det er kuns mine toflor to.“

7. „Hvad er det for en ridder fin,
hver morgen sover i armen din?“
8. „Det er slet ingen ridder fin,
det er liden Kirsti, ternen min.“
9. „Hvad er det for en vuggegang,
hver morgen jeg hörer af min gang?“
10. „Det er slet ingen vuggegang,
det er min dör, hun gaar saa trang.“
11. „Hvad er det for en barneskrig,
hver morgen jeg hörer i buret dit?“
12. „Det er slet ikke at høre saa,
liden Kirsti græder for nögler smaa.“
13. „Ja för der fattes kvinden svar,
— Malfre mí frúa. —
för fattes der vand i vesterhav.“
Tóra lilla, Tóra ligger aa lúre.

V. 5. L. 1. I Optegnelsen: et to par sko. Ogsaa den norske Optegnelse hos Abr. IV, S. 363 har: to Par Sko.

XXV.

Maalfrí.

Denne Vise haves *dansk*: trykt i Tragica Nr. 26; hos Abr. Nr. 133; andre Optegnelser i Haandskrifter fra 16de og 17de Aarh.; og endnu er den uafhængig af den trykte Tekst bevaret i Folkemunde trindt om i Danmark. Den trykte har Navnene Esben og Malfred; de ældre Optegnelser beholde alle hendes Navn, men have for Esben eller Esbern ogsaa Ridder Olof eller Volf, Herr Peder; Nutidens danske Tradition har Navnene Esbern og Malfrue, Henrik og Malfred, Kong Karl og Malfrö, men ogsaa Ridder Ole og liden Kirsten (Se Ísl. fornkv. S. 209. Abr. V, S. LXXX—LXXXI).

Svensk hos Afz. Nr. 14, med Navnene Herr Peder og Malfred.

Íslandsk: Ísl. fornkv. Nr. 24, med Navnene Ásbjörn og Málfríður.

Engelsk: Ritson, Northumberland Garland, Nr. 2; Buchan, Anc. Ball, I. S. 183. Den synges endnu i Skotland (se Motherwell Minstrelys S. 77), og Navnet paa Hovedpersonen er der Mary, Margaret eller Mabel.

Tydske: Bothe, Frühlings-Almanach f. 1806, S. 132; Büsching, Volksl. S. 30; Erlach, II, S. 136; IV S. 127; Meinert S. 127; Wunderh. II S. 250; Hoffmann, Schles. Volksl. Nr. 5.

At Visen ikke er oprindelig norsk, er tydeligt. Sprogformen viser helt igjennem et dansk Grundlag. Til Danmark er da ogsaa Kong Karls Bosted henlagt ved Stedsnavnet Ripilgate (A. V. 20), Ribergada (B. V. 19), medens han dog i Overensstemmelse med den svenske Vise siges at være Konge (A) eller Kongens Søn (B) af England. Det norske Stedsnavn „Grungedals (Vinje, øvre Telemarken) bý“ (B. V. 1) maa være indkommet ved Forvanskning (maaske af „kung Karls bý,“ jvfr. A).

Omkvædet: „Men søen gaar under,“ som vistnok er forvansket, gjenfindes i Sverige: „Den sjöden gror aldrig“ og i Danmark: „Men Søen roer aldrig“ eller: „Imen Søen drager under.“

A.

(Efter Sang af Konen Dagne Lid i Moland.)

1. Dæ búr ein kungje í Karlsbý,
han haver en datter, som heder Maalfri.
Men søen gaar under.
2. Dæ beilar ti hennar dei kungens menn,
ingjen saa ville hó hava av dem.
3. Dæ beilar ti hennar dei kungens raar,
ingjen saa ville hó fyr augunne sjaa.
4. Dæ beilar kung Karl av Engeland,
haanom saa ville hó hava ti mann.
5. Kung Karl han ville útav landi fara,
droning Maalfri skulle taka dæ land í vare.
6. Dæ va' hó spaatt, mæ hó va' ung,
den tolvte barnesengji sill' blive hó saa tung.
7. Dæ va' hó spaatt, mæ hó va' möy,
paa tolvte barnesengji sill' hó döy.

8. „Kung Karl, Kung Karl, du reiser ei fraa!
ved i ikke, hvad der om mig er spaatt?“
9. „Alle spaakjeringar gjevê eg skam;
vi nyder den lykke, Gud sender os fram.
10. Alle spaakjeringar læte me brenne;
vi nyder den lykke, gud vilde dig sende.“
11. Kung Karl han út fraa landi skrei,
droning Maalfrí stó atte, síne hendar hó vrei.
12. Han siglde í dagar aa nettanne trí,
alt ti 'en dröymde um droning Maalfrí.
13. Han dröymde um droning Maalfrís kaapa blaa,
at hó va' skori í lytinne tvaa.
14. Han dröymde um droning Maalfrís syllspente skó,
at dei stó baae fulle av bló.
15. Han dröymde um droning Maalfrís rödegullring,
at den va' komen paa fremende fing.
16. Han dröymde um droning Maalfrís gúle haar,
at dæ va' skori í lytinne smaa.
17. Kung Karl han tala ti stýringsmann:
„I stýre mítt skip hjemat igjen!“
18. Alt mæ dei stýrde hjemat igjen,
saa sat kung Karl mæ haand under kinn.
19. Stýringsmann stýrde dæ skipe í land,
kung Karl sprang fyste paa hviden sand.
20. Kung Karl han kom seg til Ripilgate,
daa möter han tvaa kvindur, va' komne ífraa vake.
21. „Höyr i vaakekvindur, hott eg spyr de:
hvordan lever nu hun droning Maalfrí?“
22. Ti saa svara vaakekvindunne tvaa:
„Vi har 'kje snakka mæ droning Maalfrí ígaar.“
23. Kung Karl han kom ti borgele,
der sat hans kjær moder aa hvilte ve.
24. „Hör i kjær moder, hott eg spyr deg:
hvordan lever nu droning Maalfrí?“
25. „Der æ' no sorg aa mykje kvíe;
vi skaare to sönner ífraa hendes síe.
26. Der æ' no sorg aa mykje harm;
vi skaare to sönner ífraa hendes barm.“

27. Kung Karl han inn ígjenom vindauga saag,
der saag han, dei gret baa stóre aa smaa.
28. „Kjære mine börn, i græder ei saa!
i skal nu slet ingen stivmoder faa.“
29. „Kung Karl, kung Karl, du snakk ikke saa!
hvordan vil det gaa med dine börn saa smaa?“
30. Kung Karl han red sig sør under lí,
han fanga fostermoder fyr bonni sí’.
31. Kung Karl han talar ti greftarmann:
„Grev den grefti baa júp aa lang!“
32. Grev den grefti baa júp aa víl
eg aktar no sjav te liggje derí.“
33. Kung Karl han sete sitt svær ímót stein,
odden den gjóre hass hjarta’i mein.
34. Kung Karl han sete sitt svær ímót jór,
odden den raama hass hjartebló.
35. Dæ va’ sorg aa mykje kvie,
trí lík kom ti jori paa sama tí.
36. Fyste kung Karl aa saa hass möy,
saa hans kjær moder, av sorgji laut döy.
37. Fyste kung Karl aa saa hass vív,
saa hans kjær moder, av sorgji let lív.
Men søen gaar under.

V. 8. L. 1. fraa; meddelt fra.

V. 23. L. 2. ígaar; kanske rigtigere: sí’ ígaar.

B.

(Efter Sang af Konen Torbjörg Haugjen i Skafsaa.)

1. Der bor ein kunge í Grungedals bý,
han haver en datter, som heder Maalfrí.
Men søen gaar under.
2. Dæ bela ti ’a kungen aa kungens menn,
men ingjen saa ville hó hava av dem.

3. Dæ bela ti 'a kungen aa kungens son,
endaa saa ville hó auke ein món.
4. Hó ville 'kji hava noken annen mann,
hell Karl kungens son av Engeland.
5. Kung Karl han red sig under ö,
saa feste han Maalfri den venne mö.
6. Kung Karl han skulde til ledningen fare,
droning Maalfri skulde tage landet i vare.
7. „Kung Karl, kung Karl, du drag ikke bort!
du ved no ei, hvad mig er spaat.
8. Det blev mig spaat den tid, jeg var ung,
min skjæbne skal blive i verden saa tung.
9. Det blev mig spaat den tid, jeg var mö,
paa tolvte barneseng skulde jeg dö.“
10. „Adde spaakjeringar gjeve eg skam,
vi nyder den lykke, som Gud sender fram.
11. Adde spaakjeringar læt eg brenne,
vi nyder den lykke, som herren os sender.“
12. Kung Karl han stýrer sí snekkje fraa land,
droning Maalfri hó daana paa hviden sand.
13. Kung Karl han hviltes derunder ö,
han dröymde um Maalfri, sí venne mö.
14. Han dröymde um droning Maalfris rödegullring,
at den ha' komi paa ein annen fing.
15. Han dröymde um hennes korillband,
at dæ ha' komi paa ei onno hand.
16. Han dröymde um hennes kaapa blaa,
at den va' skori i stykkjinne smaa.
17. Han dröymde um hennes syllspende skó,
stó framafyr sengji, va' fulle av bló.
18. Kung Karl han tala ti stýringsmann:
„Du stýrer mítt skip ti mítt eigji land!“
19. Kung Karl han rí ette Ribergada,
der mötte'n tvaa pikur, som kom ótó voka.
20. „Hor heve de vakt hell hvem er döde?“
„Det er droning Maalfri, din kjære saa söde.
21. Droning Maalfri hev lí'i saa stór ein harm,
dei skar tvaa synir ífraa hennes barm.

22. Droning Maalfrí hev li'i saa stór ei kvíe,
dei skar tvaa synir ífraa hennes síe.“
23. Kung Karl han inn ígjenom vindauga saag,
daa græte derinne baa stóre aa smaa.
24. „Kjære mine börn, i græder ei saa!
i skal ret aldrig stivmoderen faa.“
25. „Kung karl, kung Karl du snakk ikke saa!
hvor vilde det gaa med dine börn saa smaa?“
26. Han sette fyr dei ei fostermoder inn,
som sill' bera fyr dei brö aa vin.
27. Saa sette han festi ímót jór,
odden den snúdde'n mót hjarterót.
28. Saa sette han festi ímót ein stein,
odden den gjóre hjarta'i mein.
29. Der blei mei sorg, hell der blei gama,
der kom trí lík at jóri mæ sama.
30. Den eine va' kung Karl den anden hass mö,
den tre'e hass moder, af sorgen blev död.
Men søen gaar under.

V. 27. L. 2. snúdde'n; jeg trode at høre: snúdde. Torbjörg kvad ogsaa: sette'n at hjarterót.

XXVI.

Maarstíg aa hass möy.

Svenske Sidestykker findes hos Afz. Nr. 85: „Herr Malmstens dröm“ og hos Arw. Nr. 72 „Hertig Nils.“ Den første af disse Op-skrifter, som begge ere fra Östergötland, ligger i det Hele vor Vise nærmest; endog Navnet „Malmsten,“ har nogen Lydlighed med „Maarstíg,“ og Bikvædet: „Så lustelig lockar man liljorna“ minder lidt om de norske Omkvæd.

Videre kan sammenlignes en *tydsk* Vise, hvoraf forskjellige Op-tegnelser ere trykte: „Des Prinzen Reue“ hos Meinert S. 278, Nr. 108; „Der Ritter und die Magd“ i Wunderh. I, 50 (optrykt hos Erlach II, 531); hos Uhland Nr. 97 A; hos Kretschmer I, 89.

Hertil svarer en *hollandsk* Vise hos Uhland Nr. 97 B, og en *vendisk* hos Haupt og Schmalzer I, Nr. 136.

Beslægtet er ogsaa en *skotsk* Ballade „Lord Lovel“ hos Kinloch S. 31 (overs. af Sv. Grundtvig, eng. og sk. Folkev. S. 194), for ikke at nævne mangfoldige andre Viser hos forskellige Folk, som behandle et lignende Æmne: at en Ungersvend pludselig faar vide sin Elskedes Død og dræber sig af Sorg ved hendes Grav.*)

Endnu maa dog paapeges, at denne Vise har Meget tilfælles med den foregaaende, ikke alene i Sagnform men ogsaa Navne (Maalfrø). Især gjælder dette, naar man sammenligner Optegnelse A af denne med B af foregaaende, som begge ere meddelte af samme Kone og som derfor kunne have haft Indflydelse paa hinanden indbyrdes; i begge finde vi Stedsnavnet Ribergada. Ogsaa den her foreliggende Vise hører saaledes vistnok oprindeligt hjemme i Danmark. Endnu mer vidner derom Navnet Maarstíg (baade i A og B); ti dette er laant fra den bekjendte Marsk Stig, som i de danske Folkeviser altid kaldes „Marsti.“

A.

(Efter Sang af Torbjörg Haugjen i Skafsaa.)

1. Kungen aa Maarstíg dei hvile under öy,
— Men lilja bere blómar. —
Maarstíg han dröymde um sí festarmöy.
Men lilja tvingar 'en Maarstíg.
2. Han dröymde um hennes rödegullring,
at den ha' komi paa ein annen fing.
3. Han dröymde um hennes rödegullband,
at dæ ha' komi paa ei onno haand.
4. Han dröymde um hennes kaapa blaa,
at den va' skori í stykkjir smaa.
5. Han dröymde um hennes syllspente skó,
stó framafyr sengji, va' tulle av bló.

*) Saaledes f. E. Landst. Nr. LXI „Herr Stragi“ (eller som jeg har hørt: Strangje), hvilken Vise Landstad anser for en Variant af den svenske: „Herr Malmstens dröm.“

6. Alt dæ dei ródde aa alt dæ dei fór,
Maarstíg han va' fremste í sjór.
7. Maarstíg han rí ette Ribergada,
der mótte'n tvaa píkur, som kom ótó voka.
8. „Hor hev de vakt hell hvem ere døde?“
„Det er Maalfri, din kjære saa søde.“
9. Maarstíg han rí ette Riberbro,
der mótte'n dæ líkji paa baarunne smaa.
10. „Kjære míne mennar, de set hæna ne!
mæ eg forgydder hennes baarartré.
11. Alt dette røde gull ska' hó no bera,
fyr dæ hó maatte 'kji paa jóri liva.
12. De greve den grefti baa ví aa júp!
der ska' vera 'kos brúrehús.
13. De greve den grefti baa ví aa lang!
der ska' vera 'kos brúregang.“
14. Saa sete han festi ímót ein stein,
odden den gjóre hjarta'i mein.
15. Der blei mei sorg hell der va' gama,
der kom trí lík ti jóri mæ sama.
16. Den eine va' Maarstíg, den are hass vív,
— Men lilja bere blómar. —
den tree hass moder, af sorgen blev lig.
Men lilja tvingar 'en Maarstíg.

B.

(Efter Sang af Targjei Kosi i Vraadal.)

1. Kungjen aa Maarstíg kvíler under öy,
— Mæ lilja ber blóm. —
Maarstíg han dröymer um sí vene möy.
Mæ lilja tvingar Maarstíg.
2. Han dröymer um Maalfris rödegullband,
at dæ va' komi av liljevand.
3. Han dröymer um Maalfris rödegullhaar,
at dæ va' skori í stykkjer smaa.

4. Han dröymer um Maalfrís syllspente skó,
at dei stó baae fulle av bló.
5. Maarstíg han talar ti smaadrengjenn saa:
„Di reise ti stallen, legge salen paa!
6. Di salar ikkje út blakkjen!
han gjenge saa seint ímót bakkjen.
7. Di salar ikkje út den bróne!
han gjenge saa seint gjenom tóni.
8. Di salar meg út den røe!
han æ' saa lett ivi fløe.“
9. Maarstíg han kjeme ti Vendelins brú,
der mótte han líkmennar stóre aa smaa.
10. „Kjære líkmennar di sete her ne,
mæ eg fær gylle hennars baaretró!“
11. Maarstíg sette sítt svær mót ein stein,
saa odden gjóre hass hjarta'i mein.
12. Maarstíg sette sítt svær mót jór,
— Mæ lilja ber blóm. —
saa odden rörde hass hjartebló.
Mæ lilja tvingar Maarstíg.

V. 6. 7. 8. Jfr. Landst. Nr. LVII, V. 24 ff.

V. 9. Navnet Vendelins brú synes laant fra Landst. Nr. LI,
V. 16 (hvor jeg har „Vendelins“).

XXVII.

Kjóvanne.

Denne Vise kjendes ogsaa i en Opskrift fra *Island* paa 26 Vers, med forskjelligt Omkvæd: Tyvene fare did at stjæle, hvor de vide, at Husbonden er død; Staalet gaar i Stuen at kvæde, Steinninn i Buret at stjæle. Husfruen Aase vares af Barnet i Vuggen, men hun har mistet Burnøglerne, og Tyven slipper bort med Bondens bedste Spyd (se: antiqv. Tidskrift 1849—1851 S. 251 Nr. 172.)

(a. efter Sang af Konen Ingjebjörg Sandvik i Mo. b. Brudestykke fra Mo.)

1. Steinninn aa Staali
— Mínn gangaren graa. —
dei va' kjóvanne baai.
Enno stende gangaren í gróne lunden aa bíar me.
2. „Kvaare ví' du Steinninn í stoga kvea,
hell du ví' at búri stela?“
3. „Eg æ' lettari paa mítt maal,
aa du æ' bæri tí faa laasann' ífraa.“
4. „Höyrer du Aase góe:
maa eg kvea um kjóvar?“
5. „Kve du, kve du meste, du ví',
naar du inkjí kve míne gjestinne tí!“
6. „Höyrer du frúva Aase:
heve du sterke laasar?“
7. Tí tala Aase, hó svara saa:
„Her æ' væl 'kjí fleiri, som próvar derpaa.“
8. „Steinninn aa Staali
dei æ' kjóvanne baai.
9. Eg æ' lettari paa mítt maal,
aa han æ' bæri tí faa laasann' ífraa.
10. No kve eg 'kjí lenge fy dítt bór;
— Mínn gangaren graa. —
no hev 'en lesst upp dei kassanne tvaa.“
Enno stende gangaren í gróne lunden aa bíar me.

Omkvædet. *b*: Mínn gangar graa. — Enn stende mínn gangar í gróne lunde aa bíar me. I Vísenn om Olav Liljúkrans (Landst. Nr. XL) har jeg hört en lignende Efterslæng: Mens mínn gangar í lunden bíar meg.

V. 1. Steinninn. *a*: Steinninn (Ingjebjörg Sandvik kaldte ogsaa Helten i Landstad Nr. IV: Steinninn Fefinnson). *b*: Steinninn. — Staali; *b*: han Staali. L. 2: kjóvanne; *b*: kjóvar.

Efter V. 2 b: Steinninn va' góe ti kvea,
 men Staali han va' bæri ti stela.
 „Eg vi' helle í stoga kvea,
 hell eg vi' at búri stela.“

Dermed slutter denne Opskrift.

XXVIII. Kveldsbön.

Denne vakre Aftenbön kjendes ogsaa i *Sverige*: Fernow, be-
 skrifning öfver Wärmeland, S. 251;

i *Danmark*: Pontoppidan, everriculum ferm. vet., S. 64; Sv.
 Grundtvig, gl. danske Minder i Folkem., 2den Saml. S. 153;

i *Tydskland*: Wunderhorn, Anhang S. 27*) (optrykt hos Erlach
 IV, S. 419); Müllenhoff, Sagen der Herzogth., S. 520; Schütze
 Idiot. I, 76; Firmenich, Völkerst. S. 246; Zeitschr. f. deutsche Myth.
 IV, 137 (fra Aargau);

i *England*: Chambers pop. rhymes of Scotland, 3 ed., S. 283.

(Optegnelse fra Söndmör i Aarfloets norske Landboblad. 1810, Nr. 47;
 aftrykt i Rahbeks Hesperus VII, 508).

E gjæ me te sengjinn'
 mæ tolv Gussengle,
 tvo te hande aa tvo te fót,
 tvo te kvart eitt lidemót;
 tvo ska' mín sengjastokk vere,
 tvo ska' me te Gussheim bere,
 tvo ska' me tekkje,
 tvo ska' me vekkje.

Kors i Jeses navn! Kors i Jeses navn!
 Kors i Jeses navn!

Hos Aarfloet er trykt: sængin. hvart. sængjastok.

*) Det er vel en Bearbejdelse af denne tydske Optegnelse som findes i
 Wergelands saml. Skr. II, S. 155.

Ordforklaringer.

aabruklaug, adj. Se: *obboren*.

alin-tré, n. VIII, 4. 5. Kvædersken vidste ikke Ordets Betydning.

Mulig egentlig alintré, Frugttræ, af oldn. aldin; eller ogsaa Elletræ, oldn. ölr, sv. al. Jfr. Landst. Nr. LXXII, 17: Eg dröymde um eitt apalltré, hvorfor en Optegnelse fra Vraadal har eitt al antré, en Optegnelse fra Laardal: hadlar-tré, (mulig = oldn. hallarr, blandt Træers Navne i yngre Edda, Egilss. Udg. S. 225).

anten, conj. enten. *inkji anten* — *hell*, hverken — eller. Alm. i övre Telemarken.

augnebjönn, m. VII, C, 16. 17 (ogsaa i Optegnelsen hos Landst. Nr. XXXVI, A, 22. 23). Rimelig af oldn. auðn, f. Örken, ubebot Sted (jvfr. *blaug'e* = oldn. blauðr; *Augun* = oldn. Auðun; *veign*, Redskaber til Fangst, egentlig *veiðn*). — Altsaa er *augnebjönnir* det samme som *vidde bjönnir* i A. B og som *skógebjönnir*, hvilket jeg her hørte af en Kone i Skafsaa.

ævingskjempe, f. I, 2; en vældig Kjempe. Oldn. *afrekskappi*, hvilket ofte forekommer i de færøiske Kvæder og der udtales *avriskappi*. Jeg har ogsaa hørt Ordet af Hæge Aarmote, efter hvis Sang Nr. I i denne Samling er meddelt, i Visen om Íven Erningjen (Landst. Nr. XIII), hvor Landstads Opskrift har *iviga angskjempe*.

baal, masc. XVI, 7. 10; Baal. Derimod XV, 11 og ellers neutr. Ogsaa i gammeldansk vakler Kjønnen (Danm. gl. Folkev. Nr. 108 A, 10; Molbech, Rimkr. S. XIX).

banga, adj. bange. Övre Tel. — I XVIII, C: *bangen*; denne Form forekommer oftere baade i de telem. Viser og ellers, og burde derfor være beholdt i Teksten. (Nyere Ord.)

belerand, adj. IX, B, 8. C, 4; ogsaa hos Landst. S. 204. 218. 600. 643. 651; kræsen med Hensyn til Beilere. I færøiske Kvæder *biðlavandur*; gmlan. *bedelvan'd*.

blaug, (blaug'e), adj. undselig, tilbageholden, frygtsom. Vestl. af øvre Tel.; andre St. blau. Oldn. blauðr.

blive, (blív, bleiv, blivi), v. n. blive. Ofte i vestl. af øvre Tel.; ellers bli. Foran et Ord, der begynder med en Vokal, høres gjerne bleiv, foran en Konsonant blei. (Nyere Ord.)

blómstr, pl. **blómstrar**, VI, 25, *b* (*a*: dynur). En forvansket Form, som oftere høres i de telem. Viser, for bólstr, n. Bolster, Dyne.

bragd, n. VII, A, 33: „í dæ (jeg trode at høre: dei) sama bragdi;“ Öieblik. Oldn. bragð.

brjón, adj. XIX, 28. D. s. s. brón; brun. I det vestl. af øvre Tel. indskydes oftere *j* mellem *r* og en lang Vokal, saaledes hører man brjaa for braa (lyne); brjaa for braa (hastig); frjaanarormen (XIII, A, 3. 11) for fraanarormen; trjóa for tróa (træde); o. fl. — Jfr. oldn. grjár (Grottasöngur V. 2) = grár.

brjóta, (brýt, braut, broti), v. a. bryde. I, 11: brjóta paa kvaare le, egentlig bryde paa hver Side; denne Talemaade synes at bruges om den, som er heftig og hidsig. Enstydigt er brjóta paa ymse moddó hos Landst. Nr. XV, A, 4 og S. 398. 1. Jfr. Landst. Nr. XVI, 12:

Og sinnað sá vart no han Hölgi Kvass,
han stúkað i alle möllo
(Var. han braut úti alle mollur).

bró'i m. I, 12 (ved Siden af bróers, I, 7. 8; bróeren, I, 9), Broder. Denne Form meget almindelig i det vestl. af øvre Tel. — Oldn. bróðir.

brugdir, I, 6 (*b*: brugdi), Flertal af brugd, f. (?), som maa betyde Kunst, Færdighed; oldn. bragð, n. — Jfr. bragd, f. Art, Skik, Væsen; i Tel. (I. Aasen, Ordb.), og Landst. S. 843 (i Visen om Palle Búrmanssonen): „han brukað sin onde bragde,“ hvorfor jeg har hört: „han vísa sí manndóms bragdi.“

brúr, f. Brud. Flertallet *brúrinne* bruges om „Bruden med hendes Brudekoner og Brudepiger“ (Landst. S. 850).

bunkji, m. Dæk, eller egentlig det af Lasten i et Skib, som hæver sig over Rælingen. Ogsaa i de andre nordiske Folks Viser; oldn. búnki og búlki. V. 31: han let paa bunkó (Dat. pl.) strýkja, han lod Seglet falde; rigtigere ellers: han let paa bunkjen strika eller strjúka.

búr, n. IX, A, 5. 11. XII, A, 17. XX, 1. XXIV, A, 15. 23. 27; B, 3; en Bygning som ligger for sig selv, især et afsondret Hus for ugifte Fruentimmer, et Jomfrubur. Saaledes ogsaa i gml. norsk, sv., dansk og oldengelsk.

byrr, m. D. s. s. byr, Bör. Övre Tel. — Oldn. byrr.

daue-saar, n. IV, 30; dødeligt Saar. Gmldansk: Dödesaar.

dii? VIII, 8: hó va' no skjót í díi. Ordet er maaske forvansket.

dótte, f. VII, A, 30. B, 18; XXII, 6. D. s. s. dóttir, Datter.

Ofte i det vestl. af övre Telemarken.

drýgsl, m. (?) Forhaling, Udsættelse (af drýgja). V, 12: lat meg 'kje drýgslom (Dat. sg. i den bestemte Form ?) stande! lad mig ikke vente længe (paa andre tilsvarende Steder bedre: lat meg 'kje í blýgsló stande!) — I övre Telemarken har jeg hørt „d'æ' lange drýglir,“ det varer længe; i en anden Vise heder det: han tótte dei drýglinne lífe, Tiden blev ham lang.

durakinn, f. VI, 5. Vistnok det samme som dyrakinn, der endnu bruges i Setersdalen og skal være enstydigt med kinnung, hvilket I. Aasen Ordb. forklarer „Halvvæg, smal Væg ved Siden af en Dör.“ Egentlig: Dörkind; oldn. dyrr og dyr, gen. dura og dyra, Dör. Ogsaa i andre sammensatte Ord bruges endnu Formen dura for dyra.

dutte, IV, 27, Flertal af datt, Impf. af detta, falde. Oldn. duttu.

dýr, adj. V, 9, fortræffelig, ypperlig, herlig; V, 30, dyrebar, som maa agtes høit. Oldn. dýrr.

døe, III, 7. D. s. s. döyðde, Impf. af döy, dö. Denne Form høres oftere i nedre Tel. og ved Byerne i det Söndenfeldske men dens Forekomst paa dette Sted, hvor den danner Rim med klóar¹, er at forklare af Visens fremmede Oprindelse.

ein, fem. ei, adj. VII, 6; alene. Oldn. einn. I denne Betydning rimelig ogsaa VII, 10.

øv, Se *æv*.

øvni, n. det samme som emne; Æmne. I det vestl. af övre Tel. Oldn. efni.

øvre, adj. compar.; det samme som övre. I det vestl. af övre Tel., hvor man ogsaa siger efste = övste. Oldn. efri.

fa'isbani, m. IV, 11. 19. 24; Faders Banemand. Oldn. fōðurbani.
fenge, VII, C. 6; Flertal af fekk, Impf. af faa. Höres oftere i
 det vestl. af övre Tel.; andre Steder fingo, finge. Oldn. fengu.
festarmann, m. XVI, 5. 9. 10; Fæstemand. Oldn. festarmaðr,
 gml dansk festermannd.

festarmöy, f. III, 9. 10. XXII, 27 Var. XXVI, A, 1; Fæstemö.
 Oldn. festarmey.

festarsvein, m. XVI, 3. Det samme som festarmann.

festarvív, n. III, 15 (udtalt festarevív). Det samme som festarmöy.

fjúka, (fýk, fauk, fokji), v. n. bruges istedetfor fljúga almindelig i
 det vestl. af övre Tel. og i Sætersdalen, undertiden ogsaa i Ber-
 gens Stift.

flei, adj. compar. XXI, 15. 18; det samme som fleire, flere.

flottó, Dat. pl. S. 35 i Omkvædet til Visen om líten Lavrans:
 kungjen — rei seg angersfull útav flottó; Kvædersken for-
 klarte her Ordet ved „Kampplads“ (men passer hertil útav?).
 Det samme Omkvæd findes i Visen om Íven Ærningsonen (Landst.
 Nr. XIII) i en Optegnelse fra Mo saaledes: kungen tregar 'en
 giftarmaali, saa rí 'en fram ette flottó; Kvæderen sagde
 her, at ette flottó var d. s. s. ette leikarvollen. I VIII, B
 lyder Omkvædet: kungen han ríe saa angersfull útav slotti
 (udaf Slottet). Om slotti er en senere Ændring af et forældet
 Ord flottó, eller om det sidste er en Forvanskning af det første,
 vover jeg ikke med Bestemthed at afgjøre. Landstads Henvi-
 sning til oldn. flótti, Flugt (norske Folkev. S. 330) er sikkerlig for-
 feilet.

fløe, XXVI, B, 8: „Di salar meg út den røel han ø' saa lett
 ivi fløe,“ hvor Kvæderen forklarte det ved „vatn, dákje.“ Ordet er
 vistnok d. s. s. fløde, n. Oversvømmelse, = flód, flaum; i nordre
 Berg. (I. Aasen, Ordb.). I Visen om Lindarormen (Landst. XI,
 14) heder det: han rei ivi bakkar aa flø, hvor Landstad med
 urette har skrevet flót. Ligeledes forekommer Ordet i et andet
 Vers af samme Vise i en Optegnelse fra Fyrresdal:

Dæ va' den lede lindarorm,
 han rann í myll' aa flø.

Her erklærte Kvædersken flø for et gammelt Ord, som betydede

„Vand.“ Det er vistnok d. s. s. fløe, eller en Biform dertil (= oldn. flæðr, f. poet. Hav). — Med fløe er blevet sammenblandet flæe, n. en (udstrakt og noget ophøiet) Flade, et Ord, som I. Aasen anfører fra Jæderen, men som ogsaa bruges i øvre Tel. — Et Vers af Visen om Ravnene og Blakken (Landstad Nr. LVII), som svarer til XXVI, B. 8, hørte jeg i Kviteseid saaledes:

De salar meg út den røe:

han bere meg berg aa fløe;

hvor Kvædersken forklarte „bratt aa flatt;“ derimod i Skafsaa:

De salar meg út den røe!

han bere ein mann ígjenom berg aa flæi.

fløy, XXII, 25. 26; Fløi, Vimpel; i *a* neutr. (ligesom hos Landst. I, 10. XI, 9), i *b c* masc.; I. Aasen, Ordb. opfører Ordet som blot fem. — Ogsaa i gmlan. er Fløi neutr.

folhestar, m. pl. III, 5. 6; Foler. Den danske Vise har paa det tilsvarende Sted rimelig rigtigere „Foler og Heste.“

fóstredóttir, f. III, 6 (egentlig fóstredóttir); Fosterdatter. Almindelig fóstredóttir.

fótelut, m. VII, A, 6; Underkrop, egentlig den Del af Legemet, hvortil Fødderne høre. Oldn. fótahlutr.

frearlaus, adj. XVI i Omkvædet (ogsaa hos Landst. S. 592. 690); fredløs. Af oldn. friðr, Gen. friðar; gml dansk fredeløs. Ellers fridlaus (frelaus).

frendi, m. (pl. frendar) XXII, 29 Var.; Frænde. Oldn. frændi. En mindre rigtig Form er *frender* VII, A, 17, som ofte høres i de gamle Viser.

frjaanarorm, m. XIII, A, 3. 11; d. s. s. fraanarorm hos Landst. Nr. X; glinsende, spraglet Orm. Oldn. enn fráni ormr; i færøiske Kvæder frænarormur.

frúve, f. i det vestl. af øvre Tel.; længere østpaa (i Kviteseid og Selljord) *frúge*. Ordet bruges i de gamle Viser oftest i Betydningen „Frue“, og kan da modsættes møy; men ogsaa om en ugift, især fornem, Kvinde, saa VI. VIII. IX, B, 19. XVI. XIX, 13. XXII, 14. 15 (hvor *b* har jomfrúve), XXIV i Omkvædet. Oldn. frú (Frue), som i gamle Haandskrifter skrives frauva, frouva, frova, fruva; gml. sv. fruga, gmlan. frughæ.

frøyne, (e-te), v. n. VII, A, 31: daa monne han aat 'æ frøyne hvor Kvædersken forklarte „se surt.“ Ogsaa hos Landst. XV

B, 5: han úti nasanne frøyner, hvor Landstad bemærker, at Visekvæderen ikke vidste Besked om Ordet, men blot søgte at gjætte sig frem; medens Moe siger, at han forklarte det ved „blæse.“ Ordet synes paa disse to Steder at betyde „fnyse.“ Endelig hos Landst. XIII, 54: den tottist i nasanne frøyne; hvor Betydningen synes at være „sprudle.“ Landstads Sammenligning med oldn. frína, paatage sig en hyklersk Mine, er forfeilet.

föesdag, m. VI. 11. 12; Levedag. I andre Viser heder det: og finn inkji líkjén mín i míne föesdagar. En lignende Sammensætning er föesheimen, denne Verden (f. Eks. hos Landst. VII, A, 33).

gangari, (saaledes burde Ordet være skrevet i IV, VIII) eller gangare, og gangar, m. Ganger, Hest. Oldn. gangari.

gilja, (a-a), v. a. og n. XI, A, 1; beile. Ordet er meget almindeligt baade i vore gamle Viser, hvor det ofte forvanskes til lilja, og i de andre nordiske Folks; Oldn. gilja, forlokke.

giste, v. a. III, 4. 5. *d* (*a* og *b*: gjeste), gjæste. Oldn. gista.

gjerast (gjórest), IV, 21. V, 9. XIII, B, 5; blive. Oldn. gerast, gmlsv. gōras, gmlan. gjōres. IV, 21: dæ gjerest saa gomol'e gjelli greie, Gjælden bliver saa gammel at udrede, d. e. Gjælden er saa gammel, at det bliver vanskeligt at udrede den. †

gjeta, (gjet, gat, gjeti), v. n. kunne, være i Stand til. Forbindes bindes bedst med Pf. Pcp. Pass. — IV, 16: hó gat inkji sín sonen svara (kan baade være Pep. og Inf.). IX, A, 2: du gjet inkji huga halli, du kan ikke styre dit Sind, dæmpe din Lidenskab; hos Landst. Nr. XXIX, V. 25 med Præs. Inf. — Oldn. gjeta (med Pf. Pcp.), gmlsv. gitta (ofte med Præs. Inf.), gmlan. gide (oftest med Pf. Pcp. dog ogsaa med Præs. Inf.).

glavin, XXIII, 13, et langt og tungt Spyd; en Lanse. Almindelig i Forbindelsen „mæ glavin aa spjút.“ Gmlsv. glafwen, gmlan. glavind; Ordet, som egentlig er laant af det gmlfranske glaive, er vistnok indkommet til os med Viserne fra Sverige og Danmark. Ogsaa i Formen glavel (Landst. S. 842), og forvansket til gnavel (Landst. S. 290. 690), som Landstad urigtig anser for et forskjelligt Ord.

gný, m. XIV, A, 20; Gny, Larm. Ogsaa Formen gnýr forekommer

ofte i de gamle Viser. Oldn. *gnýr*, m.; i fær. Kvæder *gný*, n.; sv. og dansk. *gny*, n.

göv, n. D. s. s. *golv*; i det vestl. af övre Tel. og Sætersd.

grunn, m. Grund. Forældet Genitiv *grunnar*, I. 21.

gruvla, (a-a), v. n. I, 14, eller *gryvla* (Landst. XV, A, 14. Aasen, Ordb.); rode, skrabe. Gmltydsk *grubilôn*. Landstads Forklaring (S. 179) „falde paa Grue“ passer ikke.

gulljakkur, f. pl. IX, B, 4. 8 (meddelt uden Forklaring) eller *gulljartur*, IX, C, 4 (forklaret „Slagvandshus.“) A; 8 har herfor „dæ lykklekippi;“ i C, 1 synes ringjen at være det samme, som i V. 4 kaldes *gulljartur*. Denne sidste Form kunde skrives *gullhjartur* og vilde da ligefrem oversat være „Guldhjerter“; man kunde deri formode en Forvanskning af oldn. *gull-jarteinir*.

haand, f. Haand. Mærk Udtrykket: *hó skjúler seg fyr hass hendar*, XXII, 11, 12, hun skjuler sig for ham. Forældet Dativ *hendi*, IV, 3.

hadd, f. (pl. *haddir*) VII, A, 33. B, 1. XIII, A, 5; Hall. I andre Visceoptegnelser rigtigere *hodd*. Oldn. *höll*, pl. *hallir*.

haddargöv, n. XII, A, 10; Hallens Gulv, Stuegulv. Oldn. *hallargolf*, der hyppig bruges i de færøiske Kvæder. En Forvanskning heraf er Vallars *golv* hos Landst. XXXVIII, 14.

heiinghund, m. XII, A, 2; Hedninghund. Af *heiing*, Hedning, ellers *hei(d)ning*; oldn. *heiðingi*. (Var. *heiehund*, af *hei*; jvfr. *hund útí heie* hos Landst. Nr. XVII, A, 30.)

heim, adv. til Gaarden, til Huse. Meget brugeligt i övre Tel.

heljelauk, m. VI, 12. Se det følgende Ord.

heljelindi, m. VI, 11: du hev sétt *dín föesdagjen sveipt í heljelindi* (meddelt uden Forklaring). Dette synes at indeholde en Trusel, og Versets Mening er vel: Ög ikke mine Sorger, ellers er du Dödsens. Ordet *heljelindi* er vistnok sammensat af *helje* = oldn. *heljar*, Gen. af *hel*, Dödens Gudinde, Död (jvfr. *í heljóró* hos I. Aasen, Ordb.), og *lindi*, Svöbelist. Altsaa egentlig: Du har set din Levedag indhyllet i Dödsens Svöb. Vi tør heri erkjende et ægte mythisk Billede, hvormed vi kunne sammenligne Udtrykket i en gammel Rime: *harmar vöfðu breiðu Heljar skauti at henni* (Skaldhelgarímur 7, 34 i Grönlands hist. Mindesm. II), Sorgerne indhyllede hende i Hels brede Flig. — I V. 12,

som kun har Rimordene forskjellige fra V. 11, staar for heljelindi heljelauk, d. e. Dödslög, hvilket jeg ikke ret forstaar.

hella, adv. og conj. eller, eller ogsaa. Höres ofte i det vestl. af övre Tel.; ogsaa ellaa. Oldn. ella.

hævning, m. i Forbindelsen hævnings bæri, I, 5. Visekvædersken vidste ikke nærmere at forklare Ordet. Jeg antager, at den rigtigere Form er hævning for helvning, m. Halvdel (som hæg for helg); hos Aasen fra Akersh. St. halvning (halning, hælning), hvorfor jeg har hørt hellning; oldn. helmingr (for helfingr), gmlsv. hälfning. — hævnings bæri betyder da „dobbelt saa godt,“ oldn. hölfu betr eller helmingi betr.

hot. Se ot.

hovdren, m. III, 2; Riddersvend. I svenske og danske Viser hovdren.

hugji, m. Sind, Lidenskab, Kjærlighed. D. s. s. hug. Oldn. hugi. IX, A, 2: du gjet inkji huga (Dat. sg.) halli (Pcp.).

hutta, (a-a) v. n. XIX, 29. XXI, 7 Var., i Forbindelsen „hutta paa,“ raabe paa, skynde paa ved Raab. Ogsaa höres i de gamle Viser Formerne hitta, hýtta, heitta, heita, höytta, óytta (alle a-a). Samme Betydning har oldn. heita (heit, hét, heitit) á, gammeldansk hede paa, som dog er forskjellige Orú.

iglar eller **niglar**, pl. XI, B, 4. Et Ord af ubekjendt Betydning.

Vel ikke middellat. nigellum, ital. niello, span. niel, sortagtig Tegning, drevet Arbeide paa Guld eller Sölv?

imóte, V, 1 (hvor det staar efter det Ord, som det styrer); imod. Oldn. í móti. Ellers ímót.

jö. Se ljö.

jomfrúve, f. Jomfru. VII, C, 11. 12. 13 om en gift Kvinde.

jotul, m. VIII; Jætte, Rise. Oldn. jötunn. Ellers i Telemarken jutul.

Juskehei, f. VIII, 1. 9. 14; Bjærg, hvor Troidene bo. Ogsaa har jeg hørt Ordet brugt i det hos Landst. S. 394 Anm. trykte Stev istedetfor „jutlehei.“ — Ubekjendt Oprindelse.

kadde (a-a), v. a.; d. s. s. kalle, kalde. II, A, 5: lata 'kort bryllaup kadde; her har kanske egentlig lyd: te 'kort bryllaup kadde.

kall, adj. egentlig kald; kold, ogsaa grulig. VII, A, 22: saa kalle æ' kvenderaa; dette Ordsprog kjendes ogsaa paa Færøerne: „köld eru kvinnu ráð“ eller „so kaldur er kvinnu tokki,“ og paa Island: „köld eru tíðum kvennaráð, þeim er flærð fylgir.“

kameletj, n. XI, B, 4; etslags fint, kostbart Tøi, maaske ital. cambellotto, sp. camelote, fr. camelot, Tøi af Kamelgjedens Haar.

kind, neutr. XIX, 5. 7. 12. XXIV, A, 15, 16; fem. XXIV, B, 3, 4; Barn. Ogsaa er III, 7. 8: „Gud bevare deires kinni saa smaa“ vistnok forvansket af „Gud bevare dei kindi saa smaa.“ I. Aasen Ordb. har: „kind, m. Kjælenavn til Börn. Forekommer ofte i Vuggesangene.“ Oldn. kind, f. Barn, Afkom, Slægt; Ordet bruges i den første Betydning ofte i de færøiske Kvæder. I sv. og danske Viser kind, comm. gen., Barn; tydk Kind, n.

kjönni, m., pl. kjönnar VI, 14 (meddelt kjönnir); Kjærne. Almindelig kjenne. Oldn. kjarni.

klein'e, adj. II, A, 1; en mindre rigtig Form, som ellers ikke bruges i øvre Telemarken, for klén; spæd, tynd.

knikt, m. IV, 4. 5; en Ungersvend, en Knös. I det almindelige Talesprog bruges Ordet kun foragteligt og om Knægten i Kort. I færøiske Kvæder knegtur, gml dansk knegt, oldeng. cniht, gmltydsk knecht.

koma i, trække paa (et Klædningstykke). IV, 10: skjurta hev alli vori komi í.

konung, m. og **koning**, V, forældet Form for kungje; Konge. Oldn. konungr, sv. konung, gml dansk konning, oldeng. cyning, gammeldysk chuning, holl. konink.

korillband, n. (eller kaarillband) XXV, B, 15 og ellers oftere i de gamle Viser; et Baand af Koraller. Isl. kurjel, Koral (Bj. Hald.).

kost, m. Føde, Underholdning. Forældet Genitiv *kostar*. — IV, 4 a: te kostar (c d: koste. b: kost).

krans, V, 43: „han tók sín hest mæ krans.“ Sangersken forstod det ikke; Ordet er maaske forvansket. I Lyd ligger nær et Udtryk i Visen om Olav Liljukrans, Landst. Nr. XL, 14 Var.: Ólav spende sín hest paa skans, hvorfor jeg i Kviteseid har hört: Ólav han spente sin hest ved frans (membrum eqvi).

- kringle** (kringli), m. I, 15; en Kreds. Ellers kringjel. Kanske rigtigere: í einom kringli (Dat. af kringjel)?
- krisna**, (a-a), v. a. VI, 31; d. s. s. kristna, döbe. Den samme Form forekommer ofte i gammelnorsk og gammelsv.
- kristnan**, f. V, 6; Daab (af v. a. kristna).
- kunni**, m. VII, A, 16 (mindre rigtig forklaret „Kjending“); i C, 8 forandret til kunnji eller kunnngji. Ordet maa betyde „Slægtning“ og er beslægtet med kynning.
- kvaare**, egentlig: hvilket af to, indleder et flerledet Spørmaal. Meget brugeligt i det vestl. af övre Tel.; andre Steder hokke.
- kvearlund**, m. XII, A, 24; Stemme, Sangstemme, i hvilken Betydning I. Aasen, Ordb. anfører lund, m. fra Söndmör.
- kveisa**, pep. VI, 20. 21; rimelig: saar, som föler Værk og Smerte. Jfr. kveisa, f. Blegne med Svulst.
- kvekje** (e-te), I, 18; for kveikje, tænde.
- kvie**, f. Kvide. Oldn. kvíða bruges saaledes i de færöiske Kvæder.
- kvitabeintonn**, f. XI, B, 3; rigtigere vel i to Ord *kvita beintonn*; skal vel betegne „Elfenben.“
- kvítande**, adj. III, 5. 6, i Forbindelsen „mf kvítande kú;“ d. s. s. kvít. Saa og ellers i Folkesproget laangande vegjen, sv. stridande ström, djupande haf.
- kynning**, m. IV, 13. 14. Kvædersken forklarte den ved „Kjending“ eller „Slægtning“; den sidste Betydning maa Ord paa anf. St. have. Gmldansk kynding, Kjending, Slægtning; jvfr. oldn. kunningi, Kjending; kunngr (i Smnsætn.) af Ens Slægt. Se ogsaa kunni.
- lamp**, m.; d. s. s. labb, Lab. Almindeligt i övre Tel.
- le**, n. IV, 12; Folk, Mandskab, Hjælp. Oldn. lið, hos Peder Claussön Led. Heraf brúlle, Brudéfølge, i gamle telem. Viser; endnu i Smaalenene brúrlé.
- leta**, IX, C, 5. 6; d. s. s. lata, lade. Höres oftere i övre Tel.
- lett**, adj.; let. VII i Omkvædet: lette tungur bere mannen víe; rappe, löbende Tunger (jvfr. XXVII, 3). Dette er vistnok rigtigere end læte tungur hos Landst. XXXVI, B, som i alt Fald maatte skrives lætetungur (af læte, f. Lyd o. s. v., se I. Aasen). — Lignende er Omkvædet i fær. Kv. Nr. 7: Snildar tungur bera æru mans so víða.

liljevand, n. XIX, 1. XXII, 4 Var. 8 Var. XXVI, B, 2; egentlig Liljestængel, om en ung fager Kvinde. Ordet er vistnok indkommet med Viser udenfra, det skulde paa norsk egentlig hede liljuvaand, m.— Fær. liljuvond, f.; sv. liljevand, com. gen.; dansk liljevand, n. og com. gen.

lind, (uvist Kjøn), XXIV, A, 17. 18 (hvor neppe rigtig er trykt lind'); Sideform til lindi, m. Svöbelist. Ogsaa i den færøiske Vise: „Plægar so Falkur hundur tín háva reiv og lind og hógvulfn?“

lindarorm, m., S. 57. XIII, B, 3. 6; Lindorm. Af oldn. linnr, Slange, gmltydsk lint; men af Folket sat i Forbindelse med lind. *ljó, jó*; Lyd. I övre Tel. almindelig neutr., hos Aasen Ordb. kun som masc. — Oldn. hljóð, n.

lut, m., pl. *lutir* og *lytir*; Del, Stykke.

löyndarbræv, n. IX, D, 2; Lönbrev, hemmeligt Brev. Af löynd, oldn. leynd, gen. leyndar, som bruges i S sammensætning.

maal, m. XXII, 5 d; Ændring af *maar*, som de andre Optegnelser have; Maarskind. Ogsaa i gmlsvensk skrives Ordet undertiden mål. Oldn. mörðr.

maal, n. VIII, 14; Ændring af *maar*. Mö. Ordet er vistnok i Viser indkommet udenfra. I sv. og danske Folkeviser mård, mår, i sv. undertiden skrevet mål, n. og comm. gen. Ordet er det oldn. mær, mår = mey, men er blevet sammenblandet med *maar*, *maal*, *Maar*, *Maarskind*.

maaten, adv. XXIV, A, 2 (hvor J. Moe har *maate*), *passé*. Ellers som adj. i övre Tel.

mann, m. Mand; pl. *mannar*, V, 23. Ellers *mennar*. Jfr. tysk poet. pl. *mannen*, Følgesvende, Vasaller.

matevær, n. XVII, 4; egentlig: Madværd. Dæ va' saa líti matevær, d. e. rimelig „der var saa lidet, som dude til Næring.“

materón, f. XVII, 5; egentlig: Formodning om Mad, Rimelighed for Mad. Dæ va' saa líti matevón, der var liden Rimelighed for at deri var nogen Næring. Man kunde heri formode en Forvansking af *matemón*, m. nærende eller mættende Kraft i Mad; men ogsaa hos Landstad S. 406 heder det:

Utmanen býte af sildenakkin,
deð er lítið til matavón.

meinig, adj. *menig*, almindelig. V, 21: kvaar den *meinig mann*, hver eneste Mand. Gmldansk: *menig*, al, hel.

- mekje**, v. a. I, 18; for metje (matte, matt), agte. Infinitiv ellers mæta (Aasen Ordb.). I gamle Vers har jeg hørt Pcp. meten. Oldn. meta (mat, metið), nyisl. meta (matti, matt).
- minne**, n. XII, A i Omkvædet: mæ minne; „synes at staa i Betydningen Samtykke, Tilladelse“ (Landstad S. 350).
- mjör**, m. S. 1 Anm.; d. s. s. mjö, Mjöd. Oldn. mjöðr.
- molleklæi**, n. pl. VII, A, 21. 22; Ligklæder, de Klæder, hvori En lægges i Muld.
- moren** (eller maaren), XIX, 25. 26; d. s. s. morgon, Morgen; som Hilsen. Ogsaa gud moren, anf. St. Var.; VI, 24.
- möy**, f. Mö. Uforandret i Flertallet i Forbindelsen *frúvur aa möy*, VII, C, 7. — I Flertal urigtig *möyur* (for *möyar*), IX, B, 10 Var. (fra Sætersd.).
- möyesal**, m. V, 5; det Hus eller Værelse, hvori Kvinderne opholde sig. I færøiske Kvæder *moyarsalur*, *moyosalur*. Landstads Formodning (S. 556), at Nonneklostrene hos os i daglig Tale bleve kaldte „*möyesalar*,“ synes ugrundet.
- naa**, f. XXIII, 20; Naade. Oldn. náð, f.
- niglar**. Se *iglar*.
- noko**, adv. noget. IV, 20: mon du noko kunnig vera, kjender du noget til. V, 28: vi' de dikkon noko gifte, vil I indgaa noget Giftermaal; her har Landstad urigtig nokon.
- obboren**, (udtalt næsten aabbaaren), adj. IV, 31 (Var. obbore); fremfusende. „D'æ' bæri vera blaug'e hell obboren.“ Er vel samme Ord som aaboden, voldsom, fremfusende, ikke tilbageholden; ogsaa: fræk, uartig. I Söndmör (Aasen, Ordb.); jvfr. ovbo(d)e, adj. n. overdrevet, som gaar for vidt. Tel. (Aasen). I Visen om Heming og Kong Harald lyder Ordsproget: „d'æ' bæri vera blaug'e hell aabruklaug“ (se S. 1). aabruklaug, som Landstad urigtig har forandret til óbrukleg, maa betyde det samme som obboren; men Ordets Oprindelse er tvivlsom (jvfr. I. Aasen hos Moe i norsk Folkekal. 1850, S. 81).
- ot** eller aat og **hot** (saaledes skulde Ordet være trykt I, 9. 10) eller haat, præp.; d. s. s. utan, uden. I Forbindelsen inkji hot, kun. Meget brugeligt i övre Tel. — Ligesaa har jeg i Vraadal hørt hoss (aabent o) eller haass for uttass.

- pad'e* (langt *a*), m. IX, B, 10, Anm.; Bænk. For padd, pall; Saa hørte jeg Ordet oftere udtalt i Sætersd. og det vestl. af øvre Telem.
- perm*, VIII, 1: mæ raue permó (Dat. pl.); meddelt uden Forklaring. Hos Landst. Nr. XXXV, B, 1: mæ raue perme, som Kvæderen efter Landst. forklarte „Kufte.“ Ordet er vistnok d. s. s. perm, f. Papir i en Bog med Hensyn til Tykkelse og Bonitet; ogsaa Bindet eller Pladen paa Siderne af en Bog (Aasen, Ordb.); sv. perma, egentlig Pergament; og Landstads Forklaring „Skindkufte“ synes rigtig.
- presson*, m. IV, 27; forældet Udtale for prestson, Præstesøn. Saaledès siges paa Island hess for hests, Kriss for Krists.
- púte*, f. VII, D, (5); et Skjældsord, hvis Betydning Kvædersken ikke kjendte. Vistnok d. s. s. oldn. púta, en Skjølge, der er laant fra det romanske, gmlfr. pute, span. portug. puta. — Ordet er i Optegnelser af Visen om Íven Erningsonen forvansket til túte, og til púke (Landst. XIII, 28), hvilket Landstad urigtig henfører til oldn. púki, m. en ond Aand, Djævel.
- rim*, n. (aabent *i*). V, 1: hó slær íhóp rime mæ fótó. Sangersken forklarte dette vistnok rigtig „hun slog Takten med Fødderne, hun kvad og dansed paa én Gang“. rim er, som det synes, en særegen Udtale for rím, n. egentlig Rim, her Sang, Kvad, (denne Forklaring finder jeg ogsaa i J. Moes Optegnelse); i det nordvestlige af øvre Telemarken høres ofte det aabne *i* og *y* for det lukte *i* og *y* foran *n* og *m* (og i visse enkelte Tilfælde ellers); saaledes svin (næsten sven), grime, dyne, tryni. Med rim sammenligne man vb. rima, som i de gamle Viser bruges i Betydningen „kvæde“ (Landst. XXXVII Omkv. XLIX Omkv.); i svenske Viser rimma (Arw. I, S. 3. 177); Landstads Henvisning (S. 340) til oldn. hreima (give Lyd, Klang) synes urigtig.
- rimestein'e*, m. IX, A, 2; maa rimelig betyde „Ædelsten“ og være en Forvanskning af oldn. gimsteinn. Dette Ord er i de Vers, som synges til Hindelegen (Landst. S. 786), forandret til glimastein, hos Moe glimstein, hvorved man har tænkt paa glima, skinne.
- ringebrynje*, f. IV, 28; Ringbrynje. Oldn. hringabrynja.

risvodd'e, m. V, 33; for rísvoll'e; en med Krat bevokset Vold eller Slette. Oldn. hrísvöllr.

rjóa (*ryj, rau*), v. n. XI, A, 1; kaste rødtligt Skin. „sóli rý.“

Ellers roa (a-a); der i de telemarkske Viser undertiden forandres til rjóa (a-a); oldn. roða, der oftere forekommer i de færøiske Kvæder: „sólin roðar (ruar).“ — Oldn. rjóða (rýð, raud), v. a. betyder „farve rød, besmøre,“ og endnu bruges rjóa i denne sidste Betydning.

rónir, f. pl. III, 11. 12; IX, B, 3; XIV, A, Omkv. 1. 2; B, 12;

Runer. Oldn. rúnir. Sg. rón forekommer ikke i Viserne.

rót, f. Rod. VII, A, 3. Var.: „í rótó“ (Dat. pl.), i Grunden.

sama, (*e-de*), v. n. VI, 6; sømme sig. Oldn. sama (samir — samda). Hos Aasen, Ordb. kun sama (a-a).

sann, adj. sand. Dat. pl. sonnó, IV, 7: „no spyr eg deg av sonnó“ (Var. sonnom); om Sandheden. I færøiske Kvæder af sonnum.

savna (a-a), v. a. samle. I Nordhordl. samna (Aasen, Ordb.).

Oldn. safna, gml dansk saffne.

sjór, m. XXVI, A, 6; Sö. Oldn. sjór. Ellers sjö, sjó, sjaa.

ska (skar, skadde), XII, A, 24 Anm.; XVI, 11; lide Skade. Ellers skade.

skarlak, n. VII, A, 24. 25. 26. 27. B, 13. 14. IX, B, 9; Skarlagen. Oldn. skarlak; tysk scharlach, m. I VII, C, 11.

12 er brugt den nyere Form skarlakjen.

skarlakskinn, n. XXII, 10; Skarlagenskind.

skarten, adj. staselig, pragtfuld. VIII, 3: eg helle meg inkji

saa skarti, jeg holder mig, klæder mig ikke saa staselig. Jfr. hos Aasen, Ordb.: skart, n. Pynt, Stas, prægtige Klæder; Helgeland. Oldn. skart. — skarta, v. a. pynte, udstaffere; Tel. (forældet). Oldn. skarta.

skiringsnavn, n. I, 3. IX, A, 8. Visekvædersken forklarte det ved

„det rette Navn.“ Egentlig „Döbenavn,“ af skíra, döbe; oldn. skírnar-nafn. Jeg har ogsaa hørt dette Ord brugt af Hæge Aarmote i Visen om Íven Erningjen, hvor Landstad XIII, V. 58. 59 har siringsnavn, en Form, der er ligesaa urigtig, som den af ham givne Forklaring „Hædersnavn“ (han har vel tænkt paa tysk: zier).

- skispor*, m. II, B, 6; den bagerste Ende af Skien. Af *spor*, m. (aabent *o*) eller vel rigtigere *spaar*, i det vestl. af øvre Tel., ellers *spór*; Hale, Spids.
- skjüdest*, VI, 3. 4; Impf. af *skyljast* = *skiljast*, *skilles*.
- skjækar*, f. pl. XI, B, 3. Forklares i Optegnelsen „Skovler.“ Sg. maa lyde *skaak*.
- sko'*, meget brugeligt i øvre Tel. for *skal*. Rimelig egentlig *sku'*, overført fra Flertallet; oldn. *skulu*.
- skormeitt'e*, pcp. IV, 9 (udtalt næsten *skoremeitt'e*). Af v. a. *skormeite* (Impf. *skormeitte*). „En vis Tilklipning af Hestens Man, saaledes at der løber en Fure paa begge Sider, hvorfra den stive Staalman staar op, kaldes i Telem. *skormeit*“ (Landst. S. 118). Formerne: *skormeidd*, pcp. hos Landst. Nr. IX, 31 og *skormeide*, inf. Landst. XXXI, 5 ere urigtige (i sidstnævnte Vise har jeg af Anne Lillegaard, Landstads Kilde, hørt: *skormeite*). Ordet er at udlede af *meite* (*meitte*, *meitt*), *skjære*, hvoraf *meit*, *Indsnit*, *Fure*; urigtig skriver Landst. Nr. IX, V. 12: *meider*. Oldn. *meiða* (endnu i øvre Tel. *meie*) betyder ikke, som Landst. S. 114 siger, „*skjære*, *klippe*,“ men „*lemlæste*, *sønderskjære*, *give et stort Saar*,“ og hører ei hid.
- skoto*, XXIII, 13; Flertal af *skaut*, Impf. af *skjóta*. I Hallingdalen og Valders *skuto*. Oldn. *skutu*.
- skredde*, Impf. *skradd*, v. n. I, 16. 17; d. s. s. *skrella*, *brage*, *knalde*.
- skrúv*, n. VII, A, 24 ff. B, 13. 14. C, 11 ff.; *Prydelse*, *staseligt Klæde*, *kostbart Stof*. Oldn. *skrúð*.
- skræi*, n. (?) I, 17: *skíi skradd* paa *skræi*. *Kvædersken* forklarte Ordet ved „*Skare*, *Skorpe* paa *Sneen*.“ Det er mig ellers ubekjendt.
- skrøyte*, (e-te), v. a. VI, 18 (med Dat.); *pryde*. Oldn. *skreyta*.
- sküli*, m. *Skole*. Forældet Dativ *skúla*, IV, 18.
- skúta*, (a-a), v. a. XII, 4. 23 b; Forvanskning af *skúva*, *skyde* ud.
- slirir*, (?), f. pl., Dat. *sliró* IV, 28; *Skede*. Oldn. *slíðrir*, f. pl. — Alm. *slíra*, f. sg. (Aasen, Ordb.); *söndenfjelds* ogsaa *slír*, f. sg.
- slott*. Se: *flotto*.
- snjadd'e*, adj. I, 7. 13; *kjæk*, *flink*. VII, B, 1; *snar*, *hurtig* (saaledes ogsaa i en anden Vise: *folanne snjalle*). Ordet udtales ogsaa *snjall*, *snadd*, *snedd*, *snell*. Oldn. *snjallr*, *gml dansk sneld*, *tydsk schnell*.

snorta (a-a), v. n. II, A, 2; B, 1. D. s. s. *snarta*, opfriske Ilden ved at afbanke de forbrændte Ender paa Vedstykkerne (Aasen Ordb.).

snær, adv. VI, 7. 8; d. s. s. *saa nær*, meget nær.

sólegjeisl, XXIV, s. 9. 10; Solstraale. Oldn. *geisli*, m.; *gmldansk* en *gisel*.

soppe, m. Bold; d. s. s. *sopp* (IV, 38). Oldn. *soppr*. V, 11: *leiksoppa*, Dat. sg. bestemt Form (for: *soppanum*).

steistoge, f. IV, 6. 3; VII, A, 12. 13; for *steinstoge*, *Stenstue*.—Saaledes og *steivegg*, m. IV, 10, for *steinvegg*; *Steifinn* XXVII b for *Steinfinn*. I en gammel Vise har jeg hørt *sveihyring* for *sveinhyring* (en ung Hyrde); de Gamle sagde *reisdýr* (*Rensdyr*). Denne Udtale er nu forældet i det vestl. af övre Tel., men endnu siger man der, *saavelsom* i *Sætersdalen*, *seist* (*senest*), *eistake* (*eneste*) for *einstake*.

stev, Se: *æv*.

stevel, m.; d. s. s. *styvel*, *Stövle*. Vestl. af övre Tel.

stevne, f. *Stevnemøde*. XIV, B, 9: *ingjen saa hev eg stevnar lagt rimelig Forvanskning for: stevna lagt*. Jfr. dog *Landst.* XXVII, 5 og *XLVII*, 3: *ingjen saa hev eg til stevnar lagt*. I en *Viseoptegnelse* fra *Fyrresdal* heder det: *ingjen saa hev eg i stevnar lagt*.

stikka, (a-a), v. a. XI, A, 6; *brodere*. Sv. *sticka* (*stickade*), *tydsk* *sticken*.

strande, IX, C, 5. Maaske et *forvansket* Ord.

streng, m. XVII, 3; ogsaa hos *Landst.* XVII, B, 51; *LXXI*, 2; et *Toug*. Oldn. *strengr*.

stri, neutr. IV, 32; *Strid*. Alm., som i *Var.*, *masc.*—Oldn. *strid*, n. (*Landst.* XXI, 1 har ei *strid*, hvorfor mine *Optegnelser* have *eitt strf* eller *ein stri*).

svaara, (a-a), v. a. VIII, XXI, A, 12 b; d. s. s. *svara*, *svare*. Hyppigt i *Sætersd.* og det *vestl.* af övre Tel.

svartna (a-a), v. n. V, 40. XV, 10; d. s. s. *svortna*, *sortne*.

sveive, m. V, 26. 47; en *Dyst*. Egentlig en *Sving*, af *svíva*; jvfr. oldn. *sveifla*, de *Kjæmpendes* *svingende* *Bevægelse*; det *Kneb*, at den ene af dem, som *brydes*, *løfter* den *Anden* i *Veiret*, *svinger* ham *længe* i en *Ring* med *Heftighed* og *derpaa* *kaster* ham *pludselig* til *Jorden*.

svingle (a-a), v. n. V, 19; tumle, rave. Dan. *svingle*; isl. *svíngla*, vanke hist og her.

svol, f. Svalgang. Flertal *svolir*, V, 45, og *svolar*, VII, A, C, 2.

syllbúdd, adj. I, 3. 21. 22; V, 24 (hvor Landstad inden Grund forandrer det til: sylvbugd); XV, 7; sølvbeslagen. Af vb. bú (r-dde), forsyne, pynte; oldn. silfrbúinn, gmlsv. silfbodd. Ordet forvanskes undertiden til sylvutt. I samme Betydning forekomme i de gamle Viser *syllbugjen*, *syllboga*, *syllbora*.

syllbunden, adj. XII, A, 20 Var.; d. s. s. *syllbúdd*. Egentlig: ombunden med Sølv. Ogsaa i danske Viser *sølvbunden*.

sylv, n. Sølv. I Sammensætning forældet *sylve*, for *sylvr*, IV (se Anm. til V. 8), XI, A, 2; mindre rigtig *sylvar* (udtalt næsten *sylvare*). — Almindelig *syll*.

systrungar, m. pl. IV fl. St.; Søstres Sønner. Oldn. *systrungar*.

sömrí, adj. IV, 4. 5; VII, A, 14. 15; sømmeligere. Oldn. *sæmri*.

söyfe, m. Almindelig i det vestl. af øvre Tel. og i Sætersdalen for *sal*, *Sadel*. Oldn. *söðull*.

taflbór, (langt *a*) n. XVII, 6; et Bret eller Bord til Terningspil. Oldn. *taflbord*.

trjaa, V, 48; accus. m. pl. af *trí*; tre. Oldn. *þrjá*.

tróa, v. n. XII, A, 11 Var.; træde. Denne Form, som kan forandres til *trjóa*, forekommer oftere i de gamle Viser for den oprindeligere *troa* (aabent *o*), som ogsaa høres. Almindelig i daglig Tale *tróa* eller *traa*. Oldn. *troða*.

trodd, n.; d. s. s. *troll*, *Trold*. I det vestl. af øvre Tel. og i Sætersd.

trú, (i Ønsker), gid! Ofte ogsaa i Forbindelsen *hott trú*.

turve, IX, C, 8; Flertal af *tar*(v), behøver. Oldn. *þurfu*.

tussegreip. Se: *ufsegreip*.

tvaug, num. neutr.; Oldn. *tvau*. V, 7: *í daganne tvaug*,“ ved et Subst. masc. gen. Færøisk *tvey* (i alle Kjøn), *to*.

tver; (*tverr*), adj.; tvær. Oldn. *þverr*. IV, 27: *han hoggji tvaav tverrom* (Dat. sg.) *hesti*, *han hugg to tvært af Hesten*. Kvædersken trode vistnok med urette, at Meningen var: *han hugg ned to*, som *sad paa én Hest*.

tvinne, rimelig distributivt *Talord*, *bini*. Oldn. *tvennir*, færøisk *tvinnir*. V, 19: *dæ æ' tvinne vegur ímyggjom 'kon*; *Me-*

ningen synes efter Sammenhængen at maatte være: vore Veie skilles her.

trý, interj. VII, B, 16; XXIV, A, 24 Var.; fy. Andre Steder tví.
tynnyr, m. XIII, A, 8. B, 8. 9 (rettet for tygjyl); d. s. s. tynner, Tjörn. Oldn. þyrnir. Det andet *y* er fremkommet ved Lige-dannelse; saaledes udtales i det vestl. af övre Tel. ogsaa tygjyl, mykjy.

tyttug, adj. VIII, 32: tfe troddi tyttuge. Uvis Betydning.

úfornaam, adj. XII, B, 9; tungnemmet. (I Optegnelsen forklaret „kunde ikke nemme“). Af oldn. nema, nemme. Ordformen er ellers ubekjendt og maaske noget forvansket.

ufsegreip, VII, A, 7. 32. 33: mæ ufsegreipi eller ufsegreipen (Dat. sg.). Dette gamle Ord er i B, 20; C, 16. 17; D, (5), hos Landst. XXXVI, A, 22. 23 forandret til det mer forstaalige mæ tussegreipen (af tuss, Bjergtrold), hos Landst. B, 11: mæ tussegreivi. Det er rimelig forvansket af úfsgreip d. e. ulv-greip (jvfr. Gjeirúf = Gjeirulv o. fl.), af ulv og greip, f. Grebet i Haanden. 2) den hele indvendige Haandflade; Örkedalen. Ogsaa Forstykket i Vanter (Aasen Ordb.). greipen er da vel en gammel Dat. fem., for greipinni. — Ordet oplyses mærkelig af fornald. søg. I, 50, hvor Sagnet om den onde Dronning Hvít og hendes Stifsön Björn, der i mange Henseender minder om vor Vise, fortælles: hon lýstr nú til hans með úlfhanzka, ok segir, at han skyldi verða at einum híðbirni ólmum ok grimmum.

um, adv. i Forbindelsen um saa tala, IV, 30; VIII, 22. 27. 31 som indledende Partikel med ubestemt Betydning. Jfr. oldn. poet. um som udfyldende Partikel.

uttass, conj. undtagen, medmindre. Tel., ogsaa ellers meget udbredt søndenfjelds. Rimelig for utta dess (oldn. utan þess).

vaai, IV, 27: daa hoggji han ti av vaai. Kvædersken forklarte „med al sin Kraft.“ Rimelig af vaa, f. Skade, Uheld; Tel. 2) Fare, Frygt (Aasen, Ordb.); oldn. vá; altsaa egentlig „saa det voldte Skade“ eller „farligt.“

valla, v. a., præ. vell eller vell'e IX, A, 1; D, 1; for valda, veld; volde. Almindelig volda (e-e). Oldn. valda, præ. veld.

- vandi**, m. (undertiden f., f. Eks. Landst. I, 50), VII, C, (7); Vaande. Oldn. vandi; gml dansk vande (jvfr. Molbech Rimkr. 4272).
- veg**, m. Vei; Flertal *vegur*, V, 19. Denne Form høres oftere i øvre Tel.
- vega**, v. a. dræbe. Impf. *vaag*, IV, 20. 21; *vóg*, XXIII, 21. 24 Pcp. *vegjen*, IV, 1. 10. — Oldn. vega, Impf. vá (isl. vóg), Pcp. veginn.
- veljast**, V, 30; for dveljast.
- véndri**, compar. af vén; XXII, 12 Var. Hyppigt i øvre Tel. — Ellers vénari og vénri.
- verp**, n. VIII, 7. 8. Kvædersken vidste ikke Ordets Betydning. Det synes efter Sammenhængen at maatte betegne en Busk eller noget Lignende. Jfr. oldeng. wearp, twig, osier (Bosworth)?
- vesaalkadd**, m. ussel Karl, Stakkel. Af vesaal for vesall og kadd for kall. VIII, 15, hvor det rimelig urigtige „*du vesaal-skadden*“ er mig meddelt.
- vesul**, adj. XII, B, 12 (fra Hardanger); d. s. s. vesall, ussel.
- vikta**, v. n. (a-a), XXII, 29; vinke. Ogsaa i en Viseoptegnelse fra Kviteseid heder det: kungjen han vikta paa svennanne tva. Aasen har fra Hardanger i samme Betydning vitta, som neppe egentlig betegner „lade En vide.“
- vita**, V, 19; Flertal af veit, véd. Oldn. 3 pers. pl. vitu, færøisk vita.
- vorre**, præs. conj. vorde, blive; i Forbindelsen *tøj vorre deg*, VII, B, 16; XXIV, A, 24 Var.; ogsaa hos Landst. XXXVIII, 13 (hvor han neppe rigtig forklarer vori = oldn. væri; skjönt vøre i Folkesproget bruges paa lignende Maade, se Aasen Ordb.); LXXX, 15. Oldn. verði (vei verði þér); gmlsv. vale (tvi vale dig, Arw. I, 336), jvfr. Ihre gloss. II, 1086; gml dansk vorde (ve vorde dig); oldeng. worðe (wea worðe), endnu i skotske Viser wae worth.
- væbnemann**, m. I, 23; IV, 1 Var. — I Visen om Heming og Kong Harald har Landst. B, V, 29 for „væbnemennar“ kungjens karanne. Ordet betyder vel Hirdmand eller lignende, og synes laant af dansk: Væbner (Vaabendrager).
- vöre**, VI, 13; VII, B, 11; XXI, 10. 12. Var. Impf. conj. af vera. Meget brugeligt i det vestl. af øvre Tel. — Oldn. væri, sv. og gml dansk vore.

ævi, (*æv*, *ev*). Et Ord af uvis Betydning og Oprindelse. VII, A, 23: *dæ va' 'kji anten ev hell ævi ti*, at folen han tala daa; B, 12: *dæ va' 'kji anten ev hell stev*; C, 10: *d'æ' 'kji anten æv hell ævi*. Betydningen af det Hele maa være: Folen taledede da slet Intet. Meddeleeren af C anførte som Oplysning, at man i Telemarken siger „ævelaus lygn“ om „ei lygn, som æ' uppsett av ingjen ting.“

öyeskóg, m. IV, 29; öde, ubebot Skov. Oldn. eyðiskógr.

Rettelser og Tillæg.

Side 3, Linje 6 f. o. ríster læs: rister.

S. 7. Flere Ordformer i A (fjell, kor i V. 3, gjøgr, o. fl.) synes at vise, at denne Ændring af Visen ikke oprindeligt hører hjemme i Telemarken.

S. 7. L. 8. f. n. aa aa kleine l. aa kleine.

S. 8. L. 8. f. n. derút l. der út.

S. 11. Anmærkn. til II, B, 5. Anden Linje burde vel lyde: í dæ tree va' jomfrúga inne.

S. 11. Anmærkn. til II, B, 7. Anden Linje burde vel lyde: som drengjinne kallar Snara.

S. 15. Med den danske Vise om unge Villum kan ogsaa sammenlignes den skotske Ballade „Fause Foodrage,“ hos W. Scott (minstrelsy i poet. works, Udg. 1833, III, S. 223).

S. 16 L. 13 f. o. som der líti kom paa, vel rigtigere: som dæ líti kom paa.

S. 18 L. 18 f. o. tale l. tala.

S. 24 L. 8 f. o. røde gullband l. rødegullband.

S. 30 L. 14 f. o. psa l. paa.

S. 30 L. 1 f. n. ein.“ l. ein?“

S. 31 L. 13 f. o. fyrta l. fortala.

S. 33. Vers 32 burde have været V. 33 og omvendt.

S. 33 L. 2 f. n. aom læs som.

S. 33 L. 1 f. n. tilføies: I Vinje hørte jeg følgende Stev:

Dæ jalar ei möy í Neslandsfanne,

ljói bere saa víe;

d'æ' fulli mi, men inkji di,

fyr hó jalar her su unde líó.

S. 34 L. 2 f. o. Et ligelydende Vers findes ogsaa hos Landstad XVII, B, 15.

S. 36. Ligesom Kongen her befaler, at man skal hugge Sönnen i to Stykker og lade ham se Underkroppen, forat han kan overbevise sig om hans Död; saaledes byder i et catalanisk Æventyr „die jüngste Schwester“ (Nr. V hos F. Wolf, Proben portug. u. catal. Volksrom. i Sitzungber. S. 56) en Konge, at man som Bevis paa, at hans yngste Datter er dræbt, skal vise ham hendes største Taa.

S. 40 L. 3 f. n. monne l. mone.

S. 41 L. 19 f. o. nok l. nokk.

S. 48 L. 5 f. n. nok l. nokk.

S. 51 L. 18 f. o. røde gullstól l. rødegullstól.

S. 53. Anmærkn. til VIII, 36, 37. Sammenlign Grimm Myth. S. 1056 om Midler til at forebygge Trolddom: „Nöthigenfalls soll man unbedenklich die verdächtige hexe schlagen, dass blut fliesst.“

S. 57 L. 1 f. n. tilföies: Lignende Stev findes ogsaa hos Landst. S. 402 f.

No hev eg sá víðe vankað
báðe riðid og gengid,
eg hev sá lengi til möyann fridd,
og ingja sá hev eg fengid.

Hesten hav eg sá lengi riðid,
at hakann datt undan hóvo.
eg hev sá lengi til möyann fridd,
no er eg utav alle vóno.

S. 63 L. 1 f. o. faa. l. faa,

S. 77 L. 6 f. o. tilföies: Svend Grundtvig gjør mig opmærksom paa, at den første Linie i Optegnelsen B:

Ridderstíg rider alt over ei brú
har en særegen Betydning, idet den sætter vor Nr. XIV i Forbindelse med en anden Vise om Stig, som kjendes paa dansk (Danm. gl. Folkev. II, S. 304—5) og paa svensk (Arw. 16). Denne Vise fortæller, at Ridder Stig af Dannerkongen tvinges til at drage med i Strid og føre hans Bartner; han kjemper tappert, men falder. Den danske Vise siger endnu, at, da Dannerkongen kommer hjem, gaar hans Søster ham imøde, og hende siger Kongen, at hendes Fæstemand Ridder Stig er falden. — Nu gjenfinde vi den ovenfor nævnte Verslinje af vor Nr. XIV, B i den svenske Opskrift af Visen om Ridder Stigs Fald, V. 6:

Riddarstigen rider sig öfver en bro,
 efter kommo fiender som fallande flod.

S. 90 L. 18 f. o. dögga, i Optegnelsen dögga.

S. 94 L. 20 f. o. maatt' l. maatt.

S. 117 L. 13 f. o. tilföies: Arwidsson (fornsånger III, S. 553) bemärker: „En Engelsk sång, af samma innehåll, är öfversatt af Wolff, Halle der Völker, I, 95, tagen ur Herds Ancient and Modern Scottish Songs, m. m., II, 172. En likartad politisk folkvisa skall anträffas hos Smith, The Scottish Minstrel.“

S. 137 L. 20 f. o. tilföies: *framti*, adv. VII, A, 33; for fram-
 etti, fremad.

S. 139 L. 11 f. o. tilföies: *heimte*, adv. VI, 7. VIII, 12; for
 heimatte, hjem igjen.

S. 143 L. 4 f. o. læs: sv. og dansk: *liljevand*, neutr. og comm.
 gen.

V. Hugaball. (S. 22).

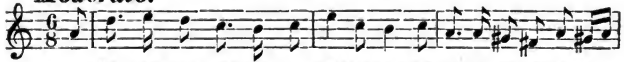
Allegretto.

Myl-lar - dót-tri dan-sar aa kve aa slær í-hóp ri-me mæ fó-tó, saa

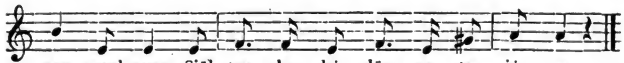

gjeng hó seg paa lei-kar-völ-len Hallvór koningjen í - mó - te.

XVIII. Maria. (S. 90).

Moderato.

Mar-gít hó gjekk seg í spasergang, saa mötte dæ hennar ein

gaa-maal mann. Sjöl træ-der hó dög-ga ta jó--ra.

XXI. Den vise kvinna. (S. 99).

Allegretto.

Kun-gen aa dro-nin-gji si-kje ve bór. Vi

hó-re naar el-le-ve ör-ne fald-ne-dei

ta--la saa man-ge skjem-tan-de ör. Alt

um den un-ge kung Ei-rik.

